

A.B.D. DIŞ POLİTİKA GÜNDEMİ

H A Z İ R A N 2 0 0 4

A.B.D. VE NATO: BİR AMAÇ İTTİFAKI

(State Department photo — Janine Sides)

Başkan George W. Bush, 29 Mart 2004 günü, NATO'nun en yeni üyelerinin katılım törenindeki konuşmasında, birlik ve özgürlük inancının İttifak'ı Soğuk Savaş'ta zafere götürdüğünü, aynı olgunun teröre karşı savaşta da yineleyeceğini vurguluyordu.

“Bugün, İttifakımız, masum insanlara New York'tan Madrid'e kadar ölüm saçan yeni bir düşmanla karşı karşıyadır. Teröristler, İttifak'ın ifade ettiği her şeye karşıdır. Özgürlüğümüzden nefret ediyor, birliğimizden korkuyor ve bizi bölmenin yollarını arıyorlar. Başaramayacaklar. Bölünmeyeceğiz,” diyordu Başkan. “Avrupa ve Amerika, el birliğiyle, barışçı ülkeleri çağımızın tehlikelerinden koruyabilirler. Avrupa ve Amerika, özgürlüğü genişletebilir ve yalnızlığın boyunduruğunu kırmanın ve baskı korkusundan kurtulmanın yollarını arayanlara umut verip destek sağlayabilir. Tarihin NATO'ya–26 ülkeden oluşan bu büyük ve güvenli ittifaka–vermiş olduğu görev de budur ve bizler de bu görevi gururla üstleniyoruz.”

NATO İttifakı, tıpkı 55 yıl önceki kuruluşundan bu yana olduğu gibi bugün de benzersiz ve değeri tartışılmaz bir örgüttür. NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer'in de belirttiği gibi örgüt “Kuzey Amerika ile Avrupa'nın, gündemimizdeki en ciddi konuları görüşmek için bir araya geldikleri bir yerdir. Ortak değerlerimizi onurla paylaşan ülkelerin ortak hareket için toplandıkları yer de burasıdır. Ve burası, dünyanın en etkili askerlerinin; güvenliğimizi, değerlerimizi ve çıkarlarımızı savunmak amacıyla, her çağrıldıklarında bir araya geldikleri bir platformdur.”

NATO'nun 26 üyesi 28–29 Haziran'da İstanbul'da toplandıklarında da, iki yıl önce Prag'da başlatılan dönüşüm diyalog çerçevesinde, günümüzde güvenliği tehdit eden sorunların üstesinden gelmek için gönülden işbirliği arayışlarını sürdürecekler.

Bu sayısında U.S. Foreign Policy Agenda, yeni genişleyen NATO İttifakını farklı bakış açıları, yorumlar ve hükümet, Kongre, kamu araştırma ve akademik alanlardaki ulusal güvenlik uzmanlarının referanslarıyla anlatıyor.

eJOURNAL USA

A.B.D. DIŞ POLİTİKA GÜNDEMİ

A.B.D. DIŐŐLERİ BAKANLIĞI • HAZİRAN 2004 • CİLT 9 • SAYI 2

<http://usinfo.state.gov/journals/journals.htm>

İ Ç İ N D E K İ L E R

A.B.D. VE NATO: BİR AMAÇ İTTİFAKI

NATO Temel İttifakımız Olarak Kalacaktır

3

R. Nicholas Burns, A.B.D.'nin Kuzey Atlantik Paktı Örgütü Büyükelçisi

İstanbul Zirvesi ve sonrası için Amerika Birleşik Devletleri, NATO'nun 21. Yüzyıl'ın tehditleriyle mücadele edebilmesi için beş tutkulu hedef belirlemiştir.

A.B.D. ve NATO: Bir Eylem Ortaklığı

6

A. Elizabeth Jones, Avrupa İşlerinden Sorumlu Dışışleri Bakan Yardımcısı

NATO'nun yetersizliği ve sonunun geldiği yolundaki kehanetlerin yanlışlığı, defalarca kanıtlanmıştır.

NATO: Bir Dönüşüm İttifakı

8

Ian Brzezinski, Avrupa ve NATO İşlerinden Sorumlu Dışışleri Bakan Yardımcısı

Ortak savunma, NATO'nun temel amacı olmaya devam etmektedir ama, bu sorumluluğun yüklediği görevlere, planlandıkları Soğuk Savaş döneminden bu yana köklü değişikliklere uğramıştır.

Atlantik-ötesi Savunma İşbirliği'nin Yeni Politikaları

11

Jaap de Hoop Scheffer, Kuzey Atlantik Paktı Örgütü'nün Genel Sekreteri

Bugünkü değişken stratejik ortamda, NATO istikrarın güvencesi olacaktır.

Büyük Bir Orta Doğu'ya Güvenlik Getirmekte NATO'nun Rolü

14

Chuck Hagel, A.B.D. Senatörü ve Dış İlişkiler Komisyonu Cumhuriyetçi Üyesi

Türkiye, Afganistan, Irak, Akdeniz ve İsrail-Filistin, NATO'nun deneyimlerini olumlu sonuçlar için kullanma potansiyeli olan beş bölgedir.

İstanbul Zirvesi: Tehdit Karşısında Dik Durmak

18

Joseph R. Biden, A.B.D. Senatörü ve Dış İlişkiler Komisyonu Kıdemli Demokrat Üyesi

Artık NATO'nun Irak tartışmalarını geride bırakıp, bütün tarafların güvenliği adına, bu ülkenin istikrara kavuşturulması ortak amacına odaklanmasının zamanıdır.

Amaç ve Bağlılık İçin Belirleyici An

21

Dr. Simon Serfaty, Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi

Amerika Birleşik Devletleri ve Atlantik ötesi ortakları, güvenlik ve istikrara başarıyla erişmek ve korumak konusundaki karşılıklı bağlılıklarını kabul etmeli ve karşı akımları bütünlük içinde dengelemek zorundadır.

Bariş Ortakları: Yeni Dönem İçin Yol Haritası

26

Dr. Jeffrey Simon, Ulusal Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

NATO'nun son derece başarılı ortaklık programı, diğer bölgelere de uygulanacak biçimde değiştirilmeli ve yeni güvenlik tehditleriyle baş edecek daha iyi bir şekilde dönüştürülmelidir.

Batı'nın Güvenlik Çabaları ve Büyük Orta Doğu

32

Dr. Anthony H. Cordesman, Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi

Büyük Orta Doğu'da güvenlik getirmek, diğer bütün işlerin yanı sıra, istikrarsızlık, şiddet ve terörizme uzanan köklere karşı kararlı mücadeleyi de gerektirir.

Atlantik Ortaklığı'nın Yenilenmesi İçin Öneriler

39

Dr. Charles A. Kupchan, Dış İlişkiler Konseyi

Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri, geçmişten ders almalı ve İttifak'ı güçlendirecek beş hedefe kilitlenmelidir.

Kaynakça

44

Önemli İnternet Siteleri

45

eJOURNAL USA

A.B.D. DIŞ POLİTİKA GÜNDEMİ

A.B.D. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

HAZİRAN 2004 • CİLT 9 • SAYI 2

A.B.D. Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Enformasyon Programları Bürosu, beş elektronik dergi yayınlamaktadır—Economic Perspectives (Ekonomik Yaklaşımlar), Global Issues (Küresel Konular), Issues of Democracy (Demokrasi Konuları), U.S. Foreign Policy Agenda (A.B.D. Dış Politika Gündemi) ve U.S. Society and Values (A.B.D. Toplum ve Değerleri)—Bunlar; A.B.D. ve uluslararası toplumun olduğu kadar A.B.D. toplumu, değerleri, düşüncesi ve kurumlarının karşılaştığı önemli konuları anlatırlar. Beşi de ciltlenir (yıllık olarak) ve numaralanır (yıl boyunca yayın sırasına göre).

Yeni bir aylık dergi de İngilizce yayınlanmakta ve yayın tarihinden iki ile dört hafta sonra da Fransızca, Portekizce ve İspanyolca çıkarılmaktadır. Seçilmiş sayılar Arapça ve Rusça olarak da yayınlanmaktadır.

Bu dergilerde yer alan görüşler, A.B.D. hükümetinin görüş ve politikalarını yansıtmaz. A.B.D. Dışişleri Bakanlığı dergilerin bağlı olduğu internet sitelerinin kapsam ve güvenilirliği konusunda hiçbir sorumluluk kabul etmez; bu sorumluluklar, doğrudan doğruya sitelerin yayıncılarına aittir. Dergilerdeki makaleler, fotoğraflar ve çizimler kesin telif hakları kısıtlaması olmadığı sürece A.B.D. dışında da çoğaltılabilir ve yabancı dillere çevrilebilir. Kısıtlama söz konusu olan durumlarda, dergilerdeki telif hakkı sahiplerinden izin alınması zorunludur.

Uluslararası Enformasyon Programları Bürosu, yayındaki ve eski sayılar ile gelecek sayıların bir listesini çeşitli elektronik formatlarda <http://usinfo.state.gov/journals/journals.htm> 'den yayınlamaktadır. Yerel A.B.D. Büyükelçiliği ya da editöryal merkeze yollanacak yorumlar memnuniyetle karşılanacaktır.

*Editor, eJournal USA: U.S. Foreign Policy Agenda
IIP/T/PS
U.S. Department of State
301 4th Street, S.W.
Washington, D.C. 20547
United States of America
E-mail: ejforpol@state.gov*

Editor . . . . . Merle D. Kellerhals, Jr.
Yazışleri Müdürü . . . . . Rebecca Ford Mitchell
Katkıda Bulunanlar . . . . . Brenda T. Butler
. . . . . David Anthony Denny
. . . . . Tracy R. Nelson
. . . . . Jody Rose Platt
. . . . . Jacqui Porth
Kaynak Uzmanları . . . . . Samuel M. Anderson
. . . . . Camille E. Lyon
. . . . . Vivian R. Stahl
Yayıncı . . . . . Judith S. Siegel
Genel Yayın Yönetmeni . . . . . Guy E. Olson
Ürün Müdürü . . . . . Christian Larson
Ürün Müdür Yardımcısı . . . . . Sylvia Scott
Görsel Yönetmen . . . . . Min Yao
Yayın Kurulu . . . . . George Clack
. . . . . Kathleen R. Davis
. . . . . Francis B. Ward

NATO TEMEL İTTİFAKIMIZ OLARAK KALACAKTIR

R. Nicholas Burns

A.B.D.'nin Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (NATO) Büyükelçisi

İstanbul Zirvesi ve sonrası için Amerika Birleşik Devletleri, beş tutkulu hedef belirliyor: NATO'nun Afganistan'daki varlığını daha da güçlendirmek için asker ve kaynak çağrısı; Irak'ta NATO için belirlenmiş bir rol; Büyük Orta Doğu için genişletilmiş fiili katılım; NATO ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi; NATO'nun Rusya ile ilişkilerini daha üst düzeye taşımak ve güçlendirmek. A.B.D., NATO'ya, temel İttifak'a ve daha güvenli, barışçıl, demokratik ve zengin bir gelecek konusundaki Avrupa-Amerikan ortak vizyonunu gerçekleştirecek etkin birçok taraflılığa inanç ve bağlılığını sürdürüyor.

Asıl olarak Batı Avrupa'yı, Sovyetler'in komünist saldırganlığından korumak amacıyla kurulmuş olan günümüzün NATO'su, kendini 21. Yüzyıl'ın tehditlerine uygun duruma getirdi; politik bir dönüşümü gerçekleştirdi, yeni askeri kapasitelere erişti ve küresel terörizmi sınırlarında bastırmak adına da yeni görevler üstlenmeye yöneldi. NATO'nun Haziran'da İstanbul'da yapacağı zirve ve sonrası için A.B.D., 55 yıllık İttifak'a beş tutkulu hedef belirlemiş bulunuyor. Bu saygıdeğer çok taraflı kurum, A.B.D. ve Kanada ile Avrupa demokrasileri arasında yaşamsal bir kıtalararası köprü olma özelliğini korumanın yanında, güvenliği de, her iki kıtayı kapsayacak şekilde genişletmeyi amaçlıyor.

11 Eylül 2001'den beri Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri, NATO'yu baştan aşağı yeniden yapılandırmak için elbirliğiyle çalışıyorlar. Kasım 2002'deki Prag Zirvesi'nde, müttefikler, yepyeni bir NATO-misyonu, üyeleri ve yeterliliği Soğuk Savaş'takinden farklı-yaratmak için bir eylem planı üzerinde anlaşmaya vardılar. Dönüşüm çabalarımız sonuçları, NATO'nun Haziran 2004'te İstanbul'da yapacağı zirvede kesinleşecektir.

Aslında, bu tarihsel dönüşüm NATO'nun kurulduğu 1949'dan bu yana süregelen en büyük genişlemesiyle eş zamanlı olarak yürüyor. İstanbul Zirvesi, NATO'ya üye 26 ülkenin devlet başkanlarını bir araya getiren ilk toplantı olacak. Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın da katılımlarıyla NATO, 55 yıllık tarihinin en geniş sınırlarına erişmiş oldu.

Söz konusu yedi ülkenin bu yılın martında NATO'ya katılımları, eski Varşova Paktı ülkelerindeki demokratik devrim sürecinin bütünleşmesine yardımcı oldu. Onların katılımı İttifak'a yepyeni bir canlılık getirdiği gibi, gelişme ve zenginleşmenin koşulu olan güvenliğin önemini de bir kere daha vurgulamış oldu. NATO'nun bu yeni üyeleri, Letonya Devlet Başkanı Vaira Vike-Friberganın sözleriyle “özgürlüğün anlam ve değerini biliyorlar. Bunu desteklemek, korumak ve varlığını sürdürmek ve bu uğurda savaşmanın her türlü çabaya değerini de biliyorlar.”

NATO'nun politik dönüşümü kadar önemli olan bir başka konu da; Sovyetler'in Batı Avrupa'ya yönelik tehditlerine karşılık vermek için oluşturulan muazzam ve ağır bir orduya dayalı savunma amaçlı ve statik bir ittifak olmaktan uzaklaşma konusunda geçirdiği evrimdir. NATO'nun geçmişi, Batı Avrupa'nın kalbine yönelik Soğuk Savaş tehdidi yüzünden içe dönük bir odaklanma olarak değerlendirilir. NATO'nun geleceği ise, küresel terörizm ağlarının tehditlerine karşı ve özellikle de Güney ve Orta Asya ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan yayılan istikrarsızlık karşısında üyelerinin güvenliğini korumak amacıyla dışa odaklıdır.

Bu yeni tehditlerle başa çıkabilmek için, NATO modern askeri kapasiteler kazanmak amacıyla, daha kolay konuşlandırılabilir bir güç oluşturmaya başlamıştır—stratejik hava köprüsü ve yakıt ikmali, tam isabet kaydeden savaş gereçleri, havadan-yere denetim, savaş destek hizmeti gibi. Geçtiğimiz yaz da, NATO; yeni ve eğitici bir askeri komuta yapılanması yaratarak, Avrupalı müttefiklerini, A.B.D. Birleşik Kuvvetler Komutanlığı'nın

öncülüğünde girişilen devrim niteliğindeki yeni eğitim, doktrin ve teknoloji konseptleri konularında eğitim kaynaştırmak amacıyla Norfolk'ta bir İttifak Dönüşüm Komutanlığı kurdu. En önemlisi de İttifak; aynı zamanda esnek, hareketli, en ileri konumda bir NATO Tepki Gücünü (NATO Response Force-NRP) Fransa'nın büyük katkıları sayesinde oluşturdu. NATO Tepki Gücü, her göreve hazır-ister rehine kurtarma, ister insani yardım, ister terörist saldırılara karşılık vermek ya da yoğun çatışma olsun-tutulacak ve dünyanın neresinde ihtiyaç olursa, birkaç gün içinde buraya ulaşip görevini yerine getirecek şekilde geliştirildi.

Bugün NATO, uzak bölgelerde geçmişinde hiç görülmediği kadar fazla asker bulunduruyor. Kosova ve Bosna'da süren operasyonların ve Irak'taki Polonya komutasındaki tugayın yanı sıra, NATO Afganistan'da da Birleşmiş Milletler Uluslararası Güvenlik Yardımı Gücü (International Security Assistance Force-ISAF)'nün kumandası ile Kabil'de tarihsel bir görev üstlenmiş durumda.

İstanbul'daki NATO Zirvesi'ne hazırlandığımız şu günlerde, A.B.D. İttifak için beş hedef belirlemiş durumda. Bunlar, NATO için tutkulu bir gündem oluşturacaklardır.

En büyük önceliğimiz, Afgan halkına parçalanmış ülkelerini yeniden inşa edebilmeleri için yardım etmektir. NATO, BM emrindeki ISAF'ın lideri olarak, Afganistan'daki uzun vadeli barış koruyuculuğunu güçlendirmelidir. Müttefikler, Kabil'den ileriye geçmemiz ve varlığımızı ülke çapına yayarak Afgan hükümetine otoritesini genişletmesi ve ulusal seçimlerin güvenliğini sağlaması için yardımcı olmamız konusunda anlaşmaya vardılar. Bu amaçla, beş Eyalet Yeniden Yapılandırma Ekibi oluşturacağız. Fakat NATO'nun bu konudaki başarısı, ordu ve askeri kaynaklara sahip olmasına bağlıdır. A.B.D., Afganistan'da daha güçlü bir NATO varlığının oluşturulması için Avrupa ülkelerini daha fazla asker ve kaynak katkısı yapmaya çağırılmaktadır.

İkinci ana hedefimiz, Başkan Bush'un da belirttiği gibi, NATO'nun Irak'ta daha etkili bir rol oynamasının yollarını aramaktır. Son olaylar bu görevi zorlaştırmış olmakla birlikte, öneri müttefiklerin çoğunluğu tarafından desteklenmektedir. Irak eyalet hükümetinin 30 Haziran'da görevi devralmasından sonra da NATO mütte-

fikleri, koalisyon güçlerinin değerli birer üyesi olarak hizmetlerine devam edeceklerdir. NATO, Irak'ın diktatörlükten demokratik bir geleceğe büyük dönüşümüne yardımcı olacak son derece değerli hizmetler sunabilir. Böyle bir görevin belirlenmesi, NATO devlet başkanlarının Haziran'da İstanbul'da ve sonraki aylarda tartışacakları önemli konuların başında yer alacaktır.

Üçüncü olarak, NATO, Arap dünyası ve İsrail'e Büyük Orta Doğu'da daha barışçı bir geleceğe gidecek yolu bulmaları konusunda yardımcı olmak için etkinliğini genişletmek zorundadır. Amerika Birleşik Devletleri, bu geniş bölgede uzun vadedeki sözlerimizi yerine getirmek için NATO'nun da yapı taşlarından biri olmasını istemektedir. Son zamanlarda İttifak'ın bölgede yaptığı görüşmeler, NATO ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda bazı desteklerin bulunduğunu göstermektedir. Orta Doğu'da uzun vadede yaşanacak değişiklik, terörizm krizinin temeline saldırılabilmeye yardımcı olabilecek demokrasiye ve sivil topluma da kök salma şansı vermiş olacaktır. Bu, Amerikalılar ile Avrupalıların el birliğiyle engellemesi gereken bir tehdittir. NATO'nun Akdeniz Diyalogunu gerçek bir ortaklığa dönüştürebilir, askeri eğitim ve manevralar ile daha yakın politik ilişkiler önerebilir ve İstanbul İşbirliği İnisyatifi aracılığıyla bölgedeki diğer ülkelere doğru yaklaşım sağlayabiliriz. Odaklanmamız gereken nokta, NATO ile daha yakın ilişkiler kurmak isteyen bu ülkelerle pratik bir işbirliği sağlamak olmalıdır.

Dördüncü hedefimiz ise NATO ile Avrupa Birliği (AB), yani Avrupa'nın, özellikle de Balkanlar'ın geleceğinden sorumlu bu iki büyük kurum arasındaki ilişkileri geliştirmektir. 2004 ilkbaharında her iki örgütte de gerçekleşen genişleme, Avrupa'yı bütünüyle özgür ve barış içinde kılmak konusundaki ortak amacımızın da yolunu açmıştır. Bu sonuca erişebilmek için, her iki örgüt de Balkanlar'da güçlülük kazanılan barış ve istikrarı korumak konusunda faal olmayı sürdürecektir.

NATO, herhalde 2004 Aralığında Bosna'da başarıyla yürüttüğü barış gücü görevini tamamlayacak ve geçtiğimiz mart ayında iki örgütün anlaşmaya vardıkları "Berlin Artı" çerçevesindeki yeni bir AB görevini desteklemeye başlayacaktır. Fakat NATO, gene de somut varlığını ve Saraybosna'daki bir askeri karargahını koruyarak, Bosna yöneticilerine savaş suçlularını adalet önüne çıkartmaları konusunda yardımcı olmalıdır.

Kosova’da ise NATO, Kosova Gücü (KFOR/Kosovo Force) görevini sürdürecektir ve Kosova’nın; uluslararası destek gören demokratik kurumların genişletilmesi, azınlık haklarının korunması, yerlerinden edilmiş insanların geri dönüş ve yeniden bütünleştirilmeleri ve Belgrad ile açık diyalog içeren planın uygulanması için Kosova’nın ihtiyaç duyduğu güven ve istikrarı koruyacaktır. Eğer, 2005 yılı ortasına kadar tatmin edici bir ilerleme sağlanabilirse, uluslararası topluluk Kosova’nın gelecekteki statüsü üzerinde düşünmeye başlayacaktır. NATO ve AB el birliğiyle; Kosova, Bosna ve Makedonya’daki serbest pazara dayalı demokrasilerin istikrarını geçişini desteklemeye de devam etmek zorundadır.

Beşinci hedefimiz ise, NATO’nun Rusya ile ilişkilerinin düzeyini yükseltmektir. NATO-Rusya Konseyi aracılığıyla yürüttüğümüz yapıcı görüşmeler, buradaki vatandaşlarımızın son 50 yıl boyunca olmadığı ölçüde güven içinde yaşamalarını sağlamaya yardım etmiş bulunmaktadır. NATO ile Rusya, haziran ayında Kaliningrad’da sivil bir olağanüstü kriz yönetimi konusunda anlaşmaya varacaklardır. Gene de NATO’nun Rusya ile yapabileceği daha çok şey vardır—denizde arama ve kurtarma çalışmalarından füze savunma alanlarına, Karadeniz’de daha geniş işbirliğinden barış koruma ortaklığına. NATO, geçmişteki düşmanlığın sonsuza kadar geride kalmasını sağlayabilmek için görüşlerini ortaya koymak durumundadır.

İttifak’ın bu hedeflerine ulaşması isteniyorsa, aşılması gereken bir engel daha vardır: Bu da, A.B.D ile müttefikleri arasında askeri kapasite konusunda var olan ve gittikçe de genişleyen uçurumdur. NATO’nun dönüşümünün ve uzun vadedeki görevlerinin başarıya ulaşması isteniyorsa, Avrupalı müttefiklerimizin de savunma alanında daha fazla—ve daha akıllıca—harcama yapması gerekmektedir. A.B.D. bu yıl savunma için 400 milyar dolar harcayacak; geriye kalan 25 müttefikin harcamalarının toplamı ise bunun yarısından daha az olacaktır.

Bunlara ek olarak, bir de “kullanılabilirlik boşluğu” söz konusudur—Avrupa’nın üniformalı 2,4 milyon kadın ve erkeğinin yalnızca yüzde 3’ü günümüzde Balkanlar, Afganistan ve Irak’taki öncelikli görevlerimizde kullanılmaktadır. Bu güçler de statik, eğitimsiz, zayıf donanımlı ve amaca uygun kullanımı bulunmayan, NATO’ya ya da Avrupa veya daha başka yerlerde barış ve istikrarı sağlamak gibi büyük amaçlara katkıları da olmayan askerlerdir.

A.B.D.’de 11 Eylül ve daha sonra da İstanbul ve Madrid’deki terörist saldırılardan sonra, NATO Müttefikleri arasında güvenliğimizin bölünmezliği konusunda hiçbir kuşku yoktur. Küreselleşmiş 21. Yüzyıl’da güvenliğe yönelik en tehlikeli tehditlerinin kendileri de küreseldir: çok iyi örgütlenmiş terörist ağları, toplu imha silahları için kaynak arayışındadırlar. Amerika Birleşik Devletleri’ni NATO’ya götüren Başkan Harry Truman, 1951’de “hiçbir ülke, kendi sınırlarının arkasında güvenlik bulamaz... Tek güvenlik, toplu güvenlidir,” derken, sanki bugünleri anlatır gibiymiş.

Bu, günümüz NATO’sunda A.B.D.’nin rolü için bir öğüt niteliğindedir. Amerika Birleşik Devletleri, NATO’ya bağlılığını sürdürecektir ve Atlantik-ötesi bölünmeleri onarıp, NATO’yu gelecek için yeniden yapılandırmak için etkin çaba harcayacaktır. Müttefikler’in uluslararası barış ve güvenlik konusundaki işbirliği NATO’nun Soğuk Savaşı kazanmasına yardımcı olmuştu ve şimdi de aynı olgu teröre karşı küresel savaşın kazanılmasının vaz geçilmez bir parçası konumundadır. Yeni NATO, Avrupa ile Amerika’nın güvenli, barışçıl, demokratik ve refah içinde bir gelecek konusundaki ortak vizyonlarına erişmek için bizlerin temel ittifakı olmaya devam edecektir. ©

A.B.D. VE NATO: BİR EYLEM ORTAKLIĞI

A. Elizabeth Jones

Avrupa İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı

Kuzey Atlantik Paktı Örgütü'nün yararlılık dönemini tamamladığı ve sonun geldiği konusunda yinelenip duran bütün kehanetlere karşın NATO, bugün her zamankinden daha geniş ve daha faaldir. İstanbul'da tartışılacak konu, NATO'nun hala bir amacı olup olmadığı ya da NATO'nun tümüyle değiştirilmesi gerekip gerekmediği olmayacaktır. Tartışılacak konu, askeri operasyonlar ve NATO'nun bütün dünyayı korumak ve İttifak'ın kurulmasını sağlayan ortak değerleri—özgürlük ve demokrasiyi—yaymak için giriştiği geniş çaplı etkinlikler olacaktır.

Ortalıkta eleştiri üreten bir aile ekonomisi var ve bunlar geçimlerini NATO'nun çökmesinin kaçınılmaz olduğu kehanetleriyle kazanıyorlar. Bu kehaneti, Berlin Duvarı'nın yıkıldığı günden beri yineleyip duruyorlar. Aslında eleştiriler NATO'nun Balkanlar'daki başarılı müdahalesinden sonra kesilmişti ama geçen yıl Irak konusundaki görüş ayrılıklarıyla birlikte yeniden başladı. Bu eleştirilere bakılırsa NATO, çöküş aşamasındaki bir ittifaktır. Atlantik-ötesi umutsuz farklılıklar yüzünden artık bir köprü olma niteliğini yitirmiştir.

Bütün bu analizlere ilişkin bir sorun var; verilere dayanmıyorlar. Haziran'ın 28–29'undaki Türkiye'deki İstanbul Zirvesi'ne yaklaştığımız şu günlerde, Kuzey Atlantik Paktı Örgütü, yedi üyenin katılımıyla daha yeni genişlemiş durumdadır, kapısını çalan daha birçok ülke bulunmaktadır ve her zamankinden daha faaldir:

- NATO'nun eski Genel Sekreteri Lord Robertson geçen yıl NATO'nun “ya bölgeden dışarı çıkması ya da işin dışında kalması” gerektiğini söylemişti. NATO da bu meydan okumayı kabul ederek Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nü (International Security Assistance Force—ISAF) yönetmeyi ve genişletmeyi üstlendi. NATO'nun bir numaralı önceliği, Afganistan'ı istikrara kavuşturmak ve demokrasinin kök salabilmesi için gereken güvenliği sağlamaktır. Görevin başarıya ulaşması yıllar sürebilir, ama bu NATO'nun gereken her yerde—yalnızca Avrupa'da değil, dünya çapında—güvenliğin kilidi olma rolünü üstlenebileceğinin kanıtı olacaktır.

- Irak'a gelince, NATO güney-orta Irak'ta konuşlanmış Polonya komutasındaki çokuluslu tümeni destekleyerek, daha şimdiden çok önemli bir rol üstlenmiş bulunmaktadır. Bundan daha fazlasını yapması için çok sayıda çağrı vardır ve Başkan Bush da NATO'nun bu konudaki seçenekleri değerlendirmesi gerektiği görüşündedir. İstanbul'da, ittifakın hangi rolü üstlenmekle daha fazla yararlı olacağı konusunu araştıracağız.
- Bosna'ya bakacak olursak, NATO başarılı biçimde ulus oluşturma deneyimlerinin bir haritasını çıkartmıştır. NATO, burada hem barışı sağlamış hem de yerinde yapılanma ve demokratikleşme konusunda bir güvenlik şemsiyesi oluşturmuştur. NATO, İstanbul'da Bosna-Hersek'te İstikrar Gücünün (Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina—SFOR) görevinin tamamlandığını ve 2004 sonunda dağıtılacağını açıklayacaktır. Ama NATO'nun rolü bitmeyecektir. NATO, Avrupa Birliği'nin istikrarı korumak ve Avrupa kurumlarıyla bütünleşme sürecini hızlandırmak amacıyla 2005'te Bosna'ya yollayacağı karma asker-polis gücüne de yaşamsal destek sağlayacaktır.
- Kosova'daysa NATO, soykırımı durdurmuş ve sonra da bir kere daha yeniden yapılanma ve gelişme yolunda ihtiyaç duyulan güvenliği sağlamak için konuşlanmıştır. Son olaylar Kosova'da durumun ne kadar kırılan olduğunu göstermiş ve çok-etnik gruplu ve demokratik Kosova'nın gerçekleşmesi için sonuçtaki konumu ne olursa olsun NATO'ya ne kadar gereksinildiği ortaya çıkmıştır.

-
- Akdeniz’de ise NATO, deniz trafiğini denetlemek ve teröristlerin dolaşımını engellemek amacıyla Faal Operasyon Girişimi (Operation Active Endeavour–OAE)’yi kurmuştur. OAE kanalıyla, NATO savaş gemileri ve deniz-hava devriye uçakları Akdeniz’de her türlü gemicilik faaliyetlerini beklenmedik derecede denetim altında tutabilmektedir.
  - NATO güneydeki ve doğudaki yeni komşularıyla tahmin edilemeyen genişlik ve derinlikte ilişkiler kurmaktadır. Orta Doğu ile ilişkiler konusunda ise, İttifak İstanbul İşbirliği İnisiyatifi’ni ve Akdeniz Diyalogu’na dahil yedi ülke (Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas ve Tunus) ile ilişkilerini derinleştireceğini açıklamaya hazırlanmaktadır. Her iki girişim de hem İttifakı Büyük Orta Doğu çerçevesindeki ülkelere yakınlaştıracak hem de NATO’nun uzmanlığının Başkan Bush’un reformlar yapılmış, demokratik bir bölge vizyonunun gerçekleşmesine yardımcı olmasını sağlayacaktır.
  - NATO, Orta Asya ve Kafkaslardaki ülkeleri, teröre karşı önemlerini yansıtmak amacıyla, Barış için Ortaklık’ı (Partnership for Peace–PfP) odak noktası yapacaktır–İttifak’ın en başarılı dışa açılma girişimi de budur. Bu görevin bir parçası olarak de PfP, ortakların üyeliği konusu yerine, NATO ile askeri işbirliğini artırmak konusundaki özgün hedefine yeniden odaklanacaktır. Bu girişimin bir parçası olarak NATO, Orta Asya ve Kafkaslar’da bölgesel bürolar açma niyetini İstanbul’da açıklamayı planlamaktadır.

- İttifak, NATO-Rusya Konseyi kanalıyla, bu ülke ile yakın işbirliği arayışı içindedir ve geleceğin ortak girişimlerinin temellerini oluşturmaktadır. Nisan ayında NATO ve Rusya, SHAPE’de (Supreme Headquarters Allied Powers Europe/Avrupa’daki İttifak Kuvvetleri Yüksek Karargahı) daimi bir Rus misyonu kurulması ve NATO’nun Moskova’daki misyonunun da genişletilmesi konusunda anlaşmaya vardılar. Bu önemli gelişmeyi pekiştirmek için İstanbul’da başarılı bir NATO-Rusya görüşmesinin yapılacağını umut etmekteyiz.
- İttifak, bütün bunların yanı sıra, tehdidi doğduğu yerde yok edebilecek nitelikte seferi birlikler oluşturmak da dahil, teröre karşı savaşı kazanmaya yönelik yeni askeri kapasiteler yaratmak yolunda da ilerleme göstermektedir. İttifak, geçtiğimiz Ekim’de NATO Tepki Gücü’nü (NRF) “ayağa kaldırdığı” zaman, bu konudaki en önemli adımı da atmıştır. NRF, yaklaşık 30 bin askerden oluşan ve dünyanın her hangi bir yerinde patlak verebilecek bir bunalıma birkaç gün içinde el koyabilecek nitelikte bir kuvvettir.

İşte, çökmekte olduğu söylenen bir ittifakın basit gündemi bunlardır. İstanbul’daki tartışmalar ne NATO’nun hala bir amacı olup olmadığı ne de NATO’nun tümüyle değiştirilmesi gerektiği konuları değildir. Tartışılacak konu, askeri operasyonlar ve NATO’nun bütün dünyayı korumak ve İttifak’ın kurulmasını sağlayan ortak değerleri–özgürlük ve demokrasiyi–yaymak için giriştiği geniş çaplı etkinlikler olacaktır.

“Ortaklık,” Dışişleri Bakanı Colin Powell’in deyişiyle, “bu, yönetimde A.B.D.’nin parolasıdır” ve NATO da bizim vaz geçilmez ortağımız olmaya devam edecektir. ©

NATO: BİR DÖNÜŞÜM İTTİFAKI

Ian Brzezinski

Avrupa ve NATO İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı

Prag 2002 ve İstanbul 2004 zirveleri, NATO İttifakı'nın 9/11 sonrası dünyasında karşılaştığı yeni ve çok farklı tehditlerle baş etmek için geçirdiği dönüşüm dönemindeki umulmadık gelişmesine birer payanda niteliğindedir. NATO liderleri İstanbul Zirvesi'nde bir araya geldiklerinde, ortak değerlerle kenetlenmiş, paylaşılan bir vizyonla enerji kazanmış ve küresel tehditlere ve önünde uzanan fırsatlara karşı daha tepkisel bir İttifakı yönetiyor olacaklardır.

Kuzey Atlantik Pakiti İttifakı'nın temel amacı hala ortak savunmadır ama bu sorumluluktan kaynaklanan görevler İttifak'ın Soğuk Savaş süresince—ve hatta geride kalan on yıllık dönem boyunca—planlamış olduklarından çok daha farklıdır. Tahmin edilemeyen, hatta görünür bir nedene bile dayanmayan, terörist saldırılar, açık toplumların kitlesel kayıplara yol açacak saldırılar karşısında nasıl bir tehlikede olduklarını açıkça ortaya koymuştur. Terörist örgütler tarafından yaratılan tehlikenin boyutu, özellikle de ellerinde bulundurdukları kitle imha silahları (WMD—Weapons of Mass Destruction) göz önüne alındığında, vahimdir.

NATO Atlantik-ötesi toplumu bu tehditten korumuştur ve bir yandan koruyucu kalkanının gücünü artırmak için yoğun çaba harcarken, bir yandan da küresel tehditlere karşı koymak ve ortadan kaldırmak için mızrağına el atmış bulunmaktadır.

İki NATO zirvesi—Prag 2002 ve İstanbul 2004—İttifak içindeki bu beklenmedik hareketliliğe karşı birer payanda niteliğindedir. Gerçekten de, NATO çerçevesinde son iki yılda gerçekleştirilen yapıcı değişiklikler, İttifak'ın tarihindeki onar yıllık dönemlerin hiç birinde gerçekleştirilmemiş ölçüdedir. Prag Zirvesi askeri dönüşüm için bir kilometre taşı olmuş ve İttifak'ın faaliyetleri de kayda değer bir hız kazanmıştır.

NATO, yedi ortağı İttifak'a katılmaya davet etti. Nisan 2004'te; Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya yeni üyeler oldular. Her biri de terörizme karşı küresel savaşa katkılarda bulundu. Bu Orta Avrupa demokrasilerinin askerleri diğer müttefik NATO askerleri ile birlikte Afganistan

ve Irak'ta görev aldılar. Onların NATO ile bütünleşmeleriyle, güvenlik ve refahın ayrım gözetilmeksizin paylaşılacağı, tek vücut ve özgür bir Avrupa'nın oluşturulması konusundaki ortak hedef için önemli bir adım atılmış oldu.

NATO, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Gücü'nün (ISAF) komutasını üstlendi. NATO, Prag Zirvesi'nde, Kabil'de güvenliğin sağlanması görevini Birleşmiş Milletler'den devralmayı kabul etti. Bu, NATO'nun Avrupa dışındaki ilk görevidir. Bugün, Kabil ve Kunduz'da istikrarın korunması amacıyla, 6 bini aşkın NATO askeri Afganistan'da konuşlanmış bulunmaktadır. NATO ayrıca, ISAF'ın görev alanını Afganistan'ın kuzey ve batı bölgelerini de kapsayacak şekilde genişletmeyi ve beş yeni Eyalet Yeniden Yapılandırma Ekibi oluşturmayı tasarlamaktadır.

NATO, Irak'taki çokuluslu tümenin komutasını üstlenen Polonya'ya destek sağladı. Polonya, 16 ulusun askerlerinden oluşan tümenin komutası gibi zorlu bir görevi üstlendiği zaman, NATO; güç yaratmak, planlama ve iletişim alanlarında destek sağladı. NATO'nun, Afganistan ve Irak'taki faaliyetlerinin başarısı, “bölgeden çekilmeli ya da işin dışında kalmalı” tartışmalarına nokta koydu. NATO her ikisinin de içindedir.

NATO, Faal Operasyon Girişimi (OAE)'ni sürdürüyor. Prag Zirvesi'nden önce kurulmuş olan Faal Operasyon Girişimi (OAE—Operation Active Endeavour), NATO'nun terörizme karşı koymak için attığı ilk adımlardan biridir. NATO'nun 5. Madde'sinin önemli bir unsuru olarak, A.B.D.'deki 11 Eylül 2001 terörist

saldırılarına karşılık vermek amacıyla müttefik gemileri ve uçakları, Akdeniz’de devriye gezerek ve terörist olduklarından kuşku edilen araçları durdurarak önemli katkılarda bulundular. Bugüne kadar OAE güçleri Doğu Akdeniz’de tanımlama, izleme ve kuşku duyulan gemilere bordalama olmak üzere 48 operasyon yapmış ve 421 sivil gemiye de Cebelitarık’ı (Septe Boğazı’nı) geçmeleri sırasında eşlik etmiştir.

NATO, NATO Tepki Gücü (NRF)’yi kurdu. Etkili bir operasyon kapasitesi yaratması için Ekim 2004’te faaliyete geçmesi planlanan NRF (NATO Response Force), 21 bin kişiden oluşan bir ortak güçtür, ortaya çıkacak herhangi bir tehdide karşı vurucu ve teknik üstünlüklere sahiptir ve istenilen yerde kısa süre içinde (beş ile 30 gün arasında) konuşlanabilecek yapıdadır. NRF, NATO’ya İttifak’a görevleri konusunda farklılık ve yüksek kapasite sağlamak ve altı aylık sürelerle müttefikler tarafından dönüşümlü olarak üstlenilmektedir.

NRF, dönüşümün başını çekecek bir organ olduğunu kanıtlamıştır. NATO askeri yetkilileri de NRF güçlerinin sahip olması gereken hazırlık ve kapasite standartlarını yaratmakta ve başarılarını sergileyecek süreçleri gerçekleştirmektedirler. İttifak’ın, NRF’nin yayılıp yerleştirilme doktrini, NATO okullarında standart bir örnek ders olacaktır.

NRF’den esinlenen dönüşüm, İttifak başkentlerinde de kendini hissettirmektedir. Üye ülkeler, askerlerinin NRF’de görev almasını kısıtlayıcı hükümler taşıyan yasalarında değişiklik yapmaktadırlar. Müttefikler, ulusal yasaların, askerlerin çabuk ve hızla konuşlanması yolunda bir engel olduğunu görmüştür; müttefiklerin çoğu, yasal olarak konuşlandırılacak asker sayısını çoğaltmaktadır.

NATO, daha çevik bir komuta yapısı yarattı. Hızla büyüyen krizlerin üstesinden, harekete geçirilip konuşlandırılabilir ortak güçlerle, etkili biçimde gelebilme için Müttefikler, Prag Zirvesi’nde komuta yapısını modernleştirmeye ve çevikleştirmeye karar verdiler. Haziran 2003’te onaylanan bu yeni yapıya göre, dokuz ana karargahın dağıtılarak, NATO operasyonlarının kumanda ve denetiminin dünyanın herhangi bir yerinden gerçekleştirilmesi olanağını sağladı.

NATO, Müttefik Komuta Dönüşümü’nü (ACT) oluşturdu. Komuta yapısındaki reformun bir parçası olarak, ACT (Allied Command Transformation), Mükemmeliyet Merkezleri ve bir diploma verme sürecinin yanı sıra, yeni bir güç planlama ve oluşturma yaklaşımı geliştirdi. İttifak’ın dönüşüm sürecinin itici gücü olarak ACT, Avrupa ve Atlantik ötesi çerçevesinde askeri işlerlik vaat etmektedir.

NATO, bir Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer (CBRN) taburu kurdu. Çek Cumhuriyeti’nin liderliğindeki çokuluslu CBRN Savunma Taburu, eğitim ve manevralara hazırdır. Tam anlamıyla “ayakları üstünde durduğu” zaman, bir CBRN saldırısına tıpkı NRF gibi, tek başına ya da NATO güçleriyle birlikte, anında karşılık verecek duruma da gelmiş olacaktır. CBRN Savunma Taburu, 1 Temmuz’dan başlayarak operasyonlara hazır duruma gelmiş olacaktır.

Prag’da başlamış olanlar, İstanbul’da bitecek değildir.

Müttefikler’in; Balkanlar, Akdeniz, Afganistan ve Irak’taki askeri operasyonlara yaptıkları katkılar, NATO’nun önünde giderek genişleyen bir küresel talep gündemi bulunduğun göstermektedir. Bütün bu operasyonlar Müttefikler’in kaynaklarını zorlamakta ve NATO’nun dönüşümünün ivedilik gereğini ortaya koymaktadır. Hava köprüsü, amaca uygun donanım gibi yetersizlikleri öteden beri bilinen alanlar daha da belirginleşmektedir. Bunun da ötesinde, bazı müttefiklerin askeri güç yapılarında konuşlanabilirlik, dayanıklılık ve vuruculuk reformları yapmalarına karşın, gene de bütünüyle bakıldığında müttefik kuvvetlerin hala fazla sayıda, statik ve bölgesel savunmaya yönelik güçler oldukları görülmektedir.

Bu durumu değiştirmek için İttifak, Prag Kapasite Taahhüdü’ne, özellikle konuşlanabilirlik, dayanıklılık ve savaş etkinliği konularında, yeniden eğilmek ihtiyacındadır. NATO, İstanbul Zirvesi için İttifak’ın gelecekteki askeri ihtiyaçlarını karşılamaya ve üye ülkelerin bunu nasıl karşılayabileceklerine yönelik bir dizi girişim hazırlamaktadır. Müttefikler, artık NATO’nun çağdaş görevlerine uygun olmayan, Soğuk Savaş dönemi kuvvetlerini ortadan kaldırmak ve daha konuşlanabilir, kullanışlı güçler oluşturmak amacıyla yeni güçlendirici kaynak yatırımlarına yönelmek durumundadır.

NATO geleceğe doğru ilerledikçe, hem bölgesel hem de küresel nitelikte bir gündemle karşı karşıya kalmaktadır. Unutmamalıyız ki, Avrupa henüz tamamlanmış değildir. Üyelikleri Prag’da kabul edilen yedi ülke, İstanbul Zirvesi’nde yerlerini alacaklardır, ama Avrupa’da üye olmayı bekleyen başka demokrasiler de vardır. Bütün ve özgür Avrupa vizyonumuz Ukrayna, Arnavutluk, Makedonya ve Hırvatistan gibi ülkeler de tam üye olarak aramıza katılmadıkça gerçekleşmiş sayılamaz. Eski ve yeni Müttefikler, bu ülkelere NATO üyesi olmaları için politik, ekonomik ve askeri gereksinimleri konusunda yardımcı olmayı istemektedir.

Avrupa’nın bir zamanlar şiddetiyle birlikte anılan bir bölgesinde, İttifak’ın ilk “bölge dışı” görevlerinden biri başarıyla tamamlanmıştır–Bosna’daki SFOR (İstikrar Gücü/Stabilization Force) misyonu. Avrupa Birliği (AB), NATO ile AB’nin işbirliğini şekillendiren “Berlin Artı” kararları çerçevesinde Bosna’na yeni bir artçı görev üstlenmeyi tasarlamaktadır. SFOR’un görevi sona ermiş olsa bile, NATO Bosna’nın savunma reformuna yardımcı olmak amacıyla ve diğer görevlerini de yerine getirmek için bu ülkedeki varlığını sürdürecektir.

Küresel bir bakış açısıyla, NATO, Avrupa’nın ötesinde de barış ve istikrara nasıl katkıda bulunabileceğini düşünmek zorundadır. Bush yönetiminin Orta Doğu’da özgürlük getirme stratejisi, dünyanın bu bölgesinde özgürlük filizlenmedikçe, başkanın dediği gibi “tıkanıklık, küskünlük ve şiddet ihraç etmeye hazır durumda kalacaktır.”

NATO; Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas ve Tunus’un katıldıkları Akdeniz Diyalogu’nun genişlemesini çekici hale getirerek bu bölgede reform ve demokrasi hareketlerine katkıda bulunabilir. Ayrıca NATO, Büyük Orta Doğu çerçevesindeki seçilmiş ülkelerle daha geniş ilişkiler ağı yaratabilir ve terörizme, kitle imha silahlarına karşı onlarla birlikte çalışabilir ve istikrar operasyonlarında onlara yardımcı olabilir.

NATO, 9/11 sonrası dünyasının tehditlerine karşı kendisini başarıyla dönüştürebildiğini Prag’da görmüştür. Bu sonuca erişebilmek için, umulmadık bir ilerleme sağlamıştır. NATO liderleri İstanbul Zirvesi’nde bir araya geldiklerinde, ortak değerlerle kenetlenmiş, paylaşılan bir vizyonla enerji kazanmış ve küresel tehditlere ve önünde uzanan fırsatlara karşı daha tepkisel bir İttifak’ı yönetiyor olacaklardı. ©

ATLANTİK-ÖTESİ SAVUNMA İŞBİRLİĞİ'NİN YENİ POLİTİKALARI

Jaap de Hoop Scheffer
Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (NATO) Genel Sekreteri

İstanbul Zirvesi, NATO'nun yeni tehditlere karşı koymak için nasıl yeni bir yol bulduğunu sergileyecektir-istikrarı sağlayarak. İttifak'ın Afganistan'daki taahhüdü, birincil önem taşıyor. Gündemde ayrıca güçlendirilmiş ve genişletilmiş ortaklık, dönüşüm süreci için daha iyi güç üretimi ve planlama prosedürleri ve yürürlükteki operasyonların sürdürülmesi gibi konular da yer alıyor. Bölgesel savunma temel işlev olarak kalmakla birlikte, uzak bölgelerde doğabilecek tehlike ve tehditlere karşı da güvenliğin korunması gerekiyor. Bu sorunlar nerede ve ne zaman patlak verirse bastırılacaklar ya da NATO'nun kapısına dayanmakta gecikmeyeceklerdir. Bu makale, 17 Mayıs 2004'te, Yeni Savunma Gündemi Konferansı'ndaki "Küresel Güvenliği Savunmak: Atlantik-ötesi Savunma İşbirliği'nin Yeni Politikaları" konulu konuşmadan uyarlanmıştır.

NATO Zirvesi; Normandiya'yı anma günü, A.B.D.-AB (Amerika Birleşik Devletleri-Avrupa Birliği) Zirvesi ve Sekizler Grubu (G-8) toplantıları gibi yoğun ve üst düzey diplomatik etkinliklerle dolu bir ayın sonuna rastlıyor. Bu nedenle de NATO Zirvesi'nin belirli amaç ve görevleri olmakla birlikte, bütünüyle bakıldığında büyük bir tablonun parçası olduğu görülüyor. Günümüzün kaygan stratejik ortamında olması gereken de zaten budur. NATO, ortakları ve diğer uluslararası kuruluşlarla birlikte, yeni doğan tehditlere yeni yöntemlerle karşı koymak durumunda-
dır-istikrarı sağlayarak.

Atlantik-ötesi topluluk için, istikrarı sağlamak, güvenliğimiz açısından kaçınılmaz bir göreve dönüşmüştür. Bölgesel savunma temel işlev olarak kalmakla birlikte, uzak bölgelerde doğabilecek tehlike ve tehditlere karşı da güvenliğin korunması gerekiyor. Bu sorunlar nerede ve ne zaman patlak verirse bastırılacaklar, ya da NATO'nun kapısına dayanmakta gecikmeyeceklerdir.

İstanbul Zirvesi, NATO'nun yeni istikrar sağlama yolunu nasıl çizeceği ortaya çıkartacaktır:

- Balkanlar'dan Kafkaslar'a, Orta Asya'dan Akdeniz'e ve daha geniş bölgelere doğru giderek artan üye listemizdeki ortaklarımızla ilişkilerimizi güçlendirerek;

- Balkanlar, Afganistan ve Faal Operasyon Girişimi (Operation Active Endeavour-OAE) kanalıyla da Akdeniz'deki askeri operasyonlarla;
- Güçlerimizin organizasyon ve konuşlanabilirliğini, bölgeden uzaktaki operasyonlar için modernize ederek.

İstanbul için benim-NATO'nun-ilk önceliğim Afganistan'dır. Afganistan'ın güvenliğimiz için önemi açıktır. Her ne kadar Afganistan, dünyanın ortasında da olsa, gene de kazanılacak başarı güvenliğimizi yakından ilgilendiriyor.

İşte bu nedenle, NATO hükümetleri de Afganistan için taahhütte bulundular. NATO'nun geçen Ağustos'ta ISAF'ın komutasını üstlenmesinden bu yana, işler iyiye gitmeye başladı. ISAF devriyeleri sayesinde Kabil, artık her zamankinden daha güvenli. Başkentteki ağır silahların güvenliğine yardımcı oluyoruz. Artık, etkinliğimizi Kabil dışına da yaymaya başladık. Afgan savaşçılarının yerlerinde kalmalarına ve sivil yaşama ayak uydurmalarına yardımcı oluyoruz. Kısacası, NATO'nun varlığı Afganistan'da gözle görülür bir değişiklik yaratmıştır.

Bu makale, 17 Mayıs'ta Yeni Savunma Gündemi Konferansında yapılan "Küresel" Güvenliği Savunma: Yeni Trans-Atlantik Savunma İşbirliği Politikaları" konulu sunumdan uyarlanmıştır.

Fakat daha da fazlasına ihtiyacımız var. Zirvemize ve 26 devlet ve hükümet başkanına, şunu açıklamalıyım ki, Afganistan'daki varlığımızı Eyalet Yeniden Yapılandırma Ekipleri'nin sayısını artırmak yoluyla daha da genişleteceğiz. NATO'nun da, Birleşmiş Milletler tarafından bu yılın sonu için hazırlanan seçimlerin desteklenmesinde etkin bir rol üstlenmelerini istiyorum.

NATO'nun Cumhurbaşkanı Karzai'ye ve Afgan halkına, İttifak'ın daha iyi bir gelecek için kendilerine yardım edeceklerini söylemesini istiyorum. Barış ve güven dolu bir gelecek. Refahın artacağı bir gelecek. Ülkelerinin, uluslar arası güvenliği tehdit etmek yerine, ona katkıda bulunacağı bir gelecek. Ve bunun gerçekleşeceğinden de eminim. Afganistan ve OAE gibi operasyonlar önemlidir ve İttifak'ın bu tür kesin askeri operasyonlar konusundaki başarısı eşsizdir. Ama operasyonlar, NATO'nun sahip olduğu araçlardan sadece biridir. Bunların yanında, biz özellikle güvenlik konularında danışılacak bir forumuz.

Şimdi tam olarak açıklayayım: istikrarı sağlamak, barışı savunmak için ortak kapasitemizi en üst düzeye çıkartacak ortaklığı oluşturmak demektir. Barış Ortaklığı'mız ve Euro-Atlantik Ortaklık Konseyi'mizin varlık nedenleri de her zaman için bu olagelmıştır. Ortaklarımız Bosna'da bizim yanımızdadır. Kosova'da da yanımızdalar. Son derece önemli katkı sağladıkları açıktır, bu nedenle de bu toplantıda NATO'nun önceliği Afganistan'dır.

İstanbul'da ortaklığımıza yeni kazanımlar sağlayacağız. Demokratik dönüşüm sürecindeki bazı ortaklarımızın savunma reformlarına yardımcı olmaya yoğunlaşacağız. Aynı şekilde, Kafkaslar ve Orta Asya'daki bir zamanlar çok uzak gözükken ama artık buradaki güvenliğimiz için vazgeçilmez olan bölgelere- işbirliğimize de eğileceğiz.

Önemli bir ortak da Rusya'dır. NATO-Rusya ilişkisi, tek başına bile, Avrupa güvenlik köprüsü için hayati önem taşıyor. Ortak olduktan sonra, NATO da Rusya da daha güvenli bir duruma geldiler. Geniş çaplı projeler üstünde çalışıyoruz; terörizm, hızlı yayılma, sivil acil durum planlaması ve askerler arası işbirliği bunlar arasında. Geçenlerde Moskova'yı ziyaret ettim ve Başkan Putin'e, İstanbul'a gelmek için durumunun elverişli olacağını umduğumu söyledim.

Hayati önem taşıyan bir başka ortak da Ukrayna. Sadece coğrafi konumu bile bu ülkede kazanılacak başarının anahtar niteliğinde bir stratejik hedef olmasına yetiyor. Bu ulusun demokrasiyi inşa etmesine ve karşılıklı güvenliğimize katkıda bulunuyoruz ve bulunmaya da devam edeceğiz. Ukrayna'nın Euro-Atlantik Topluluğu ile daha sıkı bütünleşmesine yardım etmek istiyoruz.

NATO aynı zamanda Akdeniz ülkeleri ile daha güçlü ilişkiler geliştirmek için elinden geleni yapmakta ve daha geniş bir bölgeye erişmeye çalışmaktadır. Bugün, bu bölgelerin öneminden kimse kuşku duyamaz. Demografik, ekonomik ve uluslar ötesi tehditler, aramızda her zamankinden sıkı bir içsel bağlılık yaratmış bulunmaktadır.

Yardımcım geçtiğimiz günlerde bu bölgedeki ülkelere giderek, en iyi ilerleme yollarını araştırdı. Bu ülkelerin söyleyecek neleri olduğunu öğrenmek istiyoruz, diyalog ve işbirliği anlamında neler istediklerini bilmek istiyoruz. Hepsinin ötesinde, bu bölgedeki ülkeleri de aramıza katmak ve girişilecek her yeni işbirliği çalışmasının "ortaklaşa sahiplenilmesinin" ortak güvenliğimizin yararına olacağına inanmalarını istiyoruz.

Bu tutku dolu bir yaklaşımdır. Birlikteliğimizin stratejik bir ihtiyaç olduğu kuşkusuz olmakla birlikte, bazıları çıkıp, Orta Doğu için söylediklerini yineleyebilirler: zamanlama doğru değil. Bazıları da, daha ikna edici biçimde, kaybedilecek zamanımız olmadığını ileri sürerler. G-8 ve AB de yeni girişimler oluşturmayı düşünüyorlar ve bizler, karşılıklı çabaların bütünleşmesinden yanayız. Artık, bu önemli bölgede yeni köprüler inşa etmenin zamanı gelmiştir.

İzin verirseniz, Irak konusunda da birkaç söz söyleyeyim. Zirvemiz, Irak'ın yeniden egemen bir ülke olmasından sadece 48 saat önce toplanmış olacaktır. Irak, haberlerdeki yerini koruyacağı gibi, gündemimizde yer almayı da sürdürecektir. Fakat hepimizin bildiği gibi, gelişmeler hızla yol alıyor. Şimdiden, Haziran sonundaki durumun ne olacağı konusunda spekülasyon yapmam. Bu birçok değişkene bağlıdır; BM Güvenlik Konseyi'nin tavrı, yaşanacak olaylar ve son olarak-ama en azından değil-yeni hükümetin naturası ve görüşleri bunlardan bir kaçıdır. Müttefiklerimizin çoğu Irak'ta asker bulunduruyorlar ve NATO gerek çokuluslu gücü desteklemeye gerek gelişmeleri yakından izlemeye

devam edecektir. Bundan sonrası için, İttifak'ın alacağı olası kararları ne yönlendirebilirim ne de tahmin edebilirim.

İstanbul, ayrıca NATO ile AB arasındaki güçlü ortaklığın stratejik değerine de ışık tutacaktır. Şurası açıktır ki; bir yandan NATO dönüşümünü sürdürür, bir yandan da Avrupa Birliği bir güvenlik oyuncusu olarak kesin rolünü belirlemeye çalışırken, ilişkilerimiz de gelişmesini sürdürecektir. Biz, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nı, Avrupa'nın ortak güvenliğimize katkısı olarak değerlendiriyoruz.

İstanbul'da, NATO'nun Bosna'daki misyonunu açıklayacağımızı da umuyoruz-İstikrar Gücü (SFOR)-yılsonuna kadar başarıyla sonuçlandırılabilir. AB, İttifak ile tam bir işbirliği içinde ve NATO'nun devam eden desteğiyle Bosna'ya bir misyon yerleştirmeye hazır olduğunu açıklamıştır.

Bu da faydacılık, yakın danışma ve şeffaflık sayesinde gelişen NATO-AB ilişkileri yolunda atılmış büyük bir adım olacaktır. Dahası, diğer kritik bölgelerdeki, özellikle de terörizmle mücadele ve bölünmeyi önleme çalışmalarındaki NATO-AB işbirliğinin gelişmesine de yardımcı olacaktır.

Avrupa Birliği'nin Bosna'da ek sorumluluklar üstleneceğinin işaretlerinin alınması ve NATO'nun Afganistan'a daha fazla eğilmesi, bazılarının NATO'nun Balkanlar'da sahneden çekileceğini düşünmelerine yol açıyor. Bunu yapmayacağız. NATO'nun Bosna'daki varlığı, Avrupa Birliği'nin devralmasından sonra da sürecektir. Bu ülkenin savunma reformlarına yardımcı olmayı sürdüreceğiz-çünkü amacımız, tıpkı Sırbistan ve Makedonya gibi, Bosna-Hersek'in de zamanla Barış için Ortaklık programına katılmalarını sağlamaktır.

Kosova'ya taahhütlerimizi sarsılmaz şekilde sürdürüyoruz. Kosova, hala büyük bir tehdit altındadır. Fakat son şiddet olayları, sadece bu konudaki kararlılığımızı güçlendirmeye yaramıştır. Mart ortasındaki şiddet olayları patlak verdiğinde, varlığımızı hızla desteklemeyi

ve ateşi söndürmeyi başardık. Dahası, o günden beri, politik süreçle de daha derinden ilgileniyoruz. Balkanlar'daki görevlerimiz ile Afganistan'dakiler arasında bir farklılaşma yoktur. İkisini de başarabiliriz. Bunu da zaten yapıyoruz.

Son olarak, İstanbul NATO'nun askeri dönüşümünün de sonuçlar verdiğini gösterecektir. NATO Tepki Gücü hayata geçmek üzeredir. Prag Zirvesi'nden beri bazı girişimleri tamamlamış bulunuyoruz; bunlar arasında hava ve deniz köprüleri kapasitesinin yükseltilmesini ve karşı terörizm ve füze savunma önlemlerini sayabilirim. Yakında, yeni oluşturduğumuz Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Savunma Taburu da tam kapasiteyle operasyonlara hazır duruma gelecektir.

Ama dönüşüm, yeni askeri donanımdan daha öte bir anlam taşıyor. Konuşlanabilirlik ve yararlanılabilirlik de bunlar arasında. Şunu vurgulamalıyım ki, bir görev konusunda anlaşmaya vardığımızda, bunun üstesinden gelecek gücümüzün de olması gerekmektedir. Bu bakımdan, daha iyi bir kuvvet oluşumu ve güç planlaması büyük önem taşıyor.

İstanbul Zirve'miz, NATO'nun 21. Yüzyıl'ın getirdiği yeni tehditlere karşı önlemini aldığını gösterecektir. Yepyeni bir NATO'nun, 26 üyeli bir NATO'nun, İttifak'ın amaçlarına hizmet ettiği görülecektir. Balkanlar ve Afganistan'daki görevler sırasında askerlerimiz savaş ile barış arasındaki ayrımı ortaya koymuştur. Akdeniz'deki faaliyetlerde gemilerimiz, karşı terör operasyonlarına katılmıştır. Ortaklarımızla, birlikte hareket ediyoruz-eski ve belki de yeni ortaklarımızla. NATO, diğer uluslararası kuruluşlarla her zamankinden daha sıkı bir işbirliği içindedir.

İşte İstanbul'da göreceğimiz NATO budur: Avrupa ile Kuzey Amerika'nın önlerindeki anahtar nitelikte güvenlik konularını her gün birbirleriyle görüştükleri bir İttifak-alanda birlikte hareket eden, paylaştığımız güvenliğimizi birlikte koruyan ve ihtiyaç duyulan her yerde güvenliği sağlayan bir İttifak. ©

BÜYÜK ORTA DOĞU'YA GÜVENLİK GETİRMEKTE NATO'NUN ROLÜ

Chuck Hagel

A.B.D. Nebraska Senatörü
ve Dış İlişkiler Komisyonu Cumhuriyetçi Üyesi

Bugün NATO'ya yönelik tehditler büyük güçlerden değil, zayıflardan kaynaklanmakta. Dünya, karşılaşacağı tehditleri seçme lüksüne sahip değil. Terörizm, yoksulluk, bölgesel salgın hastalıklar, kitle imha silahlarının hızla çoğalması, yıkılan devletler ve süriip giden çatışmalar karmaşık ve birbirine bağlı olaylar. NATO'nun gelecekteki başarısı da; yasa uygulamaları, ekonomik, diplomatik ve insancıl eylemler alanlarında istihbarat ile daha derin ve geniş kapsamlı işbirliğinde göstereceği başarıya bağlı, özellikle de Büyük Orta Doğu'da.

Atlantik İttifakı'nın sağlamlığı; ortak değerler, çıkarlar ve üyelerinin kaderleriyle başlar. Kurulduğu 1949 yılında, Avrupalılar da Kuzey Amerikalılar da İttifak'ın ortak amacının bilincindeydiler. Sovyetler Birliği'nin güvenlik ve dünya barışı için bir tehdit oluşturduğu konusunda önemli bir tartışma açmaya gerek yoktu.

Kuzey Atlantik Paktı İttifakı (NATO) tarihin en başarılı ittifakı oldu, çünkü; amacını gücü ile birleştirip, üyelerinin çıkarlarına hizmet etti. Ve İttifak'ın kurulmasıyla, İttifak da daha iyi bir dünya yaratılmasına yardımcı oldu.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve iki Almanya'nın yeniden birleşmesi, yeni sorunlar doğurdu. Bazı görüşlere göre, Avrupa Birliği (AB) birleşmiş Almanya'nın Avrupa'ya yeniden bütünleştirilmesine ayak uyduramayacaktı. Bazıları ise, NATO'nun kendi başarılarının kurbanı olabileceği kehanetinde bulundular. Sovyetler Birliği'nin yokluğunda, NATO'nun kaderi de belirsizdi. Artık ne amacı kalmıştı?

Buna karşılık, Atlantik İttifakı'nın sağlamlığı ve vizyonu Henry Kissinger'ın yazdığı Diplomasi adlı kitapta çok iyi yakalanmıştı:

“Eğer Atlantik İttifakı'nın kurucularına, Soğuk Savaş'ta kazanacakları zaferin, yarattıkları kurumun geleceği konusunda kuşkular doğuracağını söyleseler, kulaklarına inanamazlardı. Çünkü daha başlangıçta, Soğuk

Savaş'ta kazanılacak zaferin sonsuz bir Atlantik ortaklığı demek olacağına inanmışlardı. Bu amaç uğruna birçok belirleyici politik savaşa girişildi ve kazanıldı. Süreç içerisinde Amerika, Avrupa'ya kalıcı danışma kurumları ve bütünleşik askeri komuta sistemiyle bağlandı–koalisyonlar tarihinde benzeri görülmemiş sağlamlık ve kapsamda bir yapı.”

Tarihsel değişim dönemlerinde, ittifaklar ve kurumlar da hayati önemlerini ve vazgeçilmezliklerini korumak adına, değişime ayak uydurmalıydılar. 1990'lı yıllar boyunca, NATO dünya olaylarındaki yeni rolünü belirlemeye çalışırken, bir yandan da bir ayak uydurma süreci yaşadı–üyelerini genişletmek, Doğu Avrupa'nın yeni ülkelerini kabul etmek ve Rusya ile yepyeni ilişkiler kurmak gibi.

11 Eylül 2001 ile birlikte, NATO'nun amacında da daha net bir odak oluştu. Bugün Atlantik İttifakı, NATO ve dünya için en büyük tehdit, uluslararası terör grup ve şebekelerinden ve bunların kitle imha silahlarına sahip olup kullanmaları olasılığından kaynaklanıyor.

Bugün, NATO'ya yönelik tehditlerin kaynağı da büyük güçler değil, zayıf olanlar. Terörizm, bölgesel çatışmaları çözümleyemeyen ve bölgesel yoksulluk ve yıkım içindeki umarsız kalan ya da yıkılan devletlerde sığınak buluyor. Hiçbir devlet, hatta sahip olduğu büyük ekonomik ve askeri güce rağmen Amerika Birleşik Devletleri bile, tek başına bu tehditlere karşı koyamaz.

Bugün içinde bulunduğumuz savaş, bizlerin geçmiş dönemlerdeki askeri çatışmalar ya da ittifaklar anlayışımıza uymayan, küresel bir savaştır. Bu savaş, belirli bir bölge için orduların savaştığı geleneksel çekişmelerden değildir. Bu tür ülkelerde insan hakları, iyi yönetim ve ekonomik reformlar konusundaki gelişmeler, askeri gücün önüne geçmedikçe, kalıcı bir güvenlik ve istikrar bekleyemeyiz.

Askeri güç, kuşkusuz ki hayati önem taşımayı sürdürecektir; bununla birlikte, NATO'nun gelecekteki başarısı da; yasa uygulamaları, ekonomik, diplomatik ve insan-cıl eylemler alanlarında istihbarat ile daha derin ve geniş kapsamlı işbirliğinde göstereceği başarıya bağlıdır.

Bu yeni stratejik ortama ayak uydurabilmek kolay ve ucuz değildir ve yeni bir NATO stratejik doktrinine ihtiyaç göstermektedir. İttifak bir yandan genişleyen üyelerine bir yandan da yeni stratejik ortama alışmaya çalışırken, NATO da askeri harcamalar ve kapasiteler konusunda, üyeleri arasındaki uçurumu kapatmak zorundadır. Zorlu kararları geciktirmeye gelmez.

NATO üyeleri anlaşmazlıklar konusunda düşmanca ilişkilere kapılmamalıdır. Üyeler arasında her zaman için var olan rekabet ve farklılıklar, NATO'nun içinde-dışında değil-çözümlemelidir. NATO, sadece ve sadece kendi iç anlaşmazlıklarıyla yıpranabilir.

Başkan Bush, tarihsel bir dönemeç olacağı anlaşılan Büyük Orta Doğu projesini önermiş ve bu bölgenin Amerikan dış politikası bakımından taşıdığı önemi gözler önüne sermiştir. Amerika'nın Büyük Orta Doğu'da özgürlüğe sağlayacağı destek, bölge halk ve hükümetlerine daha demokratik politikalar ve daha açık ekonomiler getirmek için ortaklığın yürüttüğü operasyon programı ile uyumlu olmalıdır. NATO bu başarının kilididir.

İzin verirseniz, NATO'nun Orta Doğu'ya güvenlik ve istikrar getirmek için daha etkin bir rol oynayabileceği beş özel bölgeyi sıralamak isterim: Türkiye, Afganistan, Irak, Akdeniz ve İsrail-Filistin sorunu.

New York Times'ın Pulitzer Ödüllü yazarı Tom Friedman, bu dönemi dünya politikasında "tarihin ağırlık merkezi" olarak nitelemiştir. Ve Türkiye, bu merkezin içindedir. Elbette ki Arap ve İslami toplumlarla ilişkilerde çukurlar açmak yerine, köprüler kurmak gerektiği-

nin de altı çizilmelidir-ve NATO İttifakı da bu mekanizmayı sağlayabilir. Avrupa ve NATO, birleşik Almanya ve eski Varşova Paktı üyelerini de kapsadığına göre, şimdi artık Türkiye'ye de özel bir önem vermemiz gerektiğinden emin olmalıyız. Türkiye, NATO'nun hayati bir üyesidir. Hükümeti, Türk halkı için güçlü ve dürüst bir kuvvettir. Bu çabalarından dolayı takdir edilip değerlendirilmelidir.

Türkiye, aynı zamanda, Arap ve İslam dünyası ile bir köprüdür. Türkiye'yi daha da yakınına çekmekle Atlantik İttifakı, bu ülke de dahil olmak üzere; çekişmelere çözüm getirme umutlarını geliştirebileceği gibi, politik ve ekonomik reformların süreklilik kazanmasını da teşvik etmek için daha iyi bir şans elde etmiş olacaktır. Eğer Türkiye'yi kendimizden uzaklaştıracak olursak, bütün bölgeye barış ve istikrar getirmekteki çıkarlarımızı da tehlikeye atmış oluruz.

Afganistan'a gelince, Loya Jirga bu yılın sonlarında yapılacak seçimlerin yolunu açan ve demokrasiye geçiş ile hukuk düzeni konularında vaatler içeren yeni anayasanın taslağını tamamladı. Cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin hükümeti ve Afgan halkı, son iki yıl boyunca uzun yol almıştır. Ama Afganistan'daki görev sona ermekten çok uzaktır. Yeniden toparlanan Taliban ile El Kaide kuvvetleri, burada elde edilmiş olan narin gelişmeyi tehdit etmeye devam ediyorlar.

NATO, İttifak'ın Avrupa-Atlantik bölgesi dışında giriştiği ilk operasyon olan, Birleşmiş Milletler denetimindeki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (ISAF)'nün liderliğini üstlenmiş bulunmaktadır. NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer de defalarca "Afganistan, İttifak'ın bir numaralı önceliğidir," demekten geri kalmamaktadır.

NATO'nun hedefi, Afganistan'daki bütün askeri ve yeniden yapılandırma faaliyetlerinin sorumluluğunu, Kalıcı Özgürlük Operasyonu da dahil, zaman yitirmeden üstlenmektir. ISAF'ın Kabil dışına doğru genişlemesi ve NATO'nun yönetiminde ülke çapında faaliyet gösteren eyalet yeniden yapılandırma ekipleri Afganistan'da istikrar ve demokrasiye geçiş çalışmalarına güç katacaktır. NATO'nun varlığıyla Afganistan'a orada olduğunu belli etmesi de önemlidir-gerek topraklarında gerek operasyonlarda.

Üçüncü olarak, NATO'nun Irak'a güven ve istikrar kazandırmakta önemli bir rol oynamasına ihtiyaç olacaktır. Geçen yıl NATO, Irak'taki Polonya kuvvetlerini desteklemeyi taahhüt etmiştir. Bununla birlikte, orta Irak'ta Polonya bölgesini devralmak için görüşmeleri sürdürmeli ve belki de kuzey Irak'taki tümenin sorumluluğunu da üstlenmelidir.

Irak'a güven ve istikrar getirmek, bütün NATO üyeleri için hem bölgesel hem de küresel anlamda paylaştıkları ortak çıkarlarıdır. Savaşın önce, Saddam Hüseyin rejimiyle en iyi mücadelenin nasıl olacağı konusunda bazı anlaşmazlıklar yaşanmış olabilir ama bunlar artık geride kalmıştır. İttifak, bu tür anlaşmazlıkları, geçmişte de olduğu gibi aşmak zorundadır. Süveyş, Vietnam ve 1983'te Almanya'daki orta-menzilli füzeler konusunda yaşananlar unutulmamalı ve Irak'a da aynı şekilde bakılmalıdır.

Eğer Irak'ta başarısızlığa uğranırsa, Irak'ın özgürleştirilmesi boşa harcanmış bir fırsat olacaktır—Irak için, Büyük Orta Doğu için ve bütün dünya için. Büyük Orta Doğu ve İslam dünyası konusundaki ortak politika ve çıkarlarımızın geleceği—terörizme karşı savaş, İsrail-Filistin çatışması ve küresel enerji sorunu da dahil—Irak'ta elde edilecek sonuçtan doğrudan etkilenecektir.

Bu kritik geçiş döneminde, dünya toplumunun özellikle de Birleşmiş Milletler ve NATO'nun tam destek ve inancı olmadıkça, Irak'ın geleceğine ilişkin umutlar sınırlı kalacaktır. Amerika Birleşik Devletleri de, BM ve NATO'nun fiili ortaklıkları olmaksızın, Irak'ta uzun vadeli bir politika uygulayamaz.

Dördüncü olarak, NATO Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerini derinleştirmeli ve genişletmelidir. Bu alanda bazı önemli başarılar elde edilmiştir; bununla birlikte, bu bölge için Barış Ortaklığı'nın yumuşatılmış bir biçimini de düşünmeliyiz.

Gelecekte yıllarda, Akdeniz NATO için şimdikinden de büyük bir önem kazanacaktır. Akdeniz, kendi dinamikleri içinde hayati önemde bir jeo-politik bölge olarak düşünülmelidir. Terörizm, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı trafiği ve benzeri tehditler hem Avrupa hem de Atlantik İttifakı için büyük güvenlik sorunlarıdır. Akdeniz; Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'yu kapsadığından, bu bölgelerden herhangi birindeki politik gelişmelerden de etkilenmektedir.

Cezayir, Tunus ve Fas ile özellikle bilgi toplama ve paylaşma ve ekonomik ve ticari gelişme açısından, inanılmaz bir güvenlik işbirliği gelişme potansiyeli bulunmaktadır. Bu ülkeler, ekonomik ve politik reformlar konusunda ciddi adımlar atmaktadırlar. Daha fazlasına ihtiyaçları olmakla birlikte, her üç ülke de doğru yoldadır. Bu gelişme, Batı Afrika'daki istikrarsızlık ve bu bölgeye yerleşmiş köktenci İslami gruplar ve teröristlerce sekteye uğratılabilir. Bu bölgeler, Atlantik İttifakı'nın daha fazla ilgisine muhtaçtır.

Beşinci olarak, NATO İsrail-Filistin çatışmasında rol almaya planlamaya başlamalıdır. İsrail-Filistin barışını sağlamak amacıyla, zaman yitirmeden bir NATO barış gücünün bölgeye gönderilmesi gerektiğine inanıyorum. NATO askerlerinin varlığıyla, bir Filistin devletinin doğacağı gün de gelebilir. NATO böylesine kritik bir görevi üstlenebilecek yeterlilik ve kapasitesi olan yegane kuruluştur. Bu gelişme için henüz zaman gelmiş olmamakla birlikte; düşüncelerimizi, politikalarımızı ve planlarımızı bu yönde harekete geçirmeye başlamamız gerektiğine inanıyorum. İsrail-Filistin sorununun çözümü, Irak ve Afganistan'daki çabalarımızdan ayrılamaz.

Değişim zordur, özellikle de kurumlar için. Kimliğimizin, amacımızın ve politikalarımızın temellerinin yeniden irdelenmesini gerektirir. Dünya, karşılaşılabilecek tehditleri seçme lüksüne sahip değil. Terörizm, yoksulluk, bölgesel salgın hastalıklar, kitle imha silahlarının hızla çoğalması, yıkılan devletler ve sürüp giden çatışmalar karmaşık ve birbirine bağlı olaylardır—üstelik öyle kolay çözümlere de geçit vermezler.

NATO'nun geleceği, Büyük Orta Doğu'nun sonucuna göre belirlenecektir. Kültür ve tarih bakımından zengin, ama çağdaşlaşma bakımından tam tersi olan bir bölgede bu, hepimiz için tarihsel bir görevdir. Yaklaşımımız, kararlılık ve hedeflendirme olduğu kadar ustalık ve vizyon da ister.

Bugüne kadar NATO denilen bu kurumdan daha iyi konumlanmış ya da politik anlamda daha güvenli ve iyi bir dünyaya yönelik değişime önderlik edecek politik kapasiteye sahip bir ortaklık ya da ittifak görülmemiştir.

---

20. Yüzyıl'ın son yarısında dünya düzenini yeniden şekillendirmek, özgürlük ve refahtan haberleri bile olmayan milyonlarca insana yeni özgürlükler ve refah getirmek konusunda büyük başarılar kazanıldı. NATO, bu gelişmenin büyük kısmının güvencesiydi.

21. Yüzyıl'da da aynısı olacaktır. NATO'nun yolu çizilmiştir. Sorumlulukları açıktır. Bu onun soylu geçmişinde vardır. Kaderinin gerçeği de budur. ©

İSTANBUL ZİRVESİ: TEHDİT KARŞISINDA DİK DURMAK

Joseph R. Biden Jr.

A.B.D. Delaware Senatörü ve Dış İlişkiler Komisyonu Kıdemli Demokrat Üyesi

Sovyetler Birliği'nin yıkılışından beri, Kuzey Atlantik'e yönelik tehditler artan ölçülerde olmak üzere Orta Asya ve Orta Doğu'dan kaynaklanıyor. Irak'a müdahale, NATO çerçevesinde tatsız tartışmalara yol açtı. Tarihin savaş konusundaki yargısı ne olursa olsun, gerçek bütün İttifak üyelerinin savaş sonrası Irak'taki istikrarın sağlanmasıyla elde edilecek başarıdan büyük çıkarları olduğudur. Bu görevin başarısızlıkla sonuçlanması düşünülemez.

İstanbul'da 28–29 Haziran'da toplanacak NATO Zirvesi, İttifak için çok önemli bir zamana denk düşüyor. Kasım 2002'deki Prag Zirvesi'nden bu yana, NATO için iki eş zamanlı gelişme oldu; İttifak'ın 26 üyeye genişlemesi ve NATO'nun 55 yıllık tarihinde Avrupa dışında giriştiği ilk operasyon olan Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (ISAF)'ın komutasını üstlenmesi.

Aynı dönemde NATO, benzer bir eş zamanlı bir sorunla yüz yüze kaldı: giderek vahim duruma bürünen Irak'ta, bir ittifak olarak etkin olup olmamak. Bence olmalıdır.

NATO'nun altı yıldan az bir süre önce, 14'u Avrupa'dan ve ikisi de Kuzey Amerika'dan olmak üzere, sadece 16 üyeden oluştuğuna inanabilmek zordur. İttifak'ın üye yapısı 1950'lerin ortasından beri çok az değişiklik göstermiş ve 1982'de İspanya, 1990'da da yeniden birleşen Almanya katılmıştı. Türkiye ve Yunanistan dışında, Avrupalı ortakların tümü kıtanın batısındaki ülkelerdi.

Bugün ne kadar da farklı! Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan 1998'den beri NATO üyesi. Bu yıl, Mart sonunda, bunlara Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya da eklendiler. Orta ve Doğu Avrupa'da, NATO sınırları artık kuzeyde Finlandiya Körfezi'nden güneyde Karadeniz'in güney ucuna kadar kesintisiz bir bütünlük içindedir.

Bu, yepyeni bir ruh ve coşku! Hiç kimse özgürlüğün ne kadar değerli olduğunu, yaklaşık 50 yıllık bir dönem

boyunca komünizmin boyunduruğu altında ezilen bu 10 ülkenin insanları kadar iyi anlayamaz. Bunun sonucunda da, bütün yeni üyeler ya Balkanlar'da SFOR (Bosna-Hersek'teki İstikrar Gücü'ne) ya Kosova'daki KFOR (Kosova Gücü'ne) ya da Afganistan'daki Kalıcı Özgürlük Operasyonuna (OEF) ve ISAF'a katıldılar—bu üç sahnedeki birçok operasyonda vardılar.

Daha da ötesinde, NATO üyeliğinin niteliğini yükseltme süreci çerçevesinde, bu ülkelerden bazıları komşularıyla uzun zamandır sürüp giden anlaşmazlıklara son vererek, Avrupa'nın istikrarına katkıda bulundular.

NATO'nun yeni üyelerinin, 25 milyondan fazla Amerikalının Orta ve Doğu Avrupa kökenli olmaları nedeniyle, A.B.D.'yle sıkı bağları vardır. Ayrıca, on yıllar boyunca sürdürdüğü ilkeli politika nedeniyle, Amerika'ya yakınlık da duyuyorlar. Letonyalılar, Litvanyalılar ve Estonyalılar; tek başına kalmasına karşın, A.B.D.'nin bu ülkelerin 1940'da zorla Sovyetler Birliği'ne bağlanmış olmasını asla tanımadığını da biliyorlar. Onlar ve diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl düzenlenen “Tutsak Ülkeler Haftası” kutlamalarını da unutmuyorlar. Onların cesareti ve A.B.D.'nin Sovyet emperyalizmine karşı sürekli muhalefeti sayesinde, Avrupa bugün “bütün ve özgür” olma kavramının bilincine varmaktadır.

Bu yakınlık, yeni üyelerin her İttifak-İçi anlaşmazlıkta kayıtsız koşulsuz A.B.D.'nin peşine takılacağı anlamına mı geliyor? Elbette hayır. Ancak, politika tabanlı Amerikan eleştirilerine karşılık olarak Batı Avrupa'nın

birçok bölgesinde Amerika karşıtlığının refleks olarak canlandığı dönemlerde, NATO'nun yeni üyeleri, en azından gelecekteki bunalımlar karşısında Amerika'nın tavrını sorgularken daha adil bir yaklaşım sergilemeleri beklenebilir.

Bazı üye ülkelerin teker teker yönetmelerinin ardından İttifak'ın geçen Ağustos'ta Afganistan'daki ISAF'ın komutasını üstlenmesi, bir diğer kilometre taşı oldu. Sovyetler Birliği'nin yıkılışından ve var olan tehdidinin de ortadan kalkmasından beri, Kuzey Atlantik'e yönelik tehditler artan ölçülerde olmak üzere Orta Asya ve Orta Doğu'dan kaynaklanmaktaydı. İttifak'ın Stratejik Konsepti'nin Roma'da imzalandığı Kasım 1991'den başlayarak NATO, ortadaki bu temelden değişikliğinin farkındaydı. Nitekim belgede de ekonomik, toplumsal ve politik zorluklar, etnik düşmanlıklar ve kitle imha silahlarının yeni birer tehdit unsuru olarak hızla çoğalması¹ ortaya çıkan yeni tehditlerdi.¹ Dahası, belgede ayrıca "İttifak güvenliği, küresel bağlamda düşünülmelidir"² görüşü de vurgulanıyordu.²

İttifak'ın altıncı ve en son Stratejik Konsept'i Nisan 1999'daki Washington Zirvesi'nde onaylandı ve "başarısız reform çabaları, insan haklarının ihlali ve devletlerin ortadan kalkması"³ yerel ya da bölgesel istikrarsızlığa yol açacak unsurlar oldukları kabul edilerek bir adım ileriye gidildi. Belgede, kehanette bulunurcasına şu görüşe de yer veriliyordu: "İttifak güvenlik çıkarları, daha geniş bir çerçevedeki diğer tehlikelerle de karşılaşılabılır, terörist faaliyetler de dahil..."⁴

Bu bölüm pörçük uyarılara karşın, ancak 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik o feci saldırılar meydana gelince, çökmüş devletlerin teknolojik bakımdan gelişmiş ve ideolojik bakımdan da fanatik teröristlerin Batı'ya karşı giriştikleri ölümcül saldırıların üssü konumuna geldikleri de açıkça ortaya çıktı.

Terörist saldırılardan bir gün sonra NATO, Kuzey Atlantik Paketi İttifakı'nın 5. Madde'sini ilk kez işleterek tepkisini gösterdi. Ben; Amerika Birleşik Devletleri'nin, kendisine sunulmaya hazır müttefik desteğini Afganistan'da ivedilikle harekete geçirmemek ve Taliban ile El Kaide'nin askeri alanda yenilgiye uğratılmalarından sonra da ISAF'ın barışa zorlayıcı faaliyetlerini hızla ülke çapında genişletmemekle önemli bir fırsatı kaçırdığına inanıyorum. Aslına bakılacak olursa, NATO

ortaklarının çoğu Afganistan'daki çabalara gerek fiilen savaşa katılarak (Kalıcı Özgürlük Operasyonu) gerekse ISAF'a katılmakla önemli katkılarda bulunmuşlardır.

İttifak, hem 11 Eylül 2001'in hem de Afganistan savaşının etkisiyle, 14 Mayıs 2002'de Reykjavik Bakanlar Toplantısı'nda karşı terörizm mantığını açıkladı: "Görevlerini bütünüyle yerine getirmek amacıyla NATO, ihtiyaç duyulan her yere sevk edebileceği, uzak bölgelerde uzun sürecek operasyonları gerçekleştirecek ve amacına ulaşmasını sağlayacak kara güçlerini oluşturma hakkına sahip olmak zorundadır."⁵

Reykjavik kararları uyarınca İttifak, geçen yaz ISAF'ın komutasını üstlendi ve böylelikle Avrupa-dışı operasyonlara girişmek üzere "Rubikon'u geçti." Euro-Atlantik bölgesi dışındaki tehditler varlıklarını sürdürdükleri sürece de NATO, sorunu kaynağında çözmek amacıyla kuvvet göndermeye hazır olmak durumundadır.

Irak'ta 2002 ve 2003 yılları boyunca tırmanan savaş ortamı, NATO çerçevesinde o zamana kadar rastlanmayan sertlikte tartışmalara yol açtı. Tarihin savaş hakkındaki yargısı ister akılcı olduğu, isterse de yanlış olduğu yönünde olsun, İttifak'ın 26 üyesinin de Irak'ta savaş sonrası istikrarı sağlamayı başarmakta büyük çıkarları bulunmaktadır. Bu görevin başarısızlıkla sonuçlanması düşünülemez. Çünkü bunun sonucu, Irak'ta bir iç savaş olacak ve bu da büyük olasılıkla komşu Türkiye ile İran'a sıçrayacaktır. Irak, sözde bir merkezi hükümetin kontrolü bir olup bittiyle (de facto) Avrupa ve Amerika'ya saldırılar düzenleme yanlısı teröristlere terk etmesi durumunda, Taliban dönemi Afganistan'ına dönebilirdi. Demokratik Iraklılar kurtların önüne atılırken, bölgedeki ılımlı ve çağdaşlaşma yanlıları savunmaya geçebilir ve köktenciler de mançlıkla fırlatılmışlarcasına egemenliğe kurulabilirlerdi.

Orta ve uzun vadede, ülkelerini demokratik istikrara kavuşturmak elbette ki Iraklıların işidir. Ama, kısa vadede "ortalığı silip süpürmek" uluslararası topluluğa düşmektedir. Gerekli ilk adım olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin-Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin diğer dört daimi üyesiyle elbirliği yaparak-Birleşmiş Milletler'in, yönetimin devir edileceği 30 Haziran 2004'ten sonra, Irak'ın yeniden yapılandırılmasında önemli yetkiler tanıyacak yeni bir karar önerisi getireceğini umuyor ve bekliyorum. Böyle bir BM

kararı, istikrarı sağlama sürecinde NATO'yu da özel yetkilerle donatabilir.

Böyle bir kararın onaylanmasıyla birlikte, Kuzey Atlantik Konseyi'nin ivedilikle Irak'taki NATO operasyonlarını düzenleyecek bir plan oluşturmasını öneririm. Kontrol edilmeleri gerektiği akla ilk gelen konular; bu ülkenin İran ve Suriye ile sınırlarında mayınların temizlenmesi, Irak ordusu ve polislerinin eğitilmesi ve Kuzey Irak ile güney-orta bölgelerdeki Polonya komuta kontrolünün üstlenilmesidir.

NATO'nun Afganistan'daki ISAF görevini tamamlamadan, yeni bir yükümlülük altına girmemesi gerektiği konusundaki tartışmaları bilmekle birlikte, bunları inandırıcı bulmuyorum. Her şeyden önce, Irak'taki kumar çok yüksektir ve bu tempo sürüp gidemez. İkincisi, müttefiklerin Afganistan'a katkıya gönülden hazır olmalarına karşılık, şimdi bazı müttefiklerin (Irak'ta) en

küçük maddi katkılara bile ne kadar gönülsüz olduklarını görmek oldukça cesaret kırıcı. Oysa, Müttefikler topluca daha büyük asker ve maddi katkı sağlayabilecek kapasitededir.

NATO her zaman tehditlerle başa çıkmıştır. Bu gereksinim, hiç bugünkü kadar önem taşımamıştır. Bu nedenle, İttifak'ın İstanbul'da Irak'ın istikrara kavuşması konusunda hayati bir karar almalarını öneriyorum. ©

¹ "İttifak Stratejik Konsepti" (Brüksel: NATO Basın ve Enformasyon Ofisi, 1991), Bölüm 1, 10 ve 13. maddeler.

² Age. Bölüm I, md. 13.

³ "İttifak Stratejik Konsepti" (Washington: Basın Bildirisi NAC-S(99)65, 24 Nisan 1999) Bölüm II, md. 20.

⁴ Age. Bölüm II, md. 24.

⁵ "Sonuç Bildirgesi" 14 Mayıs 2002'de Reykjavik'te yapılan Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantısı, madde 5 (Reykjavik: Basın Bülteni M-NAC-1(2002)59).

AMAÇ VE BAĞLILIK İÇİN BELİRLEYİCİ AN

Dr. Simon Serfaty

Avrupa Programı ve Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi Küresel Güvenlik ve Jeostrateji Bölümü Zbigniew Brzezinski Kürsüsü Direktörü

NATO, Soğuk Savaş'tan miras kalan ve 11 Eylül 2001 olaylarından tetiklenen üç gerçeğin yol açtığı yapısal bir krizle yüzyüzedir: Avrupa ve tamamlanmamış koşulları; A.B.D. ve üstün gücü; ve güvenlik ile yeni normalliği. NATO'yu yenilemek için, üyelerini, Euro-Atlantik bölgesi içinde ve ötesinde ortak hedeflere erişmek için girişilecek eylemlere yükümlülüklerini açıklamamak zorundadırlar. Bir amaç ittifakı çerçevesinde amaç, bütün ortakların herşeyi birlikte yapmaları değil; birlikte herşeyi yapabileceklerine inanmalarını sağlamaktır.

Belirleyici bir andır bu ve Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa'daki devletler, tarihle bir "ne çıkarsa bahtına" birlikteliğinin eşigindedir. Avrupa Birliği (AB) ile Kuzey Atlantik Paktı Örgütü'nün (NATO) Haziran 2004'te, İrlanda'nın Dublin kenti ile İstanbul'daki zirveleriyle başlayacak süreçte, Atlantik'in her iki yakasında da önümüzdeki beş yılı belirleyecek kararlar alınacak. Irak ve ötesindeki çatışmalara ilişkin kararlar Avrupa'nın Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerini tıpkı AB-NATO ilişkileri gibi ya daha yapıcı ve güçlü kılacak ya da daha bölünmüş ve dolayısıyla zayıf.

Soğuk Savaş döneminde kurulan—ve o zamandan bugüne iki kat genişleyen—amaç İttifakı, giderek artan rekabetçi değerler ve rekabetçi çıkarlar toplumu olarak kurulmuştu. Günümüzde ise artık, üyelerinin gereken yükümlülükleri üstlenmeleriyle, Euro-Atlantik bölgesi ve ötesindeki ortak görevlerini yerine getirecek bir eylem toplumu olarak kendini yenileme zamanıdır.

Irak konusunda yaşanan 2003 Atlantik krizinde de gördüğümüz üzere, İttifak'ın kendini yenilemesi kolay olmayacaktır. Zorlukla aşılın kriz ne iki yanlıydı—hatta A.B.D. ile Fransa ya da başka bir AB üyesi arasında bile değildi—ne de kişiseldi—hatta Avrupa'nın Başkanı George W. Bush'a ve yönetimindeki bazı isimlerine karşı bile değildi.

Bu tür zorluklar, geçmişte de sıklıkla yaşanmış türdendir ve bir zirve toplantısıyla (tıpkı Mayıs 1983'te Virginia, Williamsburg Zirvesi'nde olduğu gibi) ya da

A.B.D.'nin çevik bir liderlik tavrı sergilemesiyle (Ekim 1954'te Paris'te, Ocak 1963'te Nassau'da, Şubat 1973'te Washington'da ve 1995 sonbaharında Ohio, Dayton'da olduğu gibi) çözümlenmeye yatkındırlar. Dahası, 2003'te yaşanan ve hala sürmekte olan sorun, üç konudan ve Soğuk Savaş döneminden miras kalıp da 11 Eylül 2001'den etkilenecek üst üste binen yeni gerçeklerden kaynaklanan türdendir: Avrupa ve tamamlanmamış koşulları, A.B.D. ve üstün gücü, güvenlik ve yeni normalliği.

BİRLİĞİ TAMAMLAMAK

Avrupa'nın çerçeveye sıkışmış, istikrarsız bir ulus-devletler topluluğu olmaktan çıkıp, daha geniş ve barışçıl bir üye devletler birliği şekline dönüşmesi, 20. Yüzyıl'ın ikinci yarısında olduğu gibi bugün de en önemli jeo-politik gelişme olarak karşımızdadır. Bu da Amerika Birleşik Devletleri için yasal bir tatmin demektir.

Bir bakıma, birleşik Avrupa fikri bir Amerikan düşüncesidir. Bu, yalnızca birkaç yüz Amerikalının 200 yıl önce Yeni Dünya'da aynı işi başarmış olmalarından değil; aynı zamanda A.B.D.'nin güç ve liderliğinin savaş sonrası sadakatini göstermek için; Avrupa devletlerine, Avrupa'nın Kurucu Ataları'nın—geleceğe yönelik ortak bir vizyon yerine—geçmişin başarısızlıklarını paylaşmış olmalarına dayanarak başlattıkları bütünleşme sürecini tamamlayabilmeleri için gereksindikleri kaynakları, zamanı ve güvenliği sağlamış olmasına da dayanmaktadır.

Bununla birlikte, geride kalan kırk yıllık dönem boyunca, Avrupa'nın bütünleşmesi; kapsamı, atılacak adımların büyüklüğünü ve her yeni girişiminin etkinliğini belirleyen çeşitli koşullara bağlı kalmıştır:

- Birincil kazançların en yeni üyelere ya da gereksinimi fazla olan küçük ekonomilere verildiği–Avrupa Birliği tarihinde 1973 ve 1986 genişlemelerinden sonra görüldüğü gibi–, sağlam ve düzenli paylaşılan ekonomik büyüme;
- Politik yelpazelerinin aşırı uçlarından gelen baskılara karşı koyma yetisindeki sağlam ve güvenli merkezi ulusal liderlikler–Avrupa Solu'nun Fransa, İspanya, İtalya ve İngiltere'deki değişimlerinde görüldüğü gibi–; ve
- Soğuk Savaş sürecinde Doğu'da (şimdi artık birliğin yeni üyeleri olanlar) ve ayrıca, özellikle 2001'den beri Güney'de–Basra Körfezi'nden Orta Doğu'ya ve Kuzey Afrika'ya kadar yayılan Büyük Orta Doğu–yaşanan bölgesel istikrar.

Sonuca yaklaşmışken, hatta eşliğinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nden daha savunmasız kalabileceği terör dalgasının tehdidi altındaki Avrupa'da, yukarıdaki olgularda tikanıklık baş göstermiş durumdadır. Bunun sonucunda, Avrupa Birliği, 30 yıl boyunca hiç karşılaşmadığı ölçüdeki bir meydan okumayla–hatta riskle–yüz yüze kalabilir. Bütün bunlar yalnız Avrupa için değil, daha sıkı ve geniş bir AB fikrine çelişki gibi gözükse de çoğu Avrupa Birliği üyesinden bile yürekten bağlı olduğu sık sık görülen A.B.D. için de geleceğe yönelik endişelerin nedenleridir.

AB Roma Anlaşması'nın 2007'de kutlanacak 50. yıldönümüne yaklaşırken, özellikle üç konunun sürüncemede kaldığı görülmektedir:

- AB anayasasının onaylanması görüşmeleri;
- İstikrar ve Büyüme Paketi'nin kabulü altı yıllık yeni AB bütçesi görüşmeleri; ve
- aralarında–hepsinin üstünde–Polonya'nın da bulunduğu 10 yeni AB üyesinin etkin biçimde bütünleşmesi ve Türkiye'nin de dahil olduğu yeni ya da gelecekteki üyelik başvurularının etkin biçimde değerlendirilmesi.

Bu öyle küçük bir gündem değildir. Ne kadar başarıyla–ve nasıl–götürülecekleri ise 25 AB üyesine kalmış bir iştir; ama, nereden bakılırsa bakılsın, sonunda bütün bunlar Avrupa ile İttifak çerçevesinde ve dışındaki ilişkileri açısından, Amerika Birleşik Devletleri'ni de doğrudan ilgilendirmektedir.

GÜÇ VE ZAAF

Avrupa'nın kendisi için daha fazla güç, özellikle de askeri güç, yaratma kabiliyeti, endişeden çok öfkeden kaynaklanmaktadır. Ancak, daha güçlü bir Avrupa'nın, güçleri artan diğer bazı devletlerle birlikte, A.B.D.'nin etkinliğini azaltacak bir karşı denge yaratacağı konusunda da bazı görüşler olduğunu bilmeliyiz. Ama bu görüşler abartılmaktadır; ayrıca, daha güçlü bir Avrupa'nın neden olacağı rekabet baskısına da gerek yoktur, olacak gibi gözükmemesine karşın, çekişmeye de hiç gerek yoktur. Tam tersine, sadece şu anda sezilen “güç ve zaaflık” sıkıntısını atlatabilmiş bir Euro-Atlantik ortaklığı, kendisini damızlık bir boğaya benzettiren Amerika'nın ezici gücüyle karşılaştırıldıklarında çok hafif kaldıkları görülen Avrupa devletleri üzerindeki yararsız tartışmaların üstesinden gelebilir.

Diğer bir deyişle, sadece daha güçlü (ve bu nedenle, daha birleşik) bir Avrupa, İttifak içinde kendisini saygın bir paydaş konumuna getirebilir; ve sadece iki farklı ağırlığın var olduğu–kesinlikle değişken, ama bütünleyici olduğu umulan–bir İttifak. 1914 öncesinde çok kutuplu olarak tanımlanan ancak 1989 sonrasında tek kutupluluğa dönüşmüş A.B.D. atılmalığının da ötesine geçmiş durumdaki küresel kavgacılık, düzenini değiştirebilir. Kısacası, Atlantik'in her iki yakasındaki güçler ortak savunma ve küresel düzenin yüklerini omuzlamak ya da birbirlerinin sırtlarından almak için yardımlaşmaları sürece, ne bir dengeleyici karşı ağırlık ne de çok kutupluluk görüşlerini savunmanın bir sakıncası yoktur.

Hal böyleyken, gene de, gücün çok-boyutlu doğası, gerek Avrupa'da gerekse Amerika Birleşik Devletleri'nde bir zaaflık tartışmasını da gündeme getirmektedir. A.B.D.'nin üstünlüğü her türlü tartışmanın ötesinde olmakla birlikte,–kapasiteleri, vuruculuğu, ve (şimdi de) şevki–Avrupa zaten dünya çapında bir güçtür çünkü artık çıkarlar, bakış açısından küresel ve önem açısından da hayattır; askeri alanlar dışında, rekabet güçleri en azından kıyaslanabilir niteliktedir; üstelik, geçmişten

miras kalan, ama son 50 yıl içinde iyileştirilerek yenilen liderlik saygınlığına sahiptir.

Önümüzdeki birkaç yıl, Avrupa ve birliğin askeri gücü kullanmayı istediği ölçüde, buna sahip olmayı da isteyip istemediğini ya da bunu başarıp başaramadığını gösterecektir. Çünkü, bu olmaksızın, bir üst basamağa çıkmakta–dünyadaki bir güç olmaktan, bir dünya gücü olmaya–yetersiz kalacaklar–ya da İngiliz Başbakanı Tony Blair’in dediği gibi; süper güç olacak, ama süper devlet olamayacaklardır.

Tony Blair’e yaptığım gönderme bir rastlantı değildir: Avrupa’da ortak bir dış, güvenlik ve savunma politikasının gelişmesinin anahtarı, işin aslında, Birleşik Krallığın katkılarıdır–özel, hatta vazgeçilemez, en azından kısa vade için Almanya’nın katkılarından daha fazla.

Güçlü bir Avrupa’nın ortaya çıkışı, Amerika Birleşik Devletleri’nde ne kadar kuşkuçuluk ya da ikircilikle karşılanabilecekse de geleceklere yönelik kararlar, Avrupalıların kendileri tarafından alınacak kararlardır–çıkarları ve savunma değerleri için daha iyi harcamaları, ama aynı zamanda da daha fazla harcamaları Amerikalıların endişe etmeleri gereken bir konu değildir; bir dereceye kadar bütün bunlar, A.B.D. çıkar ve değerleriyle dünyanın başka hiçbir yerinde olamayacak kadar rekabet edebilir.

Bir amaç ittifakında, birinin diğer bir çoğu karşısındaki üstünlüğüne gösterilecek tepki, ne denge arayışına (çekemeyen “karşı ağırlık” olarak) ne de geriden gelenin onaylanmasından (pasif “taydaş”) kaynaklanır. Amacın ortak oluşu, amaçlara ulaşılabilmesi için gereken politikalara yönelik eylemlerde bütünlük sağlanmasını gerektirir. Çünkü bu hedefler, hepsi tarafından paylaşılmasalar bile, her bir müttefik için ortak hedeflerdir.

Bütünleyicilik düşüncesi yeni değildir. Amerika ve Avrupa’yı, NATO ve AB’yi Afganistan’da her gün güçlendiren bu düşüncedir; bu Haiti’de, Balkanlar’da, Libya’da, İran’da ve herhangi bir yerlerde tekrar tekrar kullanılan düşüncedir. Önümüze yeni açılan yüzyılda sürüp gidecek olan yeni dünya düzeni arayışında, en güvenilir koalisyon ortakları, Atlantik Paktı’nı oluşturan devletler gibi aynı şekilde düşünenler olacaktır–ve bu devletler de, koalisyonun gerektirdiği herhangi bir göre-

vi, en azından başlangıçta reddetme hakkına sahip olmaya layıktırlar.

Bunun Avrupa açısından, tam bir birlik oluşturmaya yönelik dönüşümü için anlamı–güç yaratma anlamında olduğu kadar, coğrafi anlamda bir bütünlüğe de erişme, fakat aynı zamanda hem kıta içinde hem de Atlantik ötesinde bütünlüşme–öncelikle erişilmesi gereken bazı anahtar hedefler vardır:

- Avrupa bütünlüğünün hem NATO hem de AB’de gerçekleşmesi–yani, Türkiye dahil, ama aynı zamanda Norveç (ve diğerleri) de, NATO’nun her Avrupalı üyesinin eninde sonunda AB üyesi de olması; buna karşılık her AB üyesinin, Avusturya dahil, ama aynı zamanda İsveç (ve diğerleri) de mutlaka NATO üyesi olması.
- NATO ve AB’nin, her iki kuruluşa da üye olmayan ülkelerle ilişkilerinin bütünlleştirilmesi–yani A.B.D. ve Avrupa’nın Rusya’ya ve Avrupa’nın diğer öksüz kurumlarına, aynı zamanda Euro-Atlantik coğrafyasında yer almayan buna karşın barış ve refah adına ortaklık isteyen diğer ülkelere (Kuzey Afrika gibi) yönelik politikalarında daha canlı bir eşgüdüm.
- Daha sıkı A.B.D.-AB ilişkileri–Avrupa’nın, A.B.D.’nin AB’nin üye olmayan üye olarak özel statüsünü tanıması; buna karşılık A.B.D.’nin de Avrupa Birliği’ni, henüz tamamlanmamış olmasına karşın, hayati bir ortak olarak kabul etmesi. AB ve NATO’da gerçekleşen tarihsel genişlemelerin ardından, yeni bir Avrupa Komisyonu ile 2004 kasımında ortaya çıkacak yeni ya da yenilenmiş bir A.B.D. yönetiminin A.B.D.-AB-NATO ilişkilerini düzenleyecek yeni bir anlaşmaya yol vermeleri gerekir. Bu da mümkün olan en erken tarihte, bütün AB devlet ve hükümet başkanları ve NATO’nun şimdiki üyeleri ile başvuru yapmış ülkeler arasında önceden programlanmamış bir zirvede gerçekleştirilmelidir.
- Her ikisi de küresel teröre karşı paralel katkılarda bulunan iki kurum olduğundan, eğer bu savaşların hem kazanılması hem de sona erdirilmesi isteniyorsa, NATO ile AB arasında daha iyi bir eşgüdüm sağlanmalıdır. Avrupa güvenliğinin geleceği NATO’ya; ve NATO’nun geleceği de dünya çapında eylemlere girişebilecek yeterliliğe ulaşmasına bağlıdır–askeri

olmayan güvenlik güçleri konusunda müttefikler arasında daha iyi bir eşgüdüm; karşı karşıya kalacakları dünyanın daha rekabetçi stratejik bakış açısına dayalı olarak paylaştıkları öncelikler konusunda ortak anlayış geliştirme.

YENİ NORMALLİK

Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa'daki hayati çıkarları ve Amerika'nın yeni Avrupa'nın çekirdeği olan Birlikteki belli başlı çıkarları, 11 Eylül 2001 olaylarından sonra azalmış değildir ve biraz daha tartışılma-ya muhtaçtır. Eğer küresel çatışmaların biri bitip de bir diğeri başlarsa, gerek kendi evlerinde gerekse dışarıdaki sorunların üstesinden gelebilmeleri için daha sıkı ve daha iyi eşgüdümlemiş Euro-Atlantik eylemlerine de ihtiyaç doğacaktır.

Irak'ta görüldüğü üzere, askeri anlamda dengi olmayan bir ülke bile, başka bir ülkede yetkin müttefikleri olmadıkça uzun süre kalamaz. Çünkü Irak'ta, daha 2003'te organize olan gönüllüler koalisyonu, asıl savaşın büyük çatışmalarının 1 Mayıs 2003'te sone ermesinin ardından karşılaştıkları daha geniş kapsamlı görevlerin üstesinden gelmekte yetersiz kaldılar.

Irak'ın önemi abartılamaz. Bir başarısızlık seçeneği yoktur. Koalisyon güçlerinin, Saddam sonrası Irak'ında istikrarı ve yeniden yapılanmayı sağlamadan, öylece ayrılıp evlerine dönmeleri kabul edilebilir bir seçenek değildir.

Aynı biçimde, bir suçlama oyununa girişmenin de yararı yoktur–ister koalisyon içinde, ister koalisyona katılmayan devletlerle. Bu, ortak düşmanlarından başka hiç kimsenin kazanabileceği bir oyun değildir. Zıt düşünceler üreten dinsel tartışmaları sona erdirecek zaman akıp gitmektedir ve yapılacak iş, Taliban'ın yenilgiye uğratılmasından sonra Afganistan'daki savaş sona erdirmek için kullanılan çok taraflı çerçeveyi kullanmaktır–Birleşmiş Milletler'in evrensel yasallığına, NATO ve AB'nin özgün yetkelerini ekleyen çok taraflı çerçeve.

Bir amaç ittifakında, hedef bütün müttefiklerin her şeyi birlikte yapmaları değildir; hedef, bütün müttefikleri birlikte her şeyi yapabileceklerine inandırmaktır.

Önümüzdeki aylarda, mutlaka derinleştirilmesi gereken bir görev için, Irak'taki koalisyonun da genişletilmesi gerekmektedir. Görev, dört aşamalıdır:

- Güvenliği tesis etmek–bu, hem cepheye ek kuvvetler sevk edilmesini hem de Irak asker ve polis güçleriyle daha iyi bir organizasyon yaratılmasını gerektirebilir;
- Irak devletinin rehabilitasyonunu gerçekleştirecek bir Irak hükümetine meşruiyet kazandırmak–bu da hem egemenliğin 30 Haziran 2004'teki devri hem de Ocak 2005'i aşmayacak bir tarihte ulusal seçimlerin yapılmasını sağlamak açısından doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler'e düşmektedir;
- Doğrudan doğruya yeni Irak hükümetinin yönetiminde ve savaşın başındaki olumsuz tavırlarına bakılmaksızın müttefiklerin desteği ile Irak'ın yeniden yapılandırılmasını sağlamak; ve
- Sadece Irak'taki ana toplumlar arasında değil, bunlarla birlikte Irak ile komşuları arasında da yeniden uzlaşma sağlamak.

Yeni güvenlik normallliği çerçevesindeki dayanışma 11 Eylül 2001 (ve 11 Mart 2004) olaylarında kendini göstermiştir ve sadece Irak'lı sınırlandırılmasına gerek yoktur. 9/11 savaşlarının çok sayıda cephesi vardır: örneğin, İspanya'nın Irak'taki güçlerini geri çekmekle bu savaşların dışında kalacağını tartışmak; Amerika Birleşik Devletleri'nin, askerleri Haziran 1994'te Normandiya'ya ayak basıncaya kadar II. Dünya Savaşı'na katılmamış olduğunu tartışmayı benzer–her şeye rağmen, sahip oldukları nitelikler nedeniyle, Irak'tan çekilmiş olan İspanyol birliklerinin bazılarının da, Afganistan gibi bir başka cephede ortak çıkarlar için kullanılmaları gerekir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin kayıtsız kalamayacağı Avrupa'nın sonuçlandırılması tartışmalarının; ve başarısızlığın getireceği görünmez ve akla gelmeyecek sonuçları yüzünden Avrupa'nın farklı bir tavır sergileyemeyeceği ve Irak'taki savaşın ötesinde, Büyük Orta Doğu yeni yüzyılın belirleyici jeopolitik tehdittir–buna İsrail-Filistin başarısızlığını da katabiliriz ama iş artık bununla sınırlı olamaz–çünkü bu bölge, dünyanın geriye kalanları için de hem hayati önem taşıyan hem de güvenilmez bir yerdir.

Olgu, kendi kendini kanıtlayacak niteliktedir: bu bölgede düzen sağlanmadıkça, küresel düzen de hiçbir şekilde sağlanamaz. Böyle bir düzenin yaratılabilmesi için de, bütün güçlülüğüne karşılık A.B.D., Avrupa'nın gücüne dayanmadıkça yeterli olamayacağı gibi, Avrupa da tersini gerçekleştiremez.

Bu, tıpkı 50 yıl önce, geçmişin başarısızlıklarına karşı bir ayaklanma olarak başlayan Avrupa'nın dönüşümünde olduğu gibi, ancak aynı kararlı ruh, aynı zorlayıcı sevecenlik ve aynı ortak amaçla üstesinden gelinebilecek türden bir tehdittir. ©

Bu makalede yer alan görüşler, A.B.D. hükümetinin görüş ve politikalarını yansıtmaz.

BARIŞ ORTAKLARI: YENİ DÖNEM İÇİN YOL HARİTASI

Dr. Jeffrey Simon

Araştırma Uzmanı

National Defense Üniversitesi Ulusal Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Bariş için Ortaklık, NATO'nun 9/11 sonrası yükümlülüklerini yerine getirmesi açısından, yeniden önem kazandı. Uygunluğunu ve etkinliğini yeniden elde edebilmesi için Pfp (Partnership for Peace/Bariş için Ortaklık) dönüşüm geçirmeli, yeterli fonlar sağlanmalı ve yeni güvenlik tehditleriyle başa çıkacak iki taraflı ya da bölgesel çalışmalar için daha iyi bütünleştirilmelidir. İstanbul Zirvesi de, Pfp' için Balkanlar, Büyük Karadeniz Bölgesi ve Orta Asya'da, yeni ve iyi hazırlanmış programlar üretilmesini sağlayacak bir girişim oluşturmaktadır.

Bariş için Ortaklık (Pfp)'nin 24 temel ortağından 10'unun İttifak'ın tam üyesi olmalarıyla birlikte, programın yönü ile ve uzun vadede yaşayabilirliği konusundaki sorular da gündeme girdi.

Pfp'nin özgün stratejik gerekçesi–NATO'nun çevresinde kalmış ülkelerle pratik işbirliği yapılması ve bu ülkelerdeki istikrar–İttifak'ın daha da genişlemesi, terörizmle savaş ve Batı'nın Güneybatı ve Orta Asya'da artan çıkarları karşısında her zamankinden de zorlayıcı niteliğe büründü. Programa ortak katılmasına yol açan dürtünün “NATO üyeliğine giden en rahat yol” olduğu görüşü de, ya kalan ortakların bununla ilgilenmemeleri ya da İttifak'a girebilmek için yıllarca beklemek durumunda olmaları yüzünden zayıfladı.

Uygunluğunu ve etkinliğini yeniden elde edebilmesi için Pfp (Partnership for Peace/Bariş için Ortaklık) dönüşüm geçirmeli ve yeni güvenlik tehditleriyle başa çıkacak iki taraflı ya da bölgesel çalışmalar için daha iyi bütünleştirilmelidir. İstanbul Zirvesi de, Pfp için Balkanlar, Büyük Karadeniz Bölgesi ve Orta Asya'da, yeni ve iyi hazırlanmış programlar üretilmesini sağlayacak, müttefiklerin ciddi kaynak aktaracakları bir girişim oluşturmaktadır.

9/11 SONRASININ TEHDİTLERİ

11 Eylül 2001 terörist saldırılarından bu güne NATO ve bir çok ortak ülke, değişik düzeylerde başarı sağladıkları bir savaşım verdiler, küresel terörizmin getirdiği yeni

risklere karşı koyabilmek için savunma kapasitelerini yeniden şekillendirdiler. Amerika Birleşik Devletleri, savunma bütçesini 48 milyar dolar artırdı–bu tutar, Birleşik Krallığın savunma bütçesinin tamamına eşittir. Ne var ki bir çok eski müttefikin bütçeleri değişmedi, bunun sonucunda da Amerika Birleşik Devletleri ile diğer NATO ülkelerinin toplam kapasiteleri arasındaki uçurum daha da derinleşti. Bununla birlikte, 9/11 sonrasında NATO, daha işlevsel ve daha geniş coğrafi alanlarda yükümlülük üstlenmekten geri kalmadı.

Pfp'nin yararlılığı, ortakların NATO'nun Afganistan ve çevresinde giriştiği operasyonlara katılım ve katkılarıyla gözler önüne serilmiş oldu. Euro-Atlantik Ortaklık Konseyi (EACP–Euro-Atlantic Partnership Council) savunma başkanları da, 9/11 saldırılarından sonraki ilk toplantılarında, terörizme karşı işbirliği ve kapasite artırımı için ortaklığı kullanmakta kararlı olduklarını vurguladılar.

Kalıcı Özgürlük Operasyonu'na (OEF–Operation Enduring Freedom), A.B.D. önderliğinde Afganistan'da terörizmi yok etme amaçlı askeri operasyon, bir çok NATO üyesi–o zamanlar çok yeni olan iki üye de, Polonya ve Çek Cumhuriyeti–dahil–ve altı Pfp ortağı da önemli destek verdiler.¹

NATO, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Gücü (ISAF) operasyonlarının komutasını üstlenince de, Pfp diğer altı ortağının da katılımıyla aynı yardımı yineledi.² Irak'ta Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra da

NATO, Polonya komutasındaki, bir çok üye ülke ve 11 ortağın askerlerinden oluşan çokuluslu güce hem istihbarat hem de lojistik destek sağladı.³

Yeni tehditlere daha iyi karşı koymak için 2002 Zirvesi; Prag Kapasite Taahhütnamesi'ni (PCC–Prague Capabilities Commitment), yeni Komuta Yapısı'nı ve NATO Tepki Gücü'nü (NRF–NATO Response Force) onayladı. Bunların en önemlisi olan NRF, olağanüstü görevleri yerine getirecek ileri teknoloji kapasitesine sahiptir ve böylelikle NATO'nun Avrupalı ortaklarının sadece küçük işler–örneğin; polis, mühendislik, mayın temizleme, kimyasal arındırma, dağcılık ve özel kuvvet birimleri–güvenli iletişim, hazırlıklar ve bütün çatışma alanında A.B.D. birlikleriyle birlikte konuşlanma, dayanma ve operasyon için katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. Eğer başarıyla uygulanabilirse, bu, NATO açısından daha yapıcı bir yük paylaşımı getirmiş olacaktır.

TERÖRİZM VE ACİL DURUM YÖNETİMİ

Prag Zirvesi ayrıca Terörizme Karşı Savunma Askeri Konsepti'ni de uygulamaya koydu. Konsept, “geliştirilmiş istihbarat paylaşımı ve Sivil Acil Durum Planlama Eylem Planı'nı ... olası saldırılara karşı... kimyasal, biyolojik ya da radyolojik (CBR–Chemical, Biological, Radiological) ajanlar tarafından ... tam anlamıyla yerine getirileceği, krize tepki uygulamalarını (ve ortaklar ile taahhütleri)” öngörüyordu. Aynı şekilde, Teröre Karşı Ortaklık Eylem Planı da EAPC'nin Kasım 2002'deki toplantısında yürürlüğe sokuldu. Bununla ortaklar, terörizmle savaşmak için gereken adımları atmayı ve enformasyon ve deneyimlerini paylaşmayı yükümlendiler. Her ne kadar plan şimdilik tam anlamıyla işletilmiyorsa da, inşa edilmesi gerekli işlevler için bir çerçeve niteliğindedir.

ÖNÜMÜZDEKİ YOL

Şimdi artık NATO'nun, her biri kendi silahlı kuvvetlerini ve güvenlik kurumlarını dönüştürme savaşımı içinde olan ve kalanlardan (Rusya ve Ukrayna'nın özel durumlarıyla birlikte, 20) daha fazla müttefiki olduğuna göre–ve bunlar da üyelik kazanmış durumda olanlardan çok daha zayıf ve çıkarları farklı, ihtiyaçları fazla olduğundan–eğer PFP İstanbul'da canlandırılmayacak olursa, ölü doğmuş olacaktır.

PFP'ye işlerlik kazandırmak, terörizmle ve diğer geçiş dönemi tehditleriyle savaş güçlerinin geliştirilmesine odaklanmayı gerektirmektedir. Yeni programlarla içişleri bakanlıkları, polis ve sınır muhafızlarının daha fazla bilgi paylaşımı sağlanabilir. Aynı olgu finans ve banka enformasyonları için de geçerlidir.

Bütçeler ve işlevlerin de ayrıca yeniden gözden geçirilmesi ve gelecekteki karşı terörist operasyonlar, anti-hızlı çoğalma çabaları ve füze savunma sistemlerini desteklemek için güncelleştirilmeleri gerekmektedir.

PFP'NİN YENİDEN CANLANMASI İÇİN STRATEJİK VİZYON

PFP'nin oluşturulmasının 10. yılına rastlayan İstanbul Zirvesi'nin, Barış için Ortaklık'a, NATO'nun daha geniş coğrafi alanlarda ve daha işlevsel görevler yapabilmesini sağlayacak yeni bir stratejik vizyon getirmesi gerektiği açıktır.

Ama yeniden canlanmanın başarılı olabilmesi için de, bu programın; NATO'nun geride kalan 20 ortağı ile PFP'nin aşağıdaki farklı gereksinimler, çıkarlar ve kapasitelere sahip sekiz ayrı grubun içinde yer alan üyeliğe talip iki ülkenin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi gerekir.

- Hala İttifak üyeliğiyle ilgilenmeyen beş “ilerlemiş” ortak: Finlandiya, İsveç, İrlanda, Avusturya, Makedonya ve İsviçre.
- Üyelik Eylem Planı'nın (MAP-Membership Action Plan), üyeliğe talip olan ve NATO'nun da Açık Kapı'dan vaz geçmemesi gereken üç ortağı–Arnavutluk, Makedonya ve Hırvatistan.
- Eylem Planı'na katılmaya istekli olduğunu belirten ve MAP'a katılmaya da talip olan Ukrayna.
- Üyeliğe talip olmayan, ancak NATO-Rusya Konseyinde özel bir ilişki sürdüren Rusya.
- Görece pasif iki ortak–Moldavya ve Belarus.
- Üç Kafkasyalı ortak–Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan; ve

- Beş Orta Asyalı ortak – Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan; ve
- Pfp'nin Balkanlar'daki iki talibi–Bosna-Hersek ve Sırbistan-Karadağ.

Pfp'ye katılım dürtüleri, resmi üyelik olmadığı konusuna hiç ilgi göstermeyen Rusya ile NATO'ya katılmaya hevesli olan Ukrayna arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Pfp, Bosna-Hersek ve Sırbistan-Karadağ için de çekici gelmektedir çünkü, her iki ülkenin de Euro-Atlantik yapısına katılmaları ve meşruiyetleri için ilerleyebilecekleri tek yol budur. Moldavya ve Belarus'un şimdilik Pfp içinde pasif olmalarına karşın, genişlemeden sonra artan jeo-stratejik önemleri nedeniyle, rollerinin değişeceği beklenebilir. Geriye kalan 16 Pfp ortağı ise aşağıdaki dört grupta toplanmaktadır:

İlerlemiş ortaklar

Beş ilerlemiş ortağın tümü (İsviçre dışında) zaten AB ortağıdır ve kendi arzularıyla resmi NATO üyeliğinin dışında kalmışlardır. Son yıllarda Pfp'ye artan ölçüde katılımları, öncelikle Balkanlar üzerinde yoğunlaşmakta ve bu da üyelik katılımının üyeliğe giden yol olmasının gerekmediğini, ülkelerin kendileri için bir hak olduğunu gösteren bir örnek oluşturmaktadır. Bu beşli, NATO üyeleri de olarak, Kafkasya ve Orta Asya ülkeleri ile (Litvanya'nın Gürcistan'la kurduğu gibi) bir "kafadarlık" sistemi (İsveç ve Finlandiya'nın Batlık ülkeleriyle kurmuş oldukları gibi) kurmaya teşvik edilebilir. Bu kolay olmayabilir, çünkü ilerlemiş ortaklar öteden beri oldukları gibi, şimdi de Baltık ve Balkan barış destekleme operasyonlarında, önlenemez biçimde AB'ye yaklaşılarak oldukça faaldirler.⁴ Bu nedenle, bu ülkeleri NATO'nun coğrafi çıkarlarından ayrı tutmak bir meydan okuma olacaktır. NATO'nun Kafkaslar ve Orta Asya'da daha esnek manevralar yapması ve tarafsız ortaklarının bunların planlamasına daha fazla katılımını sağlayıp bir yandan da güvenlik sektöründeki uzmanlaşmalarını teşvik etmek uygun bir yol olabilir.

Balkanlardaki Talipler

NATO'nun genişlemesi, MAP süreci ve Pfp Balkan istikrar ve güvenliği için son derece önemli, ama değeri anlaşılmayan, bir rol oynamışlar ve hala da oynamaktadırlar. Slovenya, Bulgaristan ve Romanya'nın NATO

üyelikleri, sağlam bir güvenlik temelini oluşturmuştur. MAP–10. Madde ve Açık Kapı uygulaması sürdüğü sürece–Arnavutluk, Makedonya ve Hırvatistan'ın NATO ilkelerine uygun eylemlere katılımları konusunda olumlu etkiler yaratmış; Pfp'ye katılımları da Sırbistan-Karadağ ve Bosna-Hersek'i üretken bir odaklanmaya teşvik etmiştir. Süregelen katılımlar, NATO'nun Makedonya'daki İttifak Uyum operasyonu görevinin AB'ye ("Concordia") devredilmesinin ışığında artan bir önem kazanmıştır ve bu önem NATO'nun SFOR'u da AB'ye bırakmasından sonra artacak gibi gözükmektedir.

Eğer Pfp batacak olur ve saygınlığını yitirirse, Balkanlar'daki güvenlik de, bazı ülkelerin yapıcı olmayan yönde harekete geçme eğilimleri yüzünden, sarsılabilir.

NATO bunu aklından çıkartmamalı ve Açık Kapı programını geriye kalan üç MAP üyesi için yürütebileceği açık hedefler belirlemelidir. Yaklaşık on yıldır Pfp'de olan, MAP'ta beş yıllarını tamamlayan, ulusal yıllık plan deneyimine sahip Arnavutluk ve Makedonya'nın sabırları taşmak üzere olduğundan, konu bu ülkeler açısından sorun haline gelebilir. Eğer NATO kısa süre içinde üyelik önermeye hazır değilse, hiç yoksa bunun olabildiğini belirlemelidir. NATO, Balkan MAP ortaklarının kabulü için bir tür "regatta" bağlantısı oluşturabilir, bunun için de özel ve iyi tanımlanmış bir NATO "acquis"inin, soyut olarak, beş ile sekiz yıl arasındaki bir sürede tamamlanması–her ne kadar 2002 Prag Zirvesi "regatta" konseptini, çoğu politikacının bunun kesinlikle bir politik konu olduğunu ileri sürmeleri karşısında, ki bu doğrudur, reddetmiş olsa da–gereğini doğurabilir.

Pfp programları, AB desteği ile, güvenliğe yönelik yeni tehditlerle baş edebilmek amacıyla güvenlik sektöründeki reformlar ile eşgüdümlü olmalıdır.

Pfp başarılı bölge-altı Güney Doğu Avrupa Savunma Bakanları (SEDM–Southeast European Defense Minister) sürecine bağlanmalıdır–SEDM de; içişleri ve istihbarat işlevlerini. Sınır ötesi suçlarla baş edebilmek için Güney Doğu Avrupa işbirliği Girişimi'ni (SECI–South-east European Cooperation Initiative) ve Balkanlar'daki Güney Doğu Avrupa Tugayı'nı (SEEBRIG–South-east European Brigade) kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

Bu, 1996'dan beri yapılan SEDM yıllık toplantılarında karara bağlanabilir ve Güney Doğu Avrupa'da şeffaflık, işbirliği ve güvenliğe canlılık kazandırır.⁵ SEDM, 1999'da, 25 bin askerden oluşan ve komutanları tarafından gerek görülen yerlerde konuşlandırılacak SEEBRIG'i onaylamıştı. SEEBRIG'in gelecekte Bosna'da konuşlandırılabilir.

Artık SEDM'nin başarılarını ileriye götürmek ve yeni tehlike ortamlarıyla da ilgilenmesini sağlamak amacıyla yapılandırılmasının ve sivil acil durum planlaması, içişleri ve istihbarat bakanlarını kapsayacak biçimde genişletilmesi, ayrıca her yıl bir Güneydoğu Avrupa Savunma, İçişleri, İstihbarat Bakanlar (SEDIIM–Southeast European Defense, Interior and Intelligence Ministerial) toplantısı yaratmanın zamanı gelmiştir. Yeni SEDIIM; çeşitli konuların yanı sıra sınır aşırı suçlar; uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kadın ticareti ve para aklama alanlarında da SECI⁶ ile birlikte yürüttüğü çalışmalarda daha fazla eşgüdümeye teşvik edilmelidir. Moldavya SECI'de olduğuna ve Bosna-Hersek ile Sırbistan-Karadağ da Pfp üyeliğine istekli olduklarına göre, hepsinin NATO tam üyeliğini amaçlayarak, SEDM gözlemcisi olması gerekir.

Büyük Karadeniz Savunma Bakanları ve Kafkas Ortakları

Karadeniz, NATO'nun 2003 Ağustos'unda Afganistan'da ISAF'ın görevini üstlenmesinden ve Irak'ta da Polonya komutasındaki güçlere yardımcı olmaya başlamasından sonra, giderek artan bir önem kazanmıştır. NATO'nun Balkanlar'ın ötesine geçip Karadeniz'de daha geniş bir bölgede faaliyet gösterdiği ve Karadeniz ülkeleri savunma bakanları da bugüne kadar hiç bir araya gelmemiş oldukları göz önünde tutulursa, artık Orta Avrupa ve Balkanlar'dan çıkartılan derslerin bu bölgeye de uyarlanmasının zamanı gelmiştir. İstikrara doğru atılacak ilk adım, güvenlik riskleri konusundaki görüşmelerle bir anlayış yaratmak ve sonra da, saydam bir gündem oluşturmaları için askeri faaliyetleri yürürlüğe sokarak daha geniş bölgesel işbirliğini sağlamaktır.

Balkanlar'daki SEDM (ve potansiyel SEDIK), SECI ve SEEBRIG Karadeniz kıyı şeridinin, Nisan 2001'de; arama-kurtarma ve insani operasyonlar, deniz mayınlarının temizlenmesi, çevre korumacılık ve iyi niyet ziyaretleri çerçevesinde altı Karadeniz devleti⁷ arasında

kurulmuş olan Karadeniz Gücü'nün (BLACKSEAFOR–Black Sea Force) de ötesinde genişletilmesi için birer model olabilir. Ayrıca bölgeyi zaman zaman etkileyen depremler sonucunda karşılaşılan sivil acil durumlar ve olası CBR ardıl-etkileriyle baş etmek için bir Karadeniz Görev Gücü oluşturulması da önerilebilir ki bunun görev alanı, sadece yukarıdaki görevlerle sınırlı kalmayarak; Karadeniz çerçevesinde ve Rus ve Ukrayna donanmalarının da katılımıyla uyuşturucu-silah-insan kaçakçılığı trafiğini ve Kafkasları kapsayabilir. Burada da Ukrayna'nın Pfp'ye katılma sürecinde bulunması önemlidir, İstanbul Zirvesi MAP'a katılım konusunda Ukrayna ile yoğun bir diyalog kurmayı olduğu kadar, Ukrayna devlet başkanlığı seçimlerinin OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe/Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü) standartları ve Ukrayna anayasa prosedürlerine uygun biçimde yapılmasını da ele alabilir.

1980'lerin sonundan beri yürütülmekte olan Orta ve Doğu Avrupa deneyimleri, ortaklaşa barış koruma ve-ya da sivil acil durum birimlerinin ne kadar başarılı olduklarını göstermiştir, bunun bölgedeki devletler arası ilişkilere de uyarlanmasının yolları aranmalıdır.

Bulgaristan ve Romanya'da başlayabileceği anlaşılabilir yeni A.B.D. varlığı, ortak eğitim ve lojistik tesisleri aracılığı ile ve keşif amaçlı bir Karadeniz Görev Gücü kurularak içsel işlerlikler düzeyine yükseltilebilir. Romanya, Bulgaristan ve Türkiye ile birlikte–NATO'nun, SEDM ve SEEBRIG konusunda zengin deneyim sahibi üç Karadeniz müttefiki–Amerika Birleşik Devletleri'nin varlığı da Karadeniz'de, yeniden canlandırılmış bir Pfp programı çerçevesinde daha geniş bir güvenlik ve işbirliği oluşturulması için yararlı olabilir.

Kafkaslar'daki üç ortak da Pfp'yi 1994'te imzalamış olmalarına karşın, katılımları farklılık göstermektedir. Bu farklılık özellikle saydam savunma planlaması, sorumluluk ve askerin demokratik sürece katılması gibi konuların çekirdeğini oluşturan ve bölge-altı işbirliğinin temellerini oluşturan Pfp Barış Planlama ve İrdeleme Süreci'nde (PERP–Peace Planning and Review Process) kendini göstermektedir. 9/11'den sonra, Kafkas ortaklarının her üçü de PARP'a katılmıştır.⁸

Ermenistan Pfp'ye katılmakla birlikte NATO üyeliği, Türkiye ve Azerbaycan ile sorunları yüzünden hala

tartışmalıdır. Ermenistan'ın Yunanistan, Romanya ve Bulgaristan ile sıcak ilişkileri vardır ve Rusya'ya da son derece yakın olmaya devam etmektedir. Nitekim 1992'deki Taşkent Bağımsız Devletler Ulusal Topluluğu (CIS–Commonwealth of Independent States)–Rusya ile Ortak Güvenlik Anlaşması'nın ana imzacılarından olan Ermenistan, 1999 yılında bu anlaşmaya bağlılığını yenileyen tek Kafkas ülkesidir.

Hem Azerbaycan hem de Gürcistan, 1999'da CIS'ten çekilmişlerdir. Azerbaycan, Dağlık Karabağ konusunda Ermenistan ile çatışma içindedir ve terörizm, uyuşturucu, suç ve insan kaçakçılığı sorunları yaşamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri ile karşı terörizm konusunda işbirliği yapmakta olduğu gibi, KFOR, Afganistan ve Irak'a da katılmıştır. Gürcistan KFOR ve Karadeniz Bölgesel İşbirliği'ne katılmış olup toprakları üzerindeki Abhazy ve Osetya sorunlarının çözümünde NATO'nun rol almasını istemektedir, ayrıca Eylül 2002'de de NATO üyeliğini hedef alan bir kararı parlamentoda onaylamıştır. A.B.D., Gürcistan'a Eğitim ve Donanım programları çerçevesinde destek vermekte ve Rus sınırı yakınındaki Pankisi Gorge'de kontrolü sağlamasına yardımcı olmaktadır.

A.B.D.'in Kafkas (ve Orta Asya) ortakları üzerindeki etkisi, NATO'dan daha fazladır, çünkü NATO yardım anlamında sunabilecekleri konusunda işi zora sürmektedir.⁹ Eğer NATO Güvenlik Yatırımları Programı (NSIP–NATO Security Investment Program) bölgeye daha fazla odaklanır ve Pfp Güven Fonu da daha sağlıklı işletilirse, durum değişebilir.

Pfp Güven Fonu Arnavutluk, Ukrayna, Moldavya'da anti-personel mayınlarının yok edilmesi ve Gürcistan'daki füze yığınağının kaldırılması amaçlarıyla 4.2 milyon dolar dağıtmıştır ve büyütülmesi gerekmektedir.

NSIP yılda 600 milyon doları aşan bütçesiyle daha geniş bir programdır. İletişim ve enformasyon sistemleri, radar, askeri karargahlar, hava alanları, akaryakıt boru hatları ve stokları, limanlar, ve denizcilik yardımları gibi kuruluş ve tesisleri kapsamaktadır. NATO'nun Afganistan'da ISAP operasyonlarını devir almasından sonra, NSIP fonlarının da buraya aktarılması gerekmektedir ve aynı aktarım NATO'ya hava, kara ve demiryolu desteği sağlamak amaçlarıyla genişletilmiş Karadeniz bölgesi için de mümkündür. İstanbul Zirvesi,

Afganistan'daki NATO önderliğindeki operasyonların desteklenmesi için NATO altyapı fonlarının yeniden yönlendirilmesi konusuna da eğilmelidir.

Bunlara ek olarak Zirve, NATO Genel Sekreteri'ni NATO'nun Uluslar arası Personeli'ni Pfp ile tek bir yönetim altında bütünleştirme yetkisiyle donatmalı¹⁰ bunu belki de genel sekreter yardımcısı tarafından yönetilmesini sağlamalıdır. Bu, İttifak'ın Pfp'ye bağlılığının bir göstergesi olacak ve programın NATO'nun daha büyük yükümlülüklerini yerine getirmesinde programın yenilenmiş önemini vurgulayacaktır.

Pfp'nin 1994'te yürürlüğe girmesinden sonra, gerekli kaynakların yetersizliği anlaşıldığında, A.B.D. Varşova Girişimi'ni harekete geçirerek yılda 100 milyon dolarlık bir fon oluşturmuştu. Program öylesine bir başarı kazandı ki, fondan yararlanan başka ülkelerin çoğu bugün artık İttifak'ın birer üyesidir. Fakat geriye kalan 20 ortak, özellikle de büyük Karadeniz çevresindekiler, Kafkaslardakiler ve Orta Asya'dakiler daha zayıf ekonomik, politik, toplumsal ve güvenlik ve savunma kurumlarıyla yetinmekte olup, personel ve kurumlarını NATO standartlarına yükseltmek için daha fazla yardım istemektedirler.

Amerika Birleşik Devletleri, yeni bir İstanbul Girişimi oluşturmak ve günümüzdeki Varşova Girişimi'ne sağladığı ölçüde fon sağlamak zorundadır. Böylelikle Büyük Karadeniz Savunma, İçişleri ve İstihbarat Bakanlar kurumunun oluşumu teşvik edilmiş ve sivil acil durum olasılıkları ve yasaklama operasyonları için bir Büyük Karadeniz Görev Gücü desteklenmiş olur.

Bu aynı zamanda, diğer müttefikleri de benzer fonlar oluşturmaya özendirerek Orta ve Doğu Avrupalı üyeler kendi güvenlik sektörü dönüşümlerini diğer ortaklara da aktarmalarına fırsat yaratmak demektir.

Orta Asyalı Ortaklar

Orta Asya'daki beş devletten dördü–Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan–1992 CIS Rusya ile Ortak Güvenlik Anlaşması'nın ana imzacılarından. 1999'da anlaşmayı genişleten protokolün imzalanması sırasında, gruba Belarus katılmış, buna karşılık Özbekistan çekilmiştir. Orta Asya devletlerinden dördü Pfp'yi 1994'te imzalayanlar arasındadır: Türkmenistan,

Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan. 9/11'in hemen ardından, sonunda Tacikistan da PfP'ye katılırken, Kırgızistan ile Özbekistan da PARP'a katılmışlardır. PfP'yi, Orta Asya'nın daha sonra doğan ülkelerine de genişletme niyeti olmasına karşın, bu ülkelerdeki politik demokrasi uygulamaları son on yıl boyunca genellikle gerileme göstermiştir.

Orta Asya ortaklarından hiç birinin; Balkan operasyonlarına (IFOR-Bosna Implementation Force/Bosna Yürütme Gücü¹¹, SFOR, KFOR) katılmamış olmasına karşın, A.B.D. ve NATO önderliğinde Afganistan ve Irak'ta girişilen operasyonları hepsi desteklemiştir, Özbekistan OEF'e katılarak, Kırgızistan ve Özbekistan ISAF için hava üsleri verip hava sahalarını açarak, Kazakistan da Polonyalıların Irak'taki mayınları temizlemelerine yardımcı olup, Özbekistan ve Kırgızistan donanım ve A.B.D. askerlerinin taşınması için hava sahasının kullanımına izin vererek. Bu eylemler, Rusya'yı artan ölçüde tedirgin etmektedir. Bu yüzden de Rusya'nın yeniden canlandırılmış PfP'ye ve fiili katılımını teşvik etmek ve Rusya-NATO Konseyi, gerek kaçınılmaz sürtüşmelerin önlenmesi gerekse işbirliğine dayalı ilişkilerin geliştirilmesi bakımlarından, giderek önem kazanmaktadır.

SONUÇ

9/11 sonrası dönemde daha büyük tehditlerle yüz yüze olmasına karşın, PfP on yıl önce özgün ortaklığı yaratmış olan kalıcı değerlere sadık kalmıştır–bunlar; politik demokrasiyi teşvik etmek, serbest ekonomik girişim, hukuk düzeni, etnik azınlıklara eşitlikçi davranış, iyi komşuluk ilişkileri ve hem askeri kurumların hem de bütünüyle güvenlik sektörü kurumlarının demokratik bakış açısı kazanması ve etkin yönetimidir.

Eğer İstanbul Zirvesi PfP'yi canlandıramayacak olursa, EAPC bölgesinde ciddi bir istikrarsızlık ortaya çıkabilir ve NATO da Balkanlar, Afganistan ve Irak görevlerini yerine getirmekte giderek zorlanmaya başlar. Eğer Zirve PfP'yi yeniden canlandırır, NATO'nun daha geniş işlevsel ve coğrafi görevler üstlenebilme yeteneği hız kazanacaktır. ©

¹ Orta Asya ortakları Kırgızistan ve Özbekistan; Karadeniz ortakları Bulgaristan, Romanya ve Ukrayna; ve MAP'ın davetlisi Slovakya ve yeni üyeler Polonya ile Çek Cumhuriyeti, Kalıcı Özgürlük Operasyonu'nun katılımcıdır.

² PfP ortakları Finlandiya, İsveç ve Avusturya; MAP üyesi Arnavutluk; ve NATO davetlileri Romanya ve Bulgaristan ISAF'ta yer alırlar.

³ MAP üyesi Makedonya; MAP davetlileri Slovakya, Letonya, Litvanya, ve Estonya; Karadeniz'den Ukrayna, Romanya ve Bulgaristan; Kafkaslar'dan Azerbaycan ve Gürcistan; Orta Asya'dan da Kazakistan Irak özgürlük Operasyonu'na katıldılar.

⁴ Örneğin; Avusturya, Finlandiya ve İsveç Bosna'da IFOR'a katıldılar ve daha sonra Afganistan'da ISAF'a katılan İrlanda da bunlara eklendi. Beşi de KFOR'a katıldı. Sadece Finlandiya, İsveç ve Avusturya ISAF'ta vardır ve hiçbirisi OIF'te yoktur.

⁵ SEDM üyeleri Bulgaristan, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Slovenya, Romanya ve Makedonya (A.B.D. ve İtalya gözlemci olarak). Hırvatistan Ekim 2000'de SEDM'ye katıldı.

⁶ A.B.D. girişimi sonucunda Aralık 1996'da kurulan SECI; Balkanlar'da çevrecilik, taşımacılık, altyapı ve ticaret işbirliğini geliştirmeyi amaçlar. Bükreş toplantısında SECI Balkan üyelerine (Sırbistan-Karadağ hariç) Macaristan ve Moldavya'yı da kattı.

⁷ Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya ve Gürcistan.

⁸ 1995'te oluşturulan ilk PARP halkası 14 katılımcıdan oluşuyordu: Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Letonya, Estonya, Slovakya, Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Finlandiya, İsveç, Arnavutluk ve Ukrayna. 1996'da oluşturulan ikinci halka içsel işlerlikleri hedefliyordu ve imzalayan 18 ülke vardı; şimdi Özbekistan, Kazakistan, ardından da Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'ın katılımıyla katılımcı sayısı 19'dur.

⁹ A.B.D. on yılı aşkın bir süredir Gürcistan (ve Orta Asya'da da Özbekistan) ile kendi iç sorunlarıyla başa çıkabilmesi amacıyla yakın çalışma içindedir.

¹⁰ PfP "akımı" uluslararası personelinin yeniden yapılandırılmasını kısmen öne almakla sonuçlanmış, böylece PfP artık iki AGS'nin-Politik Olaylar Güvenlik Politikası Bölümü ve Savunma Politikası ve Planlama Bölümü'nün astı olmuştur.

¹¹ PfP'nin 26 üyesinden adları sıralanan 14'ü IFOR'a katılmıştır: Avusturya, Finlandiya, İsveç, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Rusya ve Ukrayna.

Bu makalede yer alan görüşler, A.B.D. hükümetinin görüş ve politikalarını yansıtmaz.

BATI'NIN GÜVENLİK ÇABALARI VE BÜYÜK ORTA DOĞU

Dr. Anthony H. Cordesman
Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar
Merkezi Arleigh A. Burke Kürsüsü Kıdemli Üye

Büyük Ortadoğu Bölgesine güvenlik getirme konusunda tüm İttifak üyelerinin işbirliği yapması için sağlam ve mantıklı sebepler bulunmaktadır. Ancak bunun gerçekleşmesi, bu yöredeki iç politikaların sağlam bir değerlendirmesinin yapılmasını, bölgenin uzun vadeli siyasi ve sosyo-ekonomik problemlerine gerçekten vakıf olunmasını, ve bunların sonucu oluşan istikrarsızlık, şiddet ve terörizmin altında yatan köklü sorunların çözümüne kararlılık ve sebat ile yaklaşılmasını gerektirir.

NATO, Avrupa'ya istikrar getirmekte güçlü bir rol oynadı. Hala da A.B.D.'nin askeri kapasitelerinin güvencesi altında, farklı Avrupa ülkelerini ortak bir güvenlik çerçevesi içinde birleştirmeye devam ediyor.

Ama, her şeye karşın, günümüzde Batı'ya yönelik birinci derecedeki tehditler "bölge dışından" kaynaklanmaktadır. Balkanlar, Avrupa'nın askeri istikrardan yoksun tek bölgesi, ama Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya tümüyle İslami aşırıcılık ve terörizmin tehdidi altında. Dost rejimlerin dışardan gelecek güvenlik teminatlarına ihtiyacı var ve Irak ile Afganistan'daki savaşlar, ortaklaşa eyleme geçerse, Batı'nın başarısız rejimler ve bölgesel tehditlerle çok daha başarılı mücadeleler verebileceğini ortaya koydu.

BÜYÜK ORTA DOĞU'YA ODAKLANMAK

11 Eylül 2001 terörist saldırılarının ardındaki İslami aşırıcılık, dünyanın dikkatini bu bölgelerden doğan tehditlere yoğunlaştırdı. Bush yönetiminin Büyük Orta Doğu'daki konumu, A.B.D.'nin değil, Batı'nın tutumudur. Sorumluluk ve NATO görevlerine gereksinim, artık kuramsal bir güç-uygulaması önceliği olmaktan çıkmış, elle tutulur ve acil bir ihtiyaç haline almıştır.

Yönetimin, Batı güvenliği çalışmalarına yeniden odaklanmak için ne derecede bir saldırganlıkla teşebbüse geçeceği henüz açıklık kazanmamış olmakla birlikte, dört ana girişim şimdiden zorlanmaya başlamıştır:

- Afganistan'daki NATO güvenlik varlığını kalıcı hale getirmek, 2005'e kadar Afganistan'da tek bir NATO komutanlığı oluşturmak ve böylelikle de NATO'yu hem Taliban ve El Kaide'nin kalıntılarını temizlemek hem de barış koruyucu/ulus yapıcılıkla etkin biçimde görevlendirmek.
- Irak'taki tutumu yumuşatarak, iktidarın devrinden sonra askeri ve güvenlik yardımını A.B.D. liderliğinde bir NATO komutanlığına, politik ve ekonomik çalışmaları da BM'ye bırakmak.
- Avrupa'daki A.B.D. güç konumunu ve konuşlanmasını, Orta Doğu ve Orta Asya ile daha uygun etkileşim kurmak için yeniden yapılandırıp, Almanya gibi bölgelerdeki A.B.D. varlığını azaltmak ve Doğu ve Güney Avrupa'da yeni tesis ve üsler kurmak.
- NATO çerçevesinde büyük yığınsal güç projeksiyon kapasiteleri yaratmaktan vaz geçip, fiili konuşlanmalara başlamak.

Bir çok Avrupa ülkesi, bu programın bölümlerine karşı çıkmaktadır, özellikle de Irak'ta rol almaya. Ama aynı zamanda, her şeye rağmen, gerek Avrupa gerekse Amerika Birleşik Devletleri'nin birlikte çalışmak için; askeri anlamda el ele çalışmak, Orta Doğu petrollerine bağımlılık ve İslam aşırılıkçıların terörizm tehditleri gibi mükemmel nedenleri de vardır.

Güç Dönüşümü Sorunları

Savunma bütçesine eklenen 400 milyar dolar bile, Amerika Birleşik Devletleri'ni, Avrupalı müttefiklerinin savunma modernizasyonu sorunlarıyla karşı karşıya bırakmıştır. Irak savaşı, A.B.D.'nin tek bir düşük yoğunluklu çatışmanın uzaması karşısında bile zorlandığını ortaya koymuştur. Bunun nedeni, Amerika Birleşik Devletleri'nin yüksek teknolojiye sahip konvansiyonel güçlerini ek ya da çok büyük savaşlarda kullanmayı başaramaması değildir; nedeni daha çok, A.B.D.'nin halihazırdaki güç yapısı ve yetişmiş profesyonel kuvvetlerini elinde tutabilmek için gereken konuşlandırma ve rotasyondur. Amerika Birleşik Devletleri'ni asimetrik savaşlarda güçlü kılan büyük ölçekli kaydırmalar yeni başlamıştır.

Bu yüzdendir ki A.B.D., politik koalisyonlardan fazlasına ihtiyaç duymaktadır. İhtiyacı da savaş-çarpışma koalisyonlarıdır.

Gene de, Amerika'nın sorunlarına rağmen, Avrupa ülkelerinin hepsi, A.B.D. askeri modernizasyonunun ve güç dönüşümünün kendilerinininkinin çok üstünde olduğunun fazlasıyla farkındadırlar. Bu da kısmen, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki etkili güç yapıları ile güç geliştirme önceliklerinin daha açık ve daha işlevsel olmasının sonucudur. Kısmen de Avrupa ülkelerinin çoğunun ekonomik ve sosyal öncelikler ile Avrupa Birliği'nin (AB) geleceği konularıyla, strateji ve savunma harcamalarından daha fazla ilgilenmelerinin sonucudur.

Aynı zamanda, bu her halükarda Amerika Birleşik Devletleri'nin savunmaya daha fazla para harcamaktaki kararlılığının da sonucudur. Avrupa'nın, A.B.D. gibi istihbarat, gözetim ve denetleme ve keşif, uzaktan kumandalı uzun-menzilli vurucu sistemler, güç projesiyonu için altyapı ve ağ-merkezcil savaş kapasiteleri gibi yinelenmesi gereken harcamalara ayıracak parası olmasa da, açık ve yürürlükte bir görevleri olmayan geleneksel güçlerinin sınırlı eş güdümü için bile 140 milyar dolar gibi bir tutar harcamaktadır.

İngiltere, bağımsız eylemler ile A.B.D. sistemlerine bağlı olma gereksinimi ve koşullu destek arasında etkin bir uzlaşma sağlama yolunu bulan Avrupa ülkelerinden biridir; ama gene de gerek güçlerinde gerekse modernizasyon planlarında önemli kısıntılar yapmaktadır.

Fransa'nın güç planları ise para sağlamak konusunda daha az ipotek altında olmakla birlikte, daha yenilikçidir. Fransa; modernizasyon, reform ve askeri harcamalar arasında—Fransız güçlerinin kendilerine gerçekten ihtiyaç duyulan yerlerde makul bir konuşlanma sıkıntısı içinde olmasına rağmen—diğer Avrupa ülkelerine göre çok daha iyi bir yeni denge oluşturmuştur.

Almanya hala yüksek kapasiteli askeri güçlere sahip olmasına rağmen, harcamaları (gayri safi yurtiçi hasılanın yüzdesi olarak) Soğuk Savaş'takinin yarısından azdır—ve A.B.D. bir yana, Fransa, İngiltere, hatta Avrupa'nın çoğundakinden de azdır. Bu da güçlerinin modernizasyonu için çok küçük tutarlarda para harcayabileceğini açıkça göstermektedir. Dahası, Almanya günümüzde, gayri safi harcamalarını 2007'ye kadar kısmak konusunda politik bir yükümlülük altındadır. Bu nedenle de modası geçmiş güç yapısını ve askere alma yasalarını korumak konusundaki Alman yaklaşımı, bu ülkenin iç politikaları açısından doğrudur, ama askeri kapasite açısından da son derecede savurganlıktır.

Bir çok küçük Avrupa ülkesi ise, artık anlamlı güç-projesiyonu kapasitelerinde uzmanlaşmak yerine, geleneksel güç-planlaması yaklaşımlarını terk etmekte ağır kalmaktadır. Örneğin Norveç, altından kalkılamayacak bir yük getiren geleneksel kara-hava-deniz kuvvetleri yerine, Özel Güçler gibi görevler üzerinde etkin biçimde uzmanlaşan az sayıdaki küçük ülkeden biridir. Polonya ve İspanya da sınırlı bütçelerle proje güçleri oluşturabileceklerini göstermişlerdir. Buna karşılık bir çok Avrupa ülkesi, fazlasıyla yaşlı bir askeri yapıya sahiptir.

Orta Doğu'ya Enerji Bağımlılığı¹

Büyük Orta Doğu, Amerika Birleşik Devletleri için olduğu kadar, Avrupa için de gerçekten hayati stratejik ulusal güvenlik çıkarları içermektedir. Sanayileşmiş ülkeler, küresel ekonomi çerçevesinde, Orta Doğu'nun enerji ihracatına giderek ve düzenli biçimde daha bağımlı hale gelmektedirler ve bu bağımlılık, tek tek ülkelerin Basra Körfezi ve Kuzey Afrika'dan doğrudan ithalat yapıp yapmamalarına bağlı olmaksızın sürekli bir artış içindedir.

Bunun nedeni, doğrudan petrol ithalatının, stratejik bağımlılığın sadece kısmi bir ölçütü olmasıdır. Amerika

Birleşik Devletleri ile Avrupa ekonomileri, Asya ve diğer bölgelerden yaptıkları enerji-yoğun ihracata git gide daha bağımlı hale gelmektedirler. A.B.D. Enerji Enformasyon Yönetimi, Orta Doğu'dan yapılan dolaylı ithalat rakamları konusunda tahmin yapmıyor—ki bu, A.B.D. ve Avrupa'ya nihai ürün ihraç eden ülkelerin, bu ürünleri üretebilmek için ithal etmek zorunda oldukları petroldür. Eğer bu ithalat da hesaba katılacak olursa, örneğin A.B.D.'nin bağımlılık oranına ilişkin rakamların yüzde 30–40 yükseltilmesi gerekebilir.

Dahası, sanayileşmiş ülkeler, küresel ekonominin sağlamlıklılığına da giderek daha bağımlı hale gelmektedirler. Örneğin, Latin Amerika, Meksika ve Kanada dışında kalan A.B.D.'nin bütün büyük ticaret ortakları, Orta Doğu petrol ihracatına tehlikeli biçimde bağımlıdır.

Orta Doğu'nun Kalıcı Güvenlik Sorunları

İslami aşırılıkçılığın tehdidi, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa için diğer bir birleştirici stratejik çıkarıcı ve bugünkü Irak, Taliban ve El Kaide sorunlarının sona ermelerinden sonra da uzun süre kalıcı nitelikte etkili olacaktır. İslami aşırılıkçılık ve terörizmin kültürel ve ideolojik kökleri çok derindedir. Bunlar bir yandan Orta Doğu'daki laik politika ve ideolojilerin uğradıkları büyük başarısızlıktan, bir yandan da tarım sektörünün çöküşü, aşırı kentleşme ve kitle iletişim alanındaki uydu televizyon ve İnternet gibi gelişmelerin getirdiği radikal toplumsal ve kültürel değişimlerden etkilenmektedir.

Bunların sonucunda yaşanan “kültür şoku” ve politik sorunlar, Orta Doğu'da uzun bir istikrarsızlık dönemi yaratmış ve çoğu güvenliği dinde ve Arap kültürünün yeniden doğmasında aramaya koyulmuştur. Aynı zamanda Türk ve Batı sömürgecililiğinin etkileri, dinsel gerilim, Arap-İsrail çatışması, Batı'nın altından kalkılamayacak materyalizmine karşı duyulan nefret, topluca Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa'ya karşı bir düşmanlık yaratmıştır. Bütün bu sorunlar, ekonomik ve demografik baskıların sonucudur.

Bölgesel ekonomik kalkınma, 1970'lerin sonunda yaşanan petrol fiyatlarındaki patlamadan beri yoksullaşmıştır. Dünya Bankası'nın 2003 küresel kalkınma raporuna göre, sabit fiyatlarla kişi başına gelir artışı 1971–1980 döneminde yüzde 3.6'dan, 1981–1990 döneminde 0.6'ya gerilemiş ve 1991–2000 döneminde ise sadece yüzde

1 olarak gerçekleşmiştir—bu da 20 yılı aşkın bir süredir, gelir dağılımının son derece dengesiz olduğu bölgede, durağan bir geliri yansıtmaktadır.

Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi bazı devletler, kişi başına çok fazla petrol ve gazı sahip olduklarından, yanlışlardan kurtulma yolunu satın almayı başarmış olabilirler. Buna karşılık çoğu Orta Doğu devleti ekonominin yanlış yönetilmesinin ve devletin ekonomi üzerindeki aşırı denetiminin acısını fazlasıyla çekmişlerdir. Cezayir, Fas, Tunus, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Lübnan ve Bahreyn'de yapısal ekonomik reformlar başlamıştır. Ne var ki bu reformlar fazlasıyla kararsızdır ve hiçbir ülke de ciddi bir başarı kazanabilmiş değildir.

Diğer Orta Doğu ülkelerinde ise kısa ile orta vadeli ekonomik belirsizlik görülmektedir ve bu petrol ihracatçısı olanların çoğu için de geçerlidir. Örneğin Suudi Arabistan, on yıldan uzun bir süredir bütçe açığıyla yaşamaktadır ve petrol zenginliği, nüfus artış hızının ekonomik büyümeden yüksek olması yüzünden gitgide marjinalleşmektedir. İsrail ve Filistin'in ekonomileri savaş yüzünden perişan haldedir. Mısır, Ürdün, Lübnan ve Suriye ekonomik ve demografik sorunlar yaşamaktadır ve Irak ekonomisi şimdiden zaafa uğramış olup, gelecekte de şoklarla karşılaşması olasıdır. İran ekonomisi ise, derin ideolojik çekişmeler yüzünden ciddi bir kriz yaşamaktadır.

Dalgalandan petrol rezervleri, hızlı nüfus artışı ve ekonominin bütününün modernizasyon ve bölünüşündeki başarısızlıkların birleşmesiyle ortaya çıkan sonuç, geçmişin zengin petrol ihracatçıları bir petrol yoksulluğu tehdidine açık bırakmaktadır.

Bütün bu ekonomik baskılar, önemli demografik sorunlar tarafından daha da kötüleştirilmektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın toplam nüfusu, 1950 yılında 78.6 milyonken 2000 yılında 307.1 milyona tırmanmıştır. Muhafazakar tahminlere göre bu rakam 2010 yılında 376.3, 2030 yılında 522.3 ve 2050 yılında da 656.3 milyona ulaşacaktır. Bu artış, bir yandan doğal su kaynaklarını tüketmekte, inşaat malzemeleri ithalatına bağımlılığı kalıcı hale getirmekte ve bir yandan da 1950'de 20.5 milyon olan çalışan genç nüfusu (15–30 yaş) 2050 yılında 145.2 milyona yükseltmeye gitmektedir. Bölge nüfusunun yüzde 40'ının 14 yaş ve altında olması, gele-

cekte toplumsal, eğitimsel, politik ve ekonomik sistemlerde zincirleme bir patlama dalgası yaratacaktır.

Bunlara ek olarak, hükümetlerin resmi yapıları ne olursa olsun, politik yapı hala hem kırılıgandır hem de büyük ölçüde otoriter. Geniş anlamda, bölgedeki hiçbir ülke, etkin bir çoğulculuk yaratacak nitelikte bir laik politik kültür yaratmayı başaramamıştır.

Sonuçta ortaya çıkan toplumsal bunalım; bölgenin fazlasıyla genç nüfusunun, aşırı baskılı ve geri eğitim sistemlerinin ve genç nüfusun işgücüne katılımını sağlayacak sayıda iş yaratamayan ekonomik yapının bileşkesidir. Toplumsal karmaşanın bir diğer kaynağı da göçtür. Dinsel ve kültürel engeller ve kadınların istihdam edilmesi sorunu, üretkenlik ve rekabetçilik açısından gelişmiş bölgeler için de başka türlü sorunlar yaratmaktadır.

2004 NATO VE BÜYÜK ORTA DOĞU YILI MI?

NATO içinde, Orta Doğu konusunda işbirliği sağlama ya yönelik ciddi pratik zorluklar bulunmaktadır. Bazı anahtar unsurları sıralayalım:

Irak

Irak savaşının haklılığı ve oluşumu bir yana, Avrupa ülkeleri bir tarafa çekilip de A.B.D. ve İngiltere önderliğindeki koalisyonun çökmesine izin veremezler. Aynı zamanda, Irak'ın sorunları da askeri olduğu kadar politik ve ekonomik olduğundan, bir NATO misyonunun gerçekte içeriğinin ne olduğu henüz netleşmemiştir.

- Irak, büyük bir A.B.D./Avrupa rolü için, A.B.D.'nin ön gördüğü ölçüde istikrarlı ve canlı duruma gelemebilir. Irak'ın Amerika Birleşik Devletleri'nin herhangi bir şekilde liderlik ya da öğretmenlik rolü üstlenmesini isteyip istemeyeceği, ayrı bir tartışma konusudur—NATO ve Avrupa'nın varlığına ise sadece marjinal ölçüde daha hoşgörülü bakabilir, tabii bunu A.B.D.'ye karşı koz olarak kullanabildiği sürece.
- Amerika Birleşik Devletleri, ayaklanmaları hala bastırabilir, ama bunu yapamayacak olursa, NATO'ya dönecek—özellikle de Avrupa NATO'suna—ve gerçek bir savaşı da kapsayacak ucu açık bir göreve katılmalarını isteyecektir. Şimdilerde görev yapan çokuluslu

tümen; Polonya, İspanyol, Ukrayna ve diğer güçlerden oluşan bir karmanın, NATO prosedürlerini uygulayarak, görece istikrarlı bir bölgede barış koruma görevini başarıyla üstlenebileceklerini ortaya koymuştur. Kısıtlı düşük yoğunluklu çatışma ile terörizm elbette çok farklı konular olabilir. Ayrıca, bazı Avrupalı savunma bakanları bu görevin kabul edilebilir olduğunu söyleseler bile, gerekli politik desteği sağlayıp sağlayamayacakları de belirsizdir.

- Amerika Birleşik Devletleri, ciddi bir Avrupa güç projeksiyonundan söz ediyor. Ancak AB ile NATO'nun bugüne kadarki tartışmaları, İngiltere dışındaki herhangi bir Avrupa ülkesinin büyük güçlerin uzak mesafelerdeki projeksiyonunun getireceği maliyet ve zorlukları gerçekten anladığı konusunda ciddi kuşklar doğuruyor.
- NATO'ya verilecek böyle bir görev, Fransa ile Almanya'nın bugünkü Irak politikaları ile en azından dolaylı bir sürtüşme yaratacaktır ki bu da NATO'nun diğer çıkarlara karşı büyük bir yükümlülüğü anlamına gelmektedir. Geniş bir Alman ve Fransız rolü demek, Amerika Birleşik Devletleri için de önemli ödünler vermek demektir.
- Gerek Irak'ta gerekse Afganistan'da görev uzunluğu bir sorun yaratacaktır. Bu rollere bürünmek kolaydır. Ama Kosova'da beşinci, Bosna'da ise sekizinci yılını dolduran barış güçleri, bu rolden çıkmanın hiç de kolay olmadığını göstermektedir.
- Irak'ta ekonomi ve petrol sorunları, 2004 boyunca giderek daha önem kazanacaktır ve bu da ne tür bir yardım verileceği, bunu kimin verip kimin yöneteceği, borç affı ve tazminatlar gibi soruları gündeme getirecektir.

Afganistan

Avrupa ve NATO şu ana kadar Afganistan'da önemli bir rol oynadılar. Özellikle Almanya, Afganistan'ın ekonomik ve politik sorunlarına çözüm getirmekte liderlik etti. Ne var ki, aşağıdaki uygulama sorunları sürüyor:

- Loya Jirga'daki gelişmeler bir yana, “Kabulistan”ı Afganistan'a dönüştürmek, ülke çapında askeri olanla-

rı kadar ciddi, düşmanca politik ve ekonomik meydan okumalarla da karşılaşılıyor. Ulus inşa etmenin maliyet ve kaynaklar anlamında da sorunları var. Bunlara ek olarak, Afganistan'ın iç bölünmüşlüğü'nün, merkezi hükümet zaafının ve kritik ekonomik gelişme sorunlarının üstesinden gelecek uygun bir plan olduğu da belli değil.

- Pakistan İslam aşırılıkçıları, El Kaide ve yeni ortaya çıkan Selefi hareketinin sürüklediği güvenlik sorunu, Pakistan içlerine doğru derinleşiyor. NATO'nun bu sorunlar karşısında ne yapacağı belirlenmek zorundadır, yoksa bu hareketlerin Afganistan'daki kadar sorun yaratması beklenebilir.
- Daha genel bakılacak olunursa, "Büyük Orta Doğu"nun nerede duracağı da açık değildir. Eğer Afganistan ve Irak'ı da kapsayabilirse; Pakistan'ı, Hazar'ı ve Orta Asya'yı da kapsayabilir. Süreç içinde, verilen görevler arttıkça, yeni gerilim ve görüş ayrılıkları da doğabilir.
- Afganistan, Rusya'nın arka bahçesidir ve Rusya'nın çıkarlarını kapsamaktadır. Rusya açık bir rolü olmadıkça, burada girilecek büyük bir NATO görevini bir kandırmacadan hafif görecektir. Ayrıca, böyle bir görevin Orta Asya'nın geri kalan bölgelerindeki İslami aşırılıkçı hareketlerden ayrı tutulup tutulamayacağı da belli değildir. Çin ve İran da ilgi duyabilecek (ve ilginç) oyuncular arasındadır.

Arap-İsrail Tehdidi

Eşit önemde bir diğer bölgesel tehdit de Arap-İsrail barış sürecidir.

Hiçbir sorun, Arap ve İslam dünyasını, İsrail-Filistin çatışmasından daha çok kutuplaştıramaz. Avrupa hükümetleri ve kamuoyu İsrail'i, A.B.D.'deki politik partilerin ya da Amerikan kamuoyunun eleştirmediği ölçüde eleştirdikleri için, bu bağlamdaki düşmanlık Batı'ya değil, doğrudan doğruya A.B.D.'ye yöneliktir.

Yol Haritası, bir çıkış yolu gösterir gibi olduysa da-Batı'nın birleşebileceği bir uzlaşma-sonuç çıkmadı. Gerek İsrail'in gerekse Filistinlilerin şu andaki başarısız liderlikleri ve politik yapıları gerçek bir barışa doğru adım atmaya elverişli değildir. Aynı şekilde her iki ülkenin halkları da başarısızdır, çünkü iki tarafta da çoğunluk

uzlaşmaya varamayacak ve karşısındakinin hayati gereksinimlerini göremeyecek bir öfke ve korku içindedir.

İsrail'in güvenlik telleri ve yerleşimleri ve Filistin terörü, İsrail'i Batı Yakası'nda bir Filistin devletinin kurulmasını olanaksızlaştıracak adımlar atmaya itebilir-elbette Gaza'nın ve Batı Yakası'nın demografik ve ekonomik yapısı bunu çoktan beceremediyse. Kuşkusuz A.B.D. ile Avrupa'nın, Yol Haritası'nı hazırlarken gerek İsrail'in sınır ayrıntılarını, gerekse Kudüs'ün statüsünü belirlemekteki yetersizlikleri de gelecek için kolay bir tehdit yolunu açık bırakmıştır.

Durum, aşağıdaki soruları doğurmaktadır:

Irak'taki bir NATO/Avrupa rolünü, Arap-İsrail barış sorunundan ayırmak mümkün müdür? Belki Amerikan bakış açısıyla olabilir ama, Avrupa gözüyle hayır. Belki A.B.D.'ye sıkı sıkıya bağlı olan görevlere karşı düşmanlıkları yüzünden Arap ve İslam halklarının bakış açısı da böyledir. Barışı sağlamak için daha iyi bir seçenek de, A.B.D.'nin İsrail'in çıkarlarına karşı duyarlılıklarından emin olduğu İngiltere ya da diğer Avrupa ülkelerinin barış sürecinin liderliğini üstlenmesi olabilir.

NATO, Arap-İsrail bunalımının üstesinden gelebilmek için olası bir birleşik barış koruyuculuğu görevine ihtiyaç olduğunu göz ardı edebilir mi? Savaş henüz her iki tarafın politik liderlerinin de halklarının da bir yorgun düşerek barışı kabul etmelerini gerektirecek kadar şiddetli ve kanlı bir aşamada değildir; karşılıklı güven sayesinde barışa ulaşmak ise çoktan beri imkansız hale gelmiştir. Ancak, güvene dayalı bir barış olasılığı azaldıkça, herhangi bir şekilde dışardan gelecek askeri role de daha fazla ihtiyaç doğması olasılığı artmaktadır. Bu konu üzerinde NATO içinde anlaşma sağlanması da kolay olmaktan çok uzaktır çünkü, girilecek herhangi bir askeri çaba, kaçınılmaz biçimde uzun süre devam edecek ve pahalıya patlayacak ekonomik yardım anlamını taşımaktadır.

İran

Avrupa, A.B.D.'nin İran'ın yayılmasını önleme görüşüne katılabilir ama, bu ülkeyi kötülük ekseninin bir parçası olarak görmemektedir. A.B.D.'nin İran'a karşı yaptırımlar peşinde olduğu alanlarda Avrupa, diyalog, kültürel alışveriş ve ekonomik bağlar arayışındadır-ki

bu daha başarılı ve İran'daki ılımlı güçlere etkinlik ve güç kazandıracak bir yaklaşım olabilir. Bush yönetimi, yaptırım ve kısıtlamalardan geri adım atabilir, ama Büyük Orta Doğu'ya yönelik her güvenlik politikasında karşısına İran çıkacaktır.

Terörizme Karşı Savaş

Şu ana kadarki tartışma, daha geniş bir çerçevede içinde İslami terörizm ile mücadele etme gereğine de, karşı terörizm ve iç güvenlik konularında daha iyi bütünleştirilmiş ve etkili yaklaşımlara gereksinim olduğu gerçeğini de ele almış değildir. Oysa, bir çok bakımdan önemli gelişmeler olagelmektedir. Ülkeler arasında istihbarat paylaşımı ve işbirliği oldukça ilerlemiş, iç savunma konusunda daha iyi bir diyalog kurulmuş ve Interpol ile daha iyi işbirliği başlatılmıştır. NATO da, ulusal istihbarat ve analizler için bilgilerin toplandığı bir merkez işlevini üstlenmiştir.

Bu gelişmeyi ve ivmeyi sürdürmek hayati önem taşımaktadır, ancak bu zorunluluk da harcama düzeyleri ve ortak politikalar üzerinde birleşme yeteneği konularına ilişkin bir sürü sorunun ortaya çıkmasına sebep olacaktır.

Uygarlıklar Arası Savaşa Karşı Bir Uygarlık İçindeki Savaş

Son soru da, bütün bu güvenlik ve diplomatik konularının altında gizlenen daha geniş ve kapsamlı bir sorudur: Batı, Arap ve İslam dünyalarının kendi içlerindeki çatışma ve gerilimleri nasıl ele almalı ve özellikle de İslami aşırıcılık bölge ülkelerinin istikrar ve güvenliğini tehdit altına alıp da giderek diğer ülkelere de sıçrarsa ne yapılmalıdır?

Batı'nın Büyük Orta Doğu yaklaşımındaki sorunlar; İslam, İran ve Arap dünyasını anlamaktaki yetersizliklerinin ve bazen de açık ya da gizli kültürel ve ırksal önyargıların bileşkesidir. A.B.D. söz konusu olduğunda, hem İsrail ile ilişkileri hem de 9/11 dehşeti bu yanlış anlamalara eklenmektedir. Avrupa'ya gelince, sorunlar geçen Mart'ta İspanya'da meydana gelen ve gelecekte de olabileceği düşünülen terörist saldırılarla renklenmiş, yanı sıra yasal ya da kaçak göçün yarattığı kültürel ve ekonomik şok da bunu körüklemiştir—hem de Avrupa'nın demografik yapısının Arap ve İslam dünyalarından

göçmen işçi sağlanmasını zorlayıcı nitelikte olmasına karşın.

Gene de, Huntington bir yana (Samuel Huntington, Uygarlıklar Savaşı'nın yazarı), asıl sorun, Batı ile Arap/İslam dünyası arasındaki bir "uygarlıklar çatışması" değil; Arap/İslam dünyasının kendi içindeki bir çatışmadır. Asıl sorun bu çatışmanın uygarlık içi politik, kültürel, ekonomik ve demografik baskılarının, reform ya da evrimle mi giderilebileceği, yoksa bütün bunların uzun bir şiddet ve devrim süreci mi yaratacağıdır. Ceza-yir ve İran'ın da, İslam aşırıcılığının bölgeye getireceği tehdidin öncüsü olup olmadıkları da ayrı bir sorudur.

Büyük bir olasılıkla, Arap/İslam dünyası içindeki güçler öylesine büyüktür ve öylesine bir ivme yakalamışlardır ki, Batı'nın evrim ve reformları desteklemek için giriştiği çabaların tümü, tıptı geçmişte olduğu gibi, sadece marjinal bir etki yaratabilecektir. Bir çok diyalog sürdürülmekte, biraz ekonomik yardım yapılmakta, bir sürü silah boş yere satılmakta ve sadece küçük ilerlemeler kaydedilmektedir. Aynı olgu askeri ve güvenlik yardımı çabaları için de geçerlidir. Yaklaşık on yıl sürüp giden Akdeniz Diyalogu'ndan çıkan sonuç, sadece ve sadece parlak sözlerden başka bir şey değildir. Daha anlamlı ilişkiler kurulmasında yarar vardır.

SONUÇ

Batı, köklerine inmek için gerçek bir girişimde bulunmadığı sürece, Arap/İslam dünyasındaki istikrarsızlık, şiddet ve terörizm sorunlarına çözüm getirmeyi umut bile edemez. Düşmanca ideolojiyi yıkmanın tek çaresi ise ılımlı rejimlerle ve Arap/İslam aydınları ile bir ideolojik ortaklık kurmasıdır.

Bush yönetimi Arap dünyasına yaptığı demokrasi çağrısında, tıpkı Avrupa'nın reform çağrılarında olduğu gibi bütün bu noktalara değinmiştir ama; ortada, her biri son derece başına buyruk olan Arap ve İslam devletlerinin birbirinden çok farklı gereksinimlerine cevap verecek ayrıntılı ve uygulanabilir politikaları şekillendirdiğini gösterecek hiçbir belirti yoktur. Nasıl olur da hiçbir gerçek siyasi partiye ya da çoğulculuk deneyimine sahip olmayan rejimler, gerçek ve kalıcı demokrasiler haline gelebilir? Hukuk düzeni ve insan haklarını nasıl dinsel politik kültürlerine uygun hale getirebilirler? Demografi ve köklü ekonomik reformlar konusunda ne yapılabilir?

Gerçek olsun ya da olmasın, halihazırdaki çabalar genel olarak, bölgedeki rejimlerin gerçek ve uygulanabilir reformlara değil, A.B.D.'nin işine gelecek rejim değişikliklerine yöneliktir.

Eğer Batı, sadece Büyük Orta Doğu ile NATO güvenlik kavramları çerçevesinde hareket etmeyi düşünüyorsa umulabilecek en iyisi sonuçlar ne yazık ki kısıtlama politikası, sürüp giden aşırıılık ve sık sık patlayan savaşlardan başka bir şey olmayacaktır. Terörizmi ortadan kaldırmak, enerji politikasının güvenliğini sağlamak için; bölge sorunlarının köklerindeki nedenlere de, askeri görevlerle olduğu kadar, gerçekçi ve uygulanabilir bir anlayışla da yaklaşmak gerekir. ©

---

¹ Küresel MENA petrole bağımlılık projeksiyonları için özel enformasyon almak için, bkzn. Energy Information Agency (Enerji Enformasyon Ajansı), International Energy Outlook (Uluslararası Enerji Görünümü), 2003, Washington, DOE-EAI, (2003) ss.42,45, 185,237; Energy Information Agency (Enerji Enformasyon Ajansı), World Energy Outlook (Dünya Enerji Görünümü), 2002, Paris, IEA, 2002, ss. 91-93, 106-107; ve BP/Aramco, BP Statistical Review of World Energy (BP Dünya Enerjisi İstatistiksel Görüşü), Londra, BP, 2003, ss.6-7, 17.

Bu makalede yer alan görüşler, A.B.D. hükümetinin görüş ve politikalarını yansıtmaz.

ATLANTİK ORTAKLIĞI'NIN YENİLENMESİ İÇİN ÖNERİLER

Dr. Charles A. Kupchan

Dış İlişkiler Konseyi Avrupa Araştırmaları Direktörü, Kıdemli Üye

NATO yeni jeo-politik gerçeğe ayak uydurmalı ve yeni “yol kuralları” oluşturmalıdır. Başarıyla ilerlemek için, İttifak sorumsuz devletlerle nasıl başa çıkacağı, askeri gücü nasıl kullanacağı, çok taraflı kuruluşların rollerinin ne olacağı ve Büyük Orta Doğu’ya politik ve ekonomik reformları nasıl getireceği konularında ortak politikalar oluşturmak zorundadır. Ayrıca, artık Avrupa bütünleşmesinin amaç ve yararlarını açıklığa kavuşturmanın da zamanıdır.

Atlantik İttifakı’nın başarıları takdire değer. Tarih, üyelerine ve daha geniş çerçevedeki toplumlara böylesine yararlar sağlayan pek az, o da varsa, ittifakı yazmıştır.

Bu başarılarla karşın Atlantik ötesi ilişkiler, en azından bir kuşaktan beri olmadığı kadar gergindir. Bir çok Avrupalı, Amerika’nın kötü niyet sahibi olduğunu farzetmekte, buna karşılık bir çok Amerikalı da Avrupa’nın davranışlarına öfkelenmekte ve günümüzün tehditleri konusunda Avrupa’nın görüşlerini önemsememektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nin her şeye egemen olmak isteyen, ve durdurulması gereken bir hiper devlet olduğu inancı Avrupa’da moda halini almıştır. Birleşmiş Milletler ve NATO’nun olmadığı durumlarda, eyleme geçmeye istekli koalisyonlara güvenmek de A.B.D.’nin politikası konumuna gelmiştir.

Irak savaşı, bu gerginlikleri kriz noktasına taşımıştır. Fransa ve Almanya, BM Güvenlik Konseyi’nde– NATO’nun tarihsel düşmanı Rusya’nın yanında yer alarak Amerika Birleşik Devletleri’ne karşı direniş örgütlemişlerdir. Buna karşılık Bush yönetimi de, bu devletleri İttifak’ın diğer üyelerinden ve Avrupa Birliği’nden (AB) ayırmaya çalışmıştır. Bir süre, durum belirlemenin temel aracı olarak, retorik diplomasinin yerini almış, eleştiriler ve koalisyon oluşumları birbirini izlemiştir.

Bu tür olaylar, deyim yerindeyse, alışılmadık türdendir. İç politikalar, kişilikler, ters iletişim ve şanssız koşullar

bu özel sonucun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ancak, olup bitenler her koşulda beklenmedik gelişmelerin kesişmesinden de, politika konusundaki anlaşmazlıklardan da, kötü şanstın da ötedir. Irak çatışmasının kökleri en azından 11/9’a, 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkıldığı güne kadar inmektedir; bütün bunlar, 9/11’de, yani teröristlerin Dünya Ticaret Merkezi’ni yerle bir ettikleri, Pentagon’a saldırdıkları ve 3 bine yakın masum insanı öldürdükleri tarihten sonra daha da güçlenmiştir.

Doğu Avrupa’daki Sovyet imparatorluğu çöktüğünde, NATO’ya bağlılığın en büyük nedeni de kayboldu. 11/9’un, A.B.D. ile Avrupa arasındaki anlaşmazlıkların çapını genişlettiği kabul edilirdi, 9/11 de Atlantik ötesi ilişkiler açısından gerçekten tehlikeli boyuta gelen bir anlaşmazlık ortamını yaratmıştır. O günkü saldırılar, A.B.D.’nin büyük stratejisinin yarım yüzyıldan uzun bir süreden beri ilk kez yeniden gözden geçirilmesine yol açmıştır. Şimdi artık, Washington’un amacı sadece düşman devletleri kontrol altında tutmak değil, aynı zamanda teröristlere ve teröristlere yataklık eden rejimlere de onlar harekete geçmeden önce saldırmaktır. Ne var ki buna karşılık Avrupa’nın stratejisi, A.B.D. ile kıyaslanabilir bir düzenlemeye yönelmemiştir. İşin gerçeği, bir çok NATO üyesi bir yandan Amerikanın tek taraflılığından yakınırken, yönetimin günümüzde

---

Bu makale, Başkanlığını Henry A. Kissinger ve Lawrence H. Summers’in üstlendikleri Dış İlişkiler Konseyi tarafından desteklenen bağımsız bir çalışma grubunun hazırladığı rapordan kısaltılarak alınmıştır. Charles Kupchan da proje yönetmeni olarak görev yapmıştır. “Atlantik Ortaklığını Yenilemek” raporunun tam metni için <http://www.cfr.org/pdf/Europe/TF.pdf>.

bütün ülkelerin güvenliğinin tehlikede olduğu konusundaki ısrarcılığını da sorgulamışlardır.

Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa arasındaki ilişkilerdeki bu sapma–11/9 ve 9/11’in sonuçları– Atlantik ötesi ittifakın ivedilikle yeniden değerlendirilmesi gerektiğini açıkça gözler önüne sermektedir.

Batı’nın bütünlüğüne karşı hızla artan tehditler karşısında, Atlantik ortaklığını kurulduğu temellere yeniden oturtmak için ne yapılabilir?

ALINMASI GEREKEN DERSLER

Avrupalılar ve Amerikalılar, Irak krizinin ilişkilerinde bir anomalinin, ileride olacakların küçük bir yüzdesi olduğunu bilerek birlikte çalışmalıdırlar.

Ders Bir: Hiçbir ittifak, ortak bir stratejinin yokluğunda ya da çatışan stratejilerin varlığında işlevinde başarıya ulaşamaz.

Bir ittifak, ancak ortakları kendi politikalarını ortaklarının çıkarlarını da göz önünde tutarak düzeltirlerse bir anlam taşır–yani, birbirlerine karşı ittifak olmasa yapmayacakları şeyleri yaptıkları zaman. Eğer Atlantik-ötesi ilişkiler geçmişte taşımış oldukları anlamı taşıyarak sürecekse, her iki taraf da Irak konusundaki başarısızlıklarını öğrenmek zorundadır. Amerikalılar, Soğuk Savaş boyunca müttefiklerine yaklaşımlarını şekillendiren ruhu yeniden canlandırmak gereksinimindedirler: bu da, eylem gücünün, ikna gücü olması gerekmediğidir; askeri kapasiteleri arasında oransallık olmayan bir ittifakta bile, tek tarafçılığın maliyeti kabul arayışında olanları aşabilir. Buna karşılık Avrupalılar da, 9/11 sonrası dünyanın Atlantik toplumları için hiçbir bakımdan güvenli olmadığını, bu güvensizliği yaratan tehlikelerin Washington’dan gelmediğini, ne geçmişe duyulan özlemin ne de bugüne duyulan güvensizliğin bu tehditleri ortadan kaldırmaya yetmeyeceğini kabul etmek gereksinimindedir. Amaç, öyle ulaşması çok zor resmi bir uzlaşma değil, yön konusunda ortak bir anlayış yaratmaktır.

Ders İki: Ortak Strateji, Eşit Kapasiteler Gerektirmez.

Birbirini tamamlamak bir katkıdır, zarar değil. Eğer Amerika askeri güç bakımından olmazsa olmaz bir ulussa, hiç kuşkusuz Avrupalılar da devlet yönetimini oluşturan bir çok başka alanda olmazsa olmayacak müttefiklerdir. Hele sorunlar karşı terörizm, ticaretin liberalleştirilmesi, uluslararası suçların önlenmesi, yoksulluk, salgın hastalıklarla savaşım ya da demokrasi ve insan haklarını yaymaksa, Avrupa ve Amerika öncelikleri ve kapasiteleri, rekabetten ziyade, birbirlerini tamamlamaya yönelik olmalıdır.

Ders Üç: Avrupa’nın bütünleşmesinin amaç ve yararlarını açığa kavuşturma zamanı gelmiştir.

Avrupa bütünleşmesinin yolu ve kapsamı, Avrupalıların karar verecekleri bir konudur. Fakat, Amerika’nın bu sürece tepkisi AB liderlerinin ve seçmenlerinin birliğin rolünü nasıl algıladıklarından etkilenecektir. Sadece kulağa hoş gelmesi için söylene bile, AB’nin Amerika Birleşik Devletleri’ne bir karşı ağırlık olacağını söylemek, Atlantik’in öbür yakasında gerilimin artmasına ve Washington’un yeni ortaklar aramak için gözlerini başka yerlere çevirmesine yetecektir. Bunun yerine, AB politikalarının çerçevesini bütünleyici anlamda belirlerse, geçmişte de yaptığı gibi, Washington da Avrupa’nın derinleşmesinin ve genişlemesinin Amerikan çıkarlarıyla örtüştüğünü düşünecektir. Daha derin bir Avrupa, birlikten geri dönülmezliğin göstergesi olabilir ve askeri kapasitesi daha yüksek bir Avrupa yaratabilir–bu da A.B.D.’nin zamanla daha etkin bir ortağı olacağı demektir. Daha geniş bir Avrupa ise barış, demokrasi ve refahın doğuya doğru yayılacağına göstergesidir ve bu da Rusya’daki eğilime yaklaşması demektir.

Bu nedenle de, Atlantik’in her iki kıyasına da AB’nin geleceğini belirlemek için önemli roller düşmektedir. Amerikan liderleri, uzun zamandır Avrupa kimliğinin doğumundan duydukları ikirciklenmeden kurtulmak; Avrupa liderleri de bu kimliğin Amerika’ya karşı muhalefet olarak tanımlanmasına karşı çıkmak zorundadırlar. Atlantik ortaklığına inananlar, Avrupa’nın kendini güçlendirirse ve uluslar arası rolünü genişletse bile Amerika Birleşik Devletleri’nin kalıcı ortağı olduğunu duymak ihtiyacıdadırlar.

ORTAK GÖREVLER

Atlantik demokrasileri ortaklıklarını yenilemek için çalışırken, aşağıdaki ortak görevlere de odaklanmalıdırlar:

NATO'yu Yeni Jeo-politik Gerçeklere Uydurmak

Bugün NATO ilkeleri hala geçerlidir ama, geçmiş uygulamalarının tümü için aynı şey söylenemez. Artık Avrupa'nın ortasındaki büyük Amerikan askeri varlığına gerek yoktur; başka yerlerdeki yeniden konuşlandırmalar çoktan başlamıştır. İttifak'a yönelik tehditler de Soğuk Savaş dönemindekilerden çok farklıdır; bu nedenle Amerikan ve Avrupa güvenlik çıkarları, bir zamanlar oldukları kadar bire-bir örtüşmemektedir. NATO, geçmişe göre, prosedürlerinde daha esnek ve görevlerinde de daha tutkulu olmalıdır.

A.B.D., kıtada konuşlanmış askerlerinin sayısını azaltsa da, hem bütünleşik askeri yapıdan kaynaklanan ortak amacı hissettirmek hem de içsel işlerliği sağlamak amacıyla bir miktar gücünü yerlerinde bırakmalıdır. Aynı zamanda Avrupa Birliği'nin, Avrupa güvenliğinde daha önde rol almak yolundaki taleplerine de açık olmalıdır.

Politikanın genel yönü de açık olmalıdır: bu, A.B.D.'nin Soğuk Savaş'ın daha ilk günlerinden beri istediği şeydir—kendi güvenliğinin birincil sorumluluğunu üstlenen bir Avrupa.

NATO da, 11/9 ve 9/11 sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'ne getirdiği önceliklerin boyutlarını kabul etmelidir. A.B.D. güçlerini Avrupa dışında yeniden konuşlandırırken, İttifak da bu yeni bölge-dışı görevler ile Avrupa odaklı geleneksel görevler arasında uygun bir denge noktası bulmak durumundadır. Her ne kadar NATO Avrupa'nın coğrafi sınırları içinde ve dışında faal olmaya devam edecekse olsa da, eğer İttifak–Soğuk Savaş'ta Avrupa'nın olduğu gibi—11/9 (ve 9/11) sonrası dünyanın merkezi olacaksa, NATO'nun bundan böyle gitgide artacak ölçeklerde Avrupa dışından kaynaklanan tehditlerle ilgilenmeye yöneleceği üzerinde de ortak bir anlayış oluşturulmalıdır.

Askeri Güç Kullanımı Konusunda Yeni Kurallar Oluşturmak

Geride kalan yarım yüzyıl boyunca, Atlantik ötesi ortaklığın alameti farikası, askeri kapasitelerini kullanmayı yönlendirecek temel ilkeler üstünde anlaşması olmuştur. Bugün, yeni tehditler, bu ilkelerin de yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Atlantik İttifakı, bu sorunun çözümüne, askeri gücün koruyucu amaçlarla kullanımı konusunda bir “yol kuralları” oluşturarak yardımcı olabilir. Bu da neyin yapılmaması gerektiği üstünde varılacak bir uzlaşmayla başlayabilir; örneğin, Avrupalılar koruyucu eylemleri reddetmemeyi ilke olarak kabul edebilirler; Amerikalılar da koruyuculuğun, A.B.D. stratejisinin merkezi değil, özel durumlarda başvurulacak bir yol olduğunu ortaya koyabilirler. Bundan sonra da taraflar, müdahalenin haklı olduğunun kabul edileceği koşulların zaten yapılmaya başlanmış olan özgün tanımları konusunda da anlaşma sağlayabilirler: terörizmle mücadele (Afganistan'da olduğu gibi), çok taraflı yasaklara uyulup uyulmadığının denetlenmesini desteklemek (Irak'ta olduğu gibi), insani hedeflere erişmek için (Bosna, Kosova ve Doğu Timor'da olduğu gibi). Son AB planlama belgeleri de terörizm ve kitle imha silahlarından kaynaklanan tehditlere karşı, tıpkı BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da yaptığı gibi, sert eylemlere girişilmesi çağrısını içermektedir. Bu trendler de; A.B.D., NATO, AB ve BM'nin bu konularda, konuşmalarla sağlanması beklenenden çok daha ortak bir zemin bulabileceklerini göstermektedir.

Sorumsuz Devletlere Karşı Ortak Politika Oluşturmak

Korumaya yönelik saldırılar, her zaman için baş vurulacak son çaredir. Atlantik ötesi İttifak da, bunu gerektirecek durumların nasıl belirleneceği üstünde anlaşma sağlamalıdır. Bunun anlamı; kitle imha silahlarına sahip olan ya da olmaya çalışan, teröristlere yataklık eden ya da terörü destekleyen ve bu yollarla Avrupalılar ile Amerikalıların yarattıkları ve kalıcı olması şart olan uluslararası düzeni tehdit eden ülkelere karşı politikalar oluşturulup geliştirilmesidir. Avrupalılar, sorumsuz devletleri yola getirmek için sadece ikna yöntemlerinin yetmeyeceğini, kabul edilebilir bir tehdit unsuru kullanımının da gerekli olduğunu kabul etmelidirler böyle zamanlarda sonuç alabilmek için zorlayıcı diplomasi gerekir. Amerikalılar da stratejilerine ikna yöntemlerini

yerleştirmeye hazırlanmalıdır: tehditler, her zaman baş eğmeyi sağlamaz.

Atlantik ortakları, ortak zemin arayışının, işi geciktirmenin bin yolu olmadığına inanmalı ve bunun sorumsuz devletlere silahlanmaları için zaman kazandıracağını düşünmemelidirler. Yürürlükteki girişimler, buna dayanılarak, ilerletilmelidir—eski Sovyetler Birliği’ndeki nükleer materyalin güven altına alınması görüşmelerinin derinleştirilmesi; A.B.D. ve Avrupa istihbarat servisleri arasındaki bağların güçlendirilmesi; son zamanlarda başlatılan ve Hızlı Çoğalmayı Önleme Girişimi olarak adlandırılan denizde arama-yakalama programını daha resmi şekilde genişletmek; bazı ülkelerin nükleer yakıt stoku yapmalarına izin veren hızla-çoğalmama (nonproliferation) düzenindeki boşlukların doldurulması ve yürürlükteki hızlı çoğalmayı önleme düzenlerini sıkılaştırılmayı da kapsayacak şekilde.

Çok Taraflı Kurumların Rolü Üstünde Anlaşmak

Uluslararası kurumların yararlılık ve sorumlulukları, en azından 1990’ların ortasından beri, Atlantik-ötesi fikir çatışmalarının önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Kyoto Protokolü olarak anılan Geniş Kapsamlı Deneme Yasası Anlaşması ve Uluslararası Ceza Mahkemesi üzerindeki anlaşmazlıkların giderilmesinin ardından, şimdi gerek Avrupa’da ve gerekse Amerika’daki Bush yönetimi karşıtları arasında, Amerika Birleşik Devletleri’nin ödün vermez bir tek-başınacılığa yöneldiği konusunda giderek artan bir inanç yaşanmaktadır. Buna karşılık Avrupalılar da, Amerika aleyhtarları tarafından, asıl amaçları A.B.D.’nin gücünü sınırlandırmak olan nahif ve eleştiri yoksunu çok-taraflılıkçılar olmakla eleştirilmektedir.

Bu bakış açıları, sorunun özünü gözden kaçırmaktadır. Bu çatışmaların çoğunun nedeni, uluslararası kurumların yararlılıkları konusundaki fikir ayrılığı değil, politika konusundaki anlaşmazlıktır. Amerikalılar ile Avrupalılar bu konudaki sorunlar üstünde bir uzlaşma sağlayabildikten sonra, prosedür üzerindeki anlaşmazlıkların da fazla ciddi olmadıkları görülecektir.

İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş deneyimlerinin açıkça gösterdiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri ile Müttefikler arasında politik hedefler üzerinde bir

anlaşma sağlandıktan sonra, bunları uygulayacak kurumsal çerçeve kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde, Atlantik’in her iki yakasını da bu işlev belirleme formu konusunda geleneği canlandırmaya zorlayan nedenler vardır. Avrupa, eğer dünyanın en büyük gücü kendilerinden uzaklaşacak olursa, uluslararası kurumların da artık o kadar önemi kalmadığını görecektir. Buna karşılık Amerika Birleşik Devletleri de tek başına hareket ediyormuş gibi gözüktüğü bir dönemde dış desteğini yitirecek ve bu da Washington’un hem amaçlarına ulaşması için müttefik bulmasını hem de içerdeki desteğini koruyabilmesini zorlaştıracaktır.

Büyük Orta Doğu için Ortak Yaklaşım Oluşturmak

Büyük Orta Doğu, dünyanın, hem Avrupalıların hem de Amerikalıların güvenlik ve refahını etkileme potansiyeli en büyük bölgesidir. Atlantik İttifakı topluluğu, dört ana sorunun üstesinden gelmek zorundadır ki, bunların başında da Irak vardır. Avrupalılar da Amerikalılar da bölgedeki küçük politik ve ekonomik hırslarını bir yana bırakmalı ve bu ülkenin istikrarı için elbirliği yapmalıdırlar. Değerini Afganistan’da kanıtlamış olan NATO, Irak’taki uluslararası askeri varlığın da doğal varisidir. Eğer, ufukta Avrupa’dan gelecek parasal ve askeri yardımın artacağına ilişkin bir işaret varsa, Amerika Birleşik Devletleri de Irak’ın siyasi yönetiminde Avrupa’nın daha geniş katılımına hazırlıklı olmalıdır.

İkinci sorun İran’dır. İran kendi içinde, gerek iç politikalarının yönü, gerekse dış politikaları konusunda hatırı sayılır bir tartışma deneyimi yaşamıştır. Bu yüzden de Amerikalılar ile Avrupalılar politikalarını eşgüdümüne sokmalı—eğer mümkün olabilirse Rusya’yı da yanlarına alarak—ve İranlıların; (İslam Devrimi’ni) yaymak, terörizmi desteklemek ve demokrasi konularında verecekleri kararlara, uluslar arası toplumun nasıl bir tepki göstereceğini tam anlamıyla kavramalarını sağlamalıdırlar. İran’da siyasi reformları teşvik etmek ve olası tehditleri ortadan kaldırmak, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’ne birlikte hareket etmeleri için güçlü bir itici güç sağlayacak önemdedir.

Üçüncü sorun, İsrail-Filistin çatışmasıdır. Avrupalılar arasında, A.B.D.’nin tek yanlı olarak İsrail’i gözettiği

konusundaki yaygın kanı, Avrupa'nın A.B.D.'ye desteğini zayıflatmaktadır. Aynı şekilde, Amerika'nın politikasını belirleyenlerin bir çoğu da, Avrupa'nın refleks olarak Filistin'den yana olduklarını görmektedir. Her iki tarafın da ortak bir konum belirlemeye ihtiyacı vardır: A.B.D., Filistin devleti konusundaki konseptini açıkça ortaya koymalı, Avrupa da İsrail'in güvenlik konusundaki endişelerine daha ciddiyetle eğilmelidir.

Atlantik-ötesi işbirliğinin Büyük Orta Doğu'daki dördüncü sorunu, bölgenin uzun vadeli ekonomik ve politik kalkınmasıdır. Bölgedeki bir çok ülke, demokratik topluma ve açık Pazar ekonomisine giden yolda dünyanın gerisinde kalmıştır. Bu sorunun çözülebilmesi, Avrupa ile Amerika'nın elele vererek politik ve ekonomik reformları teşvik etmelerini gerektirmektedir. Hedef, gelenekçi toplumlara değişimi zorla kabul ettirmek değil, bölgedeki siyaset, ekonomi ve sivil toplum liderleriyle birlikte çalışarak sürekli bir reform sürecini desteklemek olmalıdır.

SONUÇ

İleri görüşlü bir vizyon ve politik cesaret, Atlantik-ötesi ortaklığın yarım yüzyıldır varlığını sürdürmesini ve hem Avrupalılara hem Amerikalılara hem de dünyaya büyük kazanımlar getirmesini sağlamıştır. Bugünkü tehditler farklıdır, ama ortaklığın kazanımları, aynen maliyetleri gibi hala sapasağlamdır, tabii eğer ortaklar aşınmaya izin vermezlerse. Son zamanlarda yaşanmış olan gerilim, Avrupalılar ile Amerikalılara sadece, ortak olarak hareket etmezlerse nasıl zorluklarla karşılaşacaklarını göstermekle kalmamış, aynı zamanda baskı yaratan sorunları çözebilmenin en iyi yolunun birlikte-lik olduğun da kanıtlamıştır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; Avrupa ve Amerika, müttefikler olarak, tarafsız ya da düşman olmaları durumunda kazanacaklarından çok daha fazlasını kazanırlar. Atlantik'in her iki yakasındaki sağduyulu yönetimler, hükümetler ve vatandaşlar da kuşkusuz bunu kavrayacak ve gerçeğe doğru ilerleyeceklerdir. ©

Bu makalede yer alan görüşler, A.B.D. hükümetinin görüş ve politikalarını yansıtmaz.

KAYNAKÇA

A.B.D. Dışişleri Bakanlığı aşağıdaki okuma listesindeki kapsamı ve erişilebilirliği konusunda hiçbir sorumluluk taşımamaktadır. Bu sorumluluk doğrudan doğruya sağlayıcılara aittir.

Archick, Kristin, Paul E. Gallis. *NATO and the European Union. (NATO ve Avrupa Birliği)* Washington, DC: Library of Congress, Congressional Research Service, 6 April 2004. 20 p.
<http://www.fas.org/man/crs/RL32342.pdf>

Asmus, Ronald D. *Opening NATO's Door: How the Alliance Remade Itself for a New Era. (NATO'nun Kapısını Açmak: İttifak Yeni Dönemde Kendini Nasıl Yeniden Yapılandırmalı)* New York, NY: Council on Foreign Relations, 2002. 415 p.
http://www.cfr.org/pub5244/ronald_d_asmus/opening_natos_door.php

Barany, Zoltan. "NATO's Peaceful Advance." (NATO'nun Barışçıl İlerlemesi) *Journal of Democracy*, Vol. 15. No. 1. January 2004. pp. 63–76.
http://muse.jhu.edu/journals/journal_of_democracy/toc/jod15.1.html

Bensahel, Nora. *The Counterterror Coalitions: Cooperation with Europe, NATO, and the European Union. (Karşiterör Koalisyonu: Avrupa ile İşbirliği, NATO ve Avrupa Birliği)* Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2003, 80p.
<http://www.rand.org/publications/MR/MR1746/MR1746.pdf>

Bereuter, Doug, and John Lis. "Broadening the Transatlantic Relationship." (Atlantikötesi İlişkileri Geliştirmek) *The Washington Quarterly*, Vol. 27. No. 1. Winter 2003. pp. 147–162.
http://www.twq.com/04winter/docs/04winter_bereuter.pdf

Campbell, Kurt M. "The End of Alliances?: Not So Fast." (İttifakların Sonu mu?: O Kadar Çabuk Olmaz) *The Washington Quarterly*, Vol. 27. No. 2. Spring 2004. pp. 151–163.
http://www.twq.com/04spring/docs/04spring_campbell.pdf

"Can NATO Survive Europe?" (NATO Avrupa'yı Yaşatabilir mi?) *The National Interest*, No. 75. Spring 2004. pp. 65–76.
<http://www.nationalinterest.org/ME2/dirmod.asp?sid=&nm=&type=pub&mod=Publications%3A%3AArticles&mid=8F3A7027421841978F18BE895F87F791&tier=3&aid=F8C136AE716A427EA14A56DA8AF0F87D>

Gallis, Paul E. *NATO's Decision-Making Process. (NATO'nun Karar Alma Süreci)* Washington, DC: Library of Congress, Congressional Research Service, 8 March 2004. 6 p.
<http://www.pennyhill.com/europe/rs21510.html>

Gardner, Hall. "Aligning for the Future: Assertive Unilateralism or Concert of Powers?" (Gelecek İçin İttifaklaşmak: İddialı Tektaraflılaşmak ya da Güçlerin Birliği) *Harvard International Review*, Vol. 24. No. 4. Winter 2003. pp. 56–61.

Gorowitz, Alan. *A Report of the George C. Marshall European Center for Security Studies Conference on: Toward NATO Membership: Harmonizing Efforts in Southeast Europe. (George C. Marshall Avrupa Güvenlik Araştırmaları Merkezi Konferans Raporu. NATO Üyeliğine Doğru: Güneydoğu Avrupa'da Uyum Çalışmaları)* Garmisch-Partenkirchen, Germany: George C. Marshall European Center for Security Studies, 4–7 November 2003. 4 p.
http://www.marshallcenter.org/site-graphic/lang-en/page-pubs-index-1/static/xdocs/conf/static/conf-report_11.pdf

Kissinger, Henry A., Charles A. Kupchan, and Lawrence H. Summers. *Renewing the Atlantic Partnership. (Atlantik Ortaklığını Yenilemek)* New York, NY: Council on Foreign Relations, 2004. 42 p.
http://www.cfr.org/pdf/Europe_TF.pdf

Larrabee, F. Stephen. *NATO's Eastern Agenda in a New Strategic Era. (Yeni Stratejik Dönemde NATO'nun Doğu Gündemi)* Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2003. 222 p.
<http://www.rand.org/publications/MR/MR1744/MR1744.pdf>

Moravcsik, Andrew. "Striking a New Transatlantic Bargain." (Yeni Atlantikötesi Uzlaşma) *Foreign Affairs*, Vol. 82. No. 3. July/August 2003. pp. 74–89.
<http://www.foreignaffairs.org/20030701faessay15406/andrew-moravcsik/striking-a-new-transatlantic-bargain.html>

National Defense University (NDU). *NATO and the Challenges of Global Security: Proceedings. (NATO ve Küresel Güvenlik Tehditleri: Uygulamalar)* Washington, DC: NDU, 28–29 January 2004. 13 p.
http://www.ndu.edu/inss/Repository/INSS_Proceedings/European%20Symp%202004/NATO%20Symposium%2004%20Proceedings%20-%20posted.pdf

Robertson, Lord. "Our Grandchildren's NATO." (Torunlarımızın NATO'su) *European Foreign Affairs Review*, Vol. 8. No. 4. December 2003. pp. 509–513.
<http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?mode=byjournal&level=4&values=European+Foreign+Affairs+Review%7E2003+%26%23150%3B+Volume+++8%7EIssue++4>

Simon, Jeffrey. "Partnership for Peace: Charting a Course for a New Era." (Barış için Ortaklık: Yeni Dönemin Yol Haritası) *Strategic Forum*, No.206. March2004. pp.1–6.
<http://www.ndu.edu/inss/strforum/SF206/sf206.htm>

Zwack, Peter B. "A NATO-Russia Contingency Command." (NATO-Rusya Olası Gücü) *Parameters*, Vol. 34. No. 1. Spring 2004. pp. 89–103.
<http://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/04spring/zwack.htm> ©

ÖNEMLİ İNTERNET SİTELERİ

A.B.D. Dışişleri Bakanlığı aşağıdaki okuma listesindeki kapsamı ve erişilebilirliği konusunda hiçbir sorumluluk taşımamaktadır. Bu sorumluluk doğrudan doğruya sağlayıcılara aittir. İnternet kaynakları Haziran 2004'ten itibaren etkindir.

Resmi Siteler

Allied Command Transformation Homepage
(Müttefik Kumanda Dönüşümü Anasayfası)
<http://www.act.nato.int/>

Allied Forces North Europe
(Kuzey Avrupa Müttefik Kuvvetleri)
<http://www.afnorth.nato.int/>

The Euro-Atlantic Partnership Council
(Euro-Atlantik Ortaklık Konseyi)
<http://www.nato.int/issues/eapc/>

George C. Marshall European Center for Security Studies
(George C. Marshall Avrupa Güvenlik Araştırmaları Merkezi)
<http://www.marshallcenter.org/>

Joint Force Command Naples
(Napoli Ortak Güç Komutanlığı)
<http://www.afsouth.nato.int/>

NATO Consultation, Command and Control Agency
(NATO Danışma, Komuta ve Kontrol Bürosu)
<http://www.nc3a.nato.int/>

NATO Official Homepage
(NATO Resmi Sitesi)
<http://www.nato.int/>

NATO Parliamentary Assembly
(NATO Parlamenter Asamblesi)
<http://www.naa.be/>

NATO Summit – İstanbul 2004
(NATO Zirvesi-İstanbul 2004)
<http://www.natoistanbul2004.org.tr/>

The Partnership for Peace
(Barış için Ortaklık)
<http://www.nato.int/issues/pfp/>

SHAPE: Supreme Headquarters Allied Powers Europe
(SHAPE: Müttefik Kuvvetler Avrupa Yüksek Karargahı)
<http://www.nato.int/shape/>

U.S. Air Force, Europe
(A.B.D. Hava Kuvvetleri, Avrupa)
<http://www.usafe.af.mil/>

U.S. Army, NATO
(A.B.D. Kara Kuvvetleri, NATO)
<http://www.usanato.army.mil/>

U.S. Department of State: Bureau of European and Eurasian
Affairs: NATO
(A.B.D. Dışişleri Bakanlığı: Avrupa ve Avrasya İşleri Bürosu:
NATO)
<http://www.state.gov/p/eur/rt/nato/>

U.S. Department of State: International Information Programs:
The U.S. in NATO
(A.B.D. Dışişleri Bakanlığı: Uluslar arası Enformasyon
Programları: NATO'daki A.B.D.)
http://usinfo.state.gov/is/international_security/nato.html

U.S. Embassy Vienna: U.S.-NATO
(A.B.D. Viyana Büyükelçiliği: A.B.D.-NATO)
<http://www.usembassy.at/en/policy/nato.htm>

U.S. European Command
(A.B.D. Avrupa Kumandanlığı)
<http://www.eucom.mil/>

U.S. Marine Corps Forces, Europe
(A.B.D. Deniz Piyade Kuvvetleri, Avrupa)
<https://www.mfe.usmc.mil/>

U.S. Mission to NATO
(A.B.D.'nin NATO'ya Görevi)
<http://nato.usmission.gov/>

U.S. Mission to the European Union
(A.B.D.'nin Avrupa'ya Görevi)
<http://www.useu.be/>

U.S. Mission to the OSCE
(A.B.D.'nin OSCE'ye Görevi)
<http://www.usosce.rpo.at/>

U.S. Naval Forces, Europe
(A.B.D. Deniz Kuvvetleri, Avrupa)
<http://www.naveur.navy.mil/>

Resmi Olmayan Siteler

The American Enterprise Institute: New Atlantic Initiative
(Amerikan Girişim Enstitüsü: Yeni Atlantik İnisiyatifi)
<http://www.aei.org/research/nai/projectID.11/default.asp>

Arms Control Association: Subject Resources: NATO
(Silah Denetim Birliği: Hedef Kaynaklar: NATO)
<http://www.armscontrol.org/subject/nato/>

The Atlantic Council of the U.S.
(A.B.D. Atlantik Konseyi)
<http://www.acus.org/>

The Brookings Institution: Center on the United States
and Europe
(Brookings Enstitüsü: A.B.D. ve Avrupa Merkezi)
http://www.brookings.edu/fp/cuse/center_hp.htm

The Heritage Foundation: NATO and European Defense
(Heritage Vakfı: NATO ve Avrupa Savunması)
“<http://www.heritage.org/research/europe/issues2004.cfm>”